

ГЛОБАЛЬНА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: КИТАЙСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ЧИННИКИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК

Сергій Лесняк, Яніна Чайківська
Бюро Східної Азії Центру «Стратегія XXI»

Київ 2026

Зміст:	Стор. №
Резюме	3
Вступ	4
Найбільші світові експортери та імпортери	5
Прогнози щодо товарних ринків на 2026/27 рр.	6
Лідери аграрного експорту	7
Світові деструктивні чинники та їхні взаємозв'язки	9
Продовольча стратегія КНР	10
Механізм формування державних зернових резервів Китаю	13
Основні проблеми продовольчої безпеки Китаю	14
Китай як ключовий фактор глобальної продовольчої безпеки	17
Кукурудза посідає перше місце за обсягами виробництва в КНР	19
Сорго та ячмінь в КНР	22
Виробництво рису як основа продзабезпечення населення КНР	25
Ринок м'ясної, рибної та молочної продукції КНР	27
Проблеми харчування КНР у майбутньому	29
Вплив масштабів закупівлі Китаю на світові ринки	30
Стратегія російського зернового експорту	33
Концентрація виробництва та ключові регіони РФ	35
Логістичні коридори та портова інфраструктура РФ	37
Географія збуту РФ	45
Державне регулювання РФ	46
Механізм витіснення України з ринку	47
Торговельні потоки та вплив чорноморських шоків	49
Український зерновий коридор під ударом: ескалація літа 2026 року	50
Україна як гарант світової продовольчої безпеки	53
Європейські смуги солідарності	55
Український чорноморський коридор	56
Політичний вимір продовольчої зброї	57
Китай: страхування ризиків у продовольчому співробітництві з РФ	60
Позиції України на китайському ринку у 2025-2026 роках	61
Динаміка географії експорту України після 2022 року	63
Товарна структура експорту України	66
Шок війни запустив структурну переорієнтацію ринків збуту України	72
Альтернативні напрямки для подальшої диверсифікації для України	74
Фактор можливої війни за Тайвань	76
Китайський вплив на аграрний сектор Південної Америки	77
Як Китай веде торговельні війни	80
Вплив температурних аномалій 2026 року на сільське господарство	82
Висновки. Рекомендації	89
Список джерел	90

Резюме

У дослідженні «Глобальна продовольча безпека: китайський та український чинники в контексті російсько-української війни» автори детально проаналізували сучасний стан, тенденції та ключові деструктивні чинники, які визначають динаміку глобальної продовольчої безпеки. Висвітлено системні ризики, пов'язані з високою концентрацією світового виробництва та експорту базових агрокультур (пшениці, кукурудзи, рису, сої) серед обмеженого кола країн-лідерів (США, Бразилія, Нідерланди, Індія, Україна, Аргентина тощо). Досліджено баланс ринків і прогностичні показники виробництва та споживання зернових, олійних культур, м'яса, риби й добрив на сезон 2025-2027 років. Окрему увагу приділено комплексному аналізу України як одного з ключових гарантів світової продовольчої безпеки, чий агроекспорт у першій половині 2026 року продемонстрував тенденції до відновлення.

На основі аналізу останніх міжнародних звітів (FAO, SOFI, Global Report on Food Crises, SIPRI, WTO) розкрито синергетичний вплив кліматичних змін, збройних конфліктів, демографічних зрушень та інфляційного тиску на доступність продуктів харчування у вразливих регіонах Азії та Африки. Детально досліджено масштабну продовольчу стратегію Китаю, зокрема законодавчі норми щодо охорони орних земель («Закон про гарантування продовольчої безпеки» 2024 р., проєкт «Закону про безпеку національних резервів» 2026 р.), стратегічне накопичення державних резервів, застосування механізмів тарифних квот (TRQ) і державних торговельних компаній (COFCO). Автори також приділили увагу політиці узгодження аграрного імпорту з внутрішнім виробництвом.

Окрім того, розглянуто агресивну продовольчу стратегію Росії, яка поєднує в собі жорсткий внутрішній протекціонізм (втілений у Доктрині продовольчої безпеки) з використанням агроекспорту як геополітичного інструменту впливу. Проаналізовано спроби РФ переорієнтувати постачання зернових та мінеральних добрив на ринки Глобального Півдня для посилення лояльності країн, які розвиваються, а також систематичне використання нетарифних обмежень, експортного мита й маніпуляцій світовими цінами для витіснення конкурентів, зокрема України.

У висновках окреслено значення диверсифікації ланцюгів постачання, технологічного оновлення та міжнародної кооперації для стабілізації глобальних товарних ринків.

Ключові слова: продовольча безпека, глобальна торгівля, агроекспорт, продовольча стратегія Китаю, продовольча стратегія Росії, диверсифікація ринків збуту України, український зерновий коридор, тарифні квоти, COFCO, баланс зернових ринків, сировинні ризики.

Глобальна продовольча безпека сьогодні залишається вразливою через поєднання макроекономічних та геополітичних чинників. Згідно зі звітом Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН «The State of Food Security and Nutrition in the World 2025» (SOFI 2025), людство суттєво відстає від цілі подолати голод до 2030 року, а відновлення після пандемії відбувається нерівномірно [40]. Якщо в Південно-Східній і Південній Азії, а також у країнах Латинської Америки та Карибського басейну ситуація з доступністю продовольства поступово покращується, то в більшості африканських субрегіонів та в Західній Азії рівень недоїдання, навпаки, зростає.

Одним з головних гальм у боротьбі з продовольчою бідністю залишається інфляція цін на продукти харчування, яка істотно послабила купівельну спроможність найбільш незахищених груп населення [40]. Статистичний щорічник ФАО «World Food and Agriculture» (2023) фіксує високий рівень концентрації виробництва базових культур у невеликій кількості країн: лише три держави-лідери формують 42-45% світового врожаю пшениці та картоплі, а також 60-66% світового виробництва кукурудзи, рису й цукрової тростини. Така концентрація створює додаткові системні ризики, зосереджені у вузькому колі транскордонних торговельних маршрутів [41].

У ключовій аналітичній доповіді ООН «Global Report on Food Crises 2026» окрема увага приділяється ролі Китаю як макроекономічного та геополітичного гравця, чий внутрішні процеси відчутно впливають на продовольчу стабільність вразливих регіонів планети [42]. Зниження китайського попиту на сировинні товари негативно позначається на бюджетах бідних країн-експортерів сировини до КНР. Одночасно уповільнення економічного зростання Китаю та проблеми на його ринку нерухомості тиснуть донизу на світові ціни на метали та іншу сировину. Це зменшує валютні надходження країн Африки та Латинської Америки, провокує девальвацію їхніх національних валют, посилює внутрішню інфляцію та робить продукти харчування менш доступними для населення [42].

Доповідь також акцентує увагу на тому, що Китай є одним з найбільших у світі виробників азотних і фосфорних добрив, тож його внутрішня експортна політика напряму впливає на собівартість виробництва продовольства у глобальному масштабі. Запроваджені Пекіном обмеження та квоти на експорт добрив – спрямовані передусім на забезпечення власної продовольчої безпеки – утримують світові ціни на добрива на високому рівні, ускладнюючи доступ дрібних фермерських господарств у кризових регіонах до необхідних ресурсів [42].

У розділі «Cereal Markets and Trade Flows» йдеться про те, що ціни на рис і пшеницю залишаються особливо вразливими до зовнішніх шоків через масштаби китайського імпорту. Стратегія Китаю щодо накопичення державних резервів зерна безпосередньо позначається на обсягах зерна, які залишаються доступними на світовому ринку для бідніших країн-імпортерів [42].

Найбільші світові експортери та імпортери

Структура міжнародної торгівлі зерном значною мірою залежить від закупівельних стратегій найбільших держав-імпортерів. Стійкий попит Китаю на фуражне зерно – як для тваринництва, так і для поповнення державних запасів – фактично утримує світові ціни на кормове зерно від падіння, водночас переорієнтовуючи торговельні потоки убік від традиційних країн-імпортерів із низьким рівнем доходу.

За підсумками 2025 року, десять країн контролюють основні обсяги світової товарної торгівлі - саме на них припала найбільша частка закупівель і продажів минулого року. Згідно з даними Світової організації торгівлі, лідерські позиції утримують США та Китай, а разом з Німеччиною ці три країни формують левову частку глобального товарообігу [38]. США та Китай очолюють рейтинги і за імпортом, і за експортом товарів, тоді як Німеччина посідає третє місце в обох категоріях, підтверджуючи статус промислового осередку Європи.

Сполучені Штати відігравали роль головного драйвера світового споживчого попиту, закупаючи значні обсяги електроніки, автомобілів, машинобудівної продукції, одягу та промислових товарів.

За обсягом імпорту другу позицію зайняв Китай з показником 2,6 трильйона доларів, а третьою стала Німеччина з результатом 1,5 трильйона доларів.

ТОП-10 НАЙБІЛЬШИХ ІМПОРТЕРІВ СВІТУ за обсягом товарної торгівлі у 2025 році			
МІСЦЕ	КРАЇНА	ОБСЯГ ІМПОРТУ (млрд \$)	ЗМІНА ДО 2024 РОКУ
1	 США	3,5 трлн	+4%
2	 Китай	2,6 трлн	0%
3	 Німеччина	1,5 трлн	+9%
4	 Велика Британія	949 млрд	+16%
5	 Нідерланди	870 млрд	+7%
6	 Гонконг	832 млрд	+18%
7	 Франція	786 млрд	+5%
8	 Японія	756 млрд	+2%
9	 Індія	753 млрд	+5%
10	 Мексика	683 млрд	+4%

Джерело: Світова організація торгівлі (WTO)

[38]

У 2025 році Китай утримав позицію найбільшого світового експортера, поставивши на зовнішні ринки товарів на суму 3,8 трильйона доларів. Друге місце за обсягом експорту зайняли США з показником 2,2 трильйона доларів, а третьою стала Німеччина з результатом 1,8 трильйона доларів. Значну роль серед торговельних лідерів минулого року відіграли Нідерланди та Гонконг.

Нідерланди зберігають статус головного торговельного хабу Європи завдяки розвиненій портовій та логістичній інфраструктурі, тоді як Гонконг продовжує тісно взаємодіяти з материковим Китаєм – на нього припадає понад 40% гонконгського експорту [38].

ТОП-10 НАЙБІЛЬШИХ ЕКСПОРТЕРІВ СВІТУ
за обсягом товарної торгівлі у 2025 році

МІСЦЕ	КРАЇНА	ОБСЯГ ЕКСПОРТУ (млрд \$)	ЗМІНА ДО 2024 РОКУ
1	 Китай	3,8 трлн	+5%
2	 США	2,2 трлн	+6%
3	 Німеччина	1,8 трлн	+5%
4	 Нідерланди	989 млрд	+7%
5	 Гонконг	754 млрд	+17%
6	 Японія	738 млрд	+4%
7	 Італія	726 млрд	+8%
8	 Південна Корея	709 млрд	+4%
9	 ОАЕ	707 млрд	+17%
10	 Франція	683 млрд	+7%

Джерело: Світова організація торгівлі (WTO)

Дев'яте місце серед лідерів світової торгівлі посіли Об'єднані Арабські Емірати з показником 707 мільярдів доларів. Країні вдалося поєднати роль потужного постачальника енергоресурсів з функцією важливого торговельного вузла на перетині Азії, Європи та Африки [38].

Що стосується перспектив світових продовольчих ринків, вони залишаються відносно сприятливими. Прогнозований обсяг виробництва зернових у 2026/27 році хоч і знижується порівняно з показниками попередніх років, але залишається на високому рівні. Як зазначено в новому звіті Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), ситуація на ринку значною мірою залежатиме від погодних умов, зокрема можливого прояву Ель-Ніньйо, а також від волатильності на ринках енергоносіїв і добрив, спричиненої конфліктами, геополітичною напруженістю, невизначеністю торговельної політики та ширшими макроекономічними викликами [36].

За прогнозами, сукупне світове виробництво зернових у 2026 році скоротиться на 2% порівняно з попереднім роком до 2982 мільйонів тонн, тоді як споживання продовжуватиме зростати, зі збільшенням виробництва для споживання людиною на 1%. Споживання зернових на душу населення в країнах з низьким рівнем доходу та дефіцитом продовольства на 0,4% [36].

Прогнози щодо товарних ринків на 2026/27 рр.

Пшениця. Упродовж сезону 2026/27 світове виробництво скоротиться на 3,8% – до 810,9 мільйона тонн. Це пов'язано з меншим врожаєм у провідних країнах-експортерах – Австралії, Європейському Союзі та США (де падіння сягне 21,3%).

Фуражне зерно. Виробництво наступного сезону зменшиться на 1,2% (до 1619 мільйонів тонн) через скорочення посівних площ і врожайності в Північній Америці, хоча ситуація в Південній Америці виглядає обнадійливо щодо кукурудзи в Аргентині.

Соя. Упродовж сезону 2025/26 світове виробництво досягне рекордних 432,3 мільйона тонн, оскільки нарощування виробництва в Бразилії та Росії компенсує очікуване зниження в Аргентині, Індії та Північній Америці.

М'ясо. Загальне виробництво зростає на 1% (до 391,3 мільйона тонн) – за рахунок збільшення виробництва птиці на 2,5%, тоді як виробництво яловичини скоротиться.

Рослинна олія. Під час сезону 2025/26 споживання перевищить виробництво, що посилить напругу на ринку і призведе до скорочення запасів уже третій сезон поспіль.

Рибальство та аквакультура. У 2026 році сукупне виробництво зростає на 1% (до 200,5 мільйона тонн). При цьому аквакультура додасть 2,9%, здебільшого завдяки креветкам, лососю та коропу, тоді як вилов дикої риби знизиться на 1,1% через скорочення квот на ключові запаси в Північній Атлантиці – скумбрію, оселедець і, ймовірно, тріску, – а також на перуанського анчоуса [36].

У звіті Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН також згадано і про падіння обсягів світової торгівлі добривами на 20-25% у період з січня по квітень 2026 року порівняно з аналогічним періодом минулого року. Через зниження зростання цін в експертів є побоювання щодо майбутнього сільськогосподарського сезону 2026/27 років через зупинку закупівель на ключових ринках, зокрема Європи та Північної Америки, особливо азоту та фосфатів. Ринкові умови залишаються дуже чутливими до подій, які впливають на транзит через Ормузьку протоку [36].

У «Продовольчому огляді» також представлена оновлена оцінка світового імпорту продовольства у 2025 році, який зріс на 7,9% порівняно з 2024 роком і досяг показника в 2,22 трильйона доларів США. Збільшення світового імпорту продовольства відбулося, незважаючи на зниження вартості імпорту зернових, цукру та олійних культур, і було зумовлене значним зростанням цін на товари з вищою вартістю, зокрема каву, какао та спеції, продукти тваринного походження, рибу, а також фрукти та овочі, які імпортуються переважно країнами з високим рівнем доходу [36].

За умов високого геополітичного ризику реакція імпорту продовольства на певний шок цін на нафту може бути майже вдвічі більшою, ніж за нормальних умов. Невизначеність, премії за ризик, витрати на страхування та логістичні тертя посилюють передачу енергетичних шоків на витрати на імпорт продуктів харчування [36].

Лідери аграрного експорту

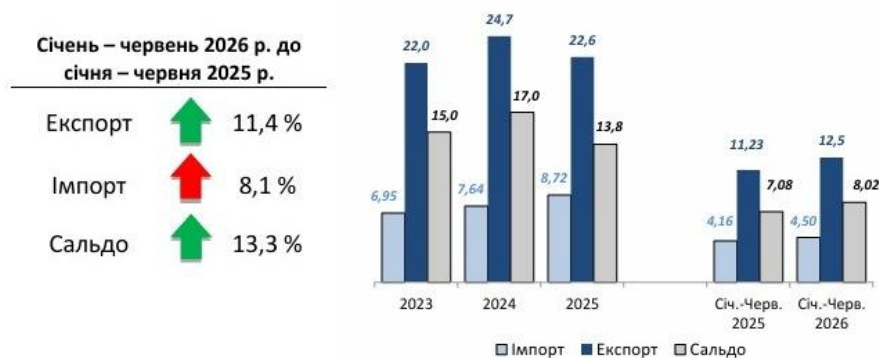
США залишається і далі хлібним кошиком світу, експортуючи кукурудзу (майже 40% світового ринку за даними USDA WASDE за лютий 2026 року), яловичину, свинину й горіхи (особливо мигдаль з Каліфорнії) [43]. Натомість частка США на світовому ринку сої у 2025/26 маркетинговому році впала до рекордно низьких 23% через тарифну війну з Китаєм. Цей показник є найнижчим упродовж останніх 13 років [44].

Бразилія – тропічний гігант з рекордним експортом 169,2 млрд. доларів у 2025 році (+3% до 2024-го). Основна експортна продукція – соя (43,5 млрд. доларів, 108,2 млн. тон) і яловичина (17,9 млрд. доларів, +40% за рік); у 2025 році Бразилія випередила США і стала світовим лідером з виробництва яловичини вперше з 1960-х років [45].

Нідерланди (€137,5 млрд., приблизно 145-150 млрд. доларів у 2025 році) завдяки технологіям (теплиці, гідропоніка) лідирують в експорті овочів, молочних продуктів і квітів. Зростання спостерігається десятий рік поспіль [46].

Індія (51,9 млрд. доларів за 2024-2025 фінансовий рік) – це рис (30-40% світового експорту після зняття експортних обмежень у березні 2025 року), спеції, бавовна й морепродукти [47].

Україна (22,5 млрд. доларів у 2025 році, 55,8-56% від загального експорту країни) тримається в топі попри війну. Зернові (кукурудза, пшениця) і соняшникова олія (близько 33% світового ринку) є основними видами експорту [48], [49]. Аналітики УкрАгроКонсалт стверджують, що Україна утримує 33% світового експорту соняшникової олії, а в інших джерелах можна знайти дещо інші цифри - 36% і 46%. Ці показники залежать від сезону/методики підрахунку (маркетинговий рік липень-червень чи календарний). У звіті Українського науково-дослідного інституту продуктивності агропромислового комплексу «Зовнішньоторговельний обіг продукції АПК у січні – червні 2026 року» згадується, що експорт агропродукції у першій половині 2026 року зріс на 11,4% рік до року, а імпорт - на 8,1%, унаслідок чого сальдо зросло на 13,3% (до 8,02 млрд. дол.). Це означає, що після падіння у 2025 році відносно 2024-го (-8,5%) агроекспорт у першому півріччі 2026 року демонструє відновлення зростання.

[117]

**Зовнішня торгівля агропродовольчою продукцією України,
млрд. дол. США.**

Частка агропродукції в загальному товарному експорті України також зросла - 59,5% у січні-червні 2026 року. Тобто залежність валютних надходжень країни від аграрного сектору не зменшується, а посилюється. Отже агросектор залишився головним джерелом валютних надходжень попри війну [117].

Аргентина експортувала товарів на суму 87,1 млрд. доларів у 2025 році, що на 9,2% більше порівняно з 79,7 млрд. доларів у 2024 році. Олійні культури (переважно соя) становили 6,2 млрд. доларів (7,1% від загального експорту). До речі, це найшвидше зростаюча категорія – плюс 97,2% порівняно з 2024 роком. На відходи харчової промисловості й корми для тварин (соєвий шрот/макуха) припадає 9,48 млрд. доларів (10,9%). Тваринні/рослинні жири, олії, воски (соєва олія) становлять 9,51 млрд. доларів (10,9%), зростання на 31,8% [54]. М'ясо - 4,3 млрд. доларів (5% від загального експорту), причому чиста торгівля м'ясом зросла на 22,3% і склала 4,1 млрд. доларів позитивного сальдо. Китай залишається головним ринком збуту [55].

Канада. Загальний зерновий сектор (не лише пшениця) дає близько 12,1 млрд. CAD щорічного експорту. Канола (насіння + олія + шрот) – приблизно 11 млрд. CAD щорічно [56]. Разом приблизно 20-23 млрд. CAD або 15-17 млрд. доларів США. Загалом увесь канадський агропродовольчий і морепродуктовий експорт (усі культури, м'ясо, молочна продукція, перероблені продукти тощо) за 2024 рік становив приблизно 92,2 млрд. доларів (усі товари) або 100,3 млрд. разом з рибою/морепродуктами [59].

Австралія. Прогноз ABARES показує зростання експорту сільгосппродукції на 6% (+4,6 млрд.) до 80,5 млрд. (52-53 млрд. доларів США) австралійських доларів у 2025-26 фінансовому році разом з рибальством і лісництвом) [60]. М'ясо (яловичина/баранина) і зерно є головними експортними позиціями [61].

Франція. 82,1 млрд. євро за офіційними даними FranceAgriMer/Business France за 2024 рік (сукупний аграрний + агропродовольчий експорт) [63]. У 2025 році експорт вина й міцних напоїв впав майже до 16,2 млрд. євро (-8%) через американські мита й слабший китайський попит [65]. Загальне торговельне сальдо агропродовольчого сектору обвалилося до 181-200 млн. євро - найнижчий рівень з кінця 1970-х (порівняно 4,9-5,1 млрд. у 2024 році) [64].

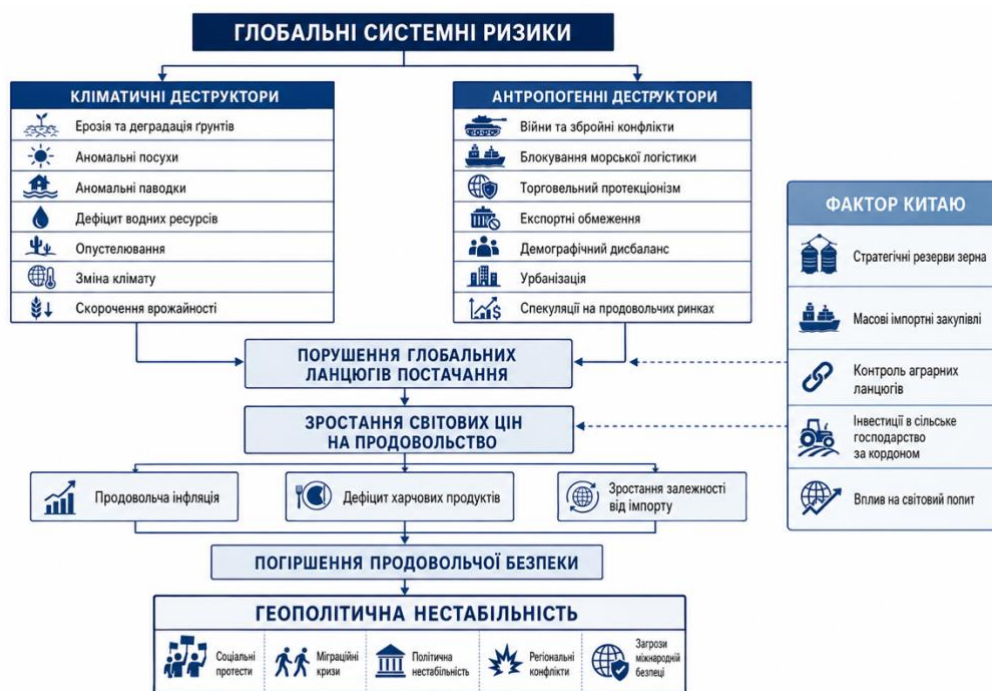
Ключові фактори лідерства в продовольчій галузі:

- природні ресурси: родючі землі (Україна, США) чи клімат (Бразилія);
- технології: дрони, точне землеробство (Нідерланди, США);
- логістика: порти, залізниці (Бразилія, Канада);
- політика: субсидії, угоди (ЄС, Китай);

Азія й Африка – головні ринки збуту у 2025 році.

Світові деструктивні чинники та їхні взаємозв'язки

Аналіз Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (SIPRI) підтверджує, що сучасна продовольча незахищеність більше не може розглядатися виключно як результат дефіциту виробництва [66]. Вона є наслідком складної синергетичної взаємодії системних ризиків.

Зміна клімату безпосередньо впливає на деградацію земель та виснаження прісних джерел, необхідних для іригації. За даними EIU, менше ніж 10% сільськогосподарських угідь оснащені іригаційними системами у 79 з 113 країн світу, що робить с/г виробництво надзвичайно чутливим до коливань опадів [67]. Війни та збройні конфлікти руйнують локальну інфраструктуру, переривають ланцюги постачання добрив та палива, а також блокують порти, що безпосередньо призводить до локальних хвиль голоду. Торговельні обмеження загострюють світову цінову волатильність, залишаючи бідніші країни-імпортери без альтернативних джерел постачання. Демографічні зміни – стрімке зростання населення в Африці на тлі урбанізації та депопуляції в ряді великих економік – створюють географічну розбіжність між точками виробництва та регіонами споживання, збільшуючи важливість трансграничної торгівлі [68].

Продовольча стратегія КНР

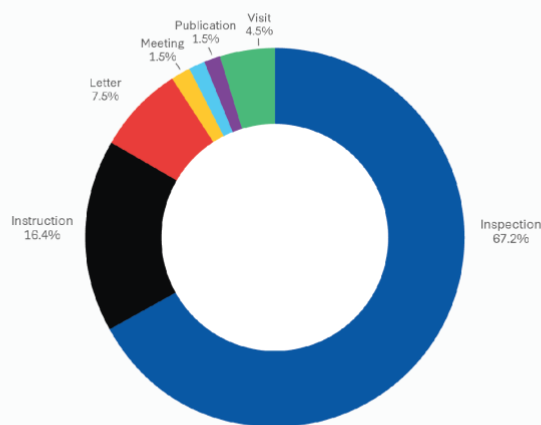
Забезпечення продовольством величезної кількості населення Китаю залишається одним з пріоритетних завдань Пекіна, оскільки вагомі наслідки для стабільності соціуму та режиму мали в минулому голод і продовольчі кризи. Китаю потрібно прогодувати майже 20% населення планети, маючи при цьому менше 10% світових орних земель. Це породжує чимало викликів для надійного забезпечення продовольством. Серед них – недостатньо ефективні аграрні методи, проблемні ланки в ланцюгах постачання, зміна харчових звичок споживачів, особливості міжнародної торгівлі, деградація навколишнього середовища всередині країни, корупція та спотворення статистичних даних, а також низка скандалів у минулому щодо безпеки харчових продуктів. Сі Дзіньпін посилив курс на аграрне самозабезпечення та диверсифікацію джерел постачання критично важливих ресурсів, продовольства, технологій і фахових знань.

Приєднання Китаю до Світової організації торгівлі у 2002 році відкрило його аграрним виробникам шлях на світові ринки, що спричинило зростання експорту і імпорту продовольчих товарів.

Центральний документ №1, опублікований у 2023 році, був присвячений відродженню сільських територій: п'ять з дев'яти визначених у ньому напрямів роботи стосувалися безпосередньо продовольчої безпеки, зокрема виробництва зерна, розвитку сільськогосподарської інфраструктури, підтримки технологій та обладнання, якісного розвитку сільських галузей і збільшення зайнятості в аграрному секторі [8].

Figure 2

Distribution of Involvement by Xi Jinping in Food Security Initiatives

Sources: Authors' analysis based on data collected from the *People's Daily* reporting calendar

CSIS | FREEMAN CHAIR
IN CHINA STUDIES

Наріжним каменем сучасної продовольчої політики Китаю є прагнення звести до мінімуму залежність від зовнішніх ринків, які Пекін розглядає як потенційне джерело санкційного тиску та військово-політичних загроз. 29 грудня 2023 року на 7-й сесії Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників 14-го скликання ухвалили «Закон про гарантування продовольчої безпеки КНР», який набрав чинності 1 червня 2024 року. Закон закріплює концепцію «зберігання зерна в землі та технологіях» і зобов'язує місцеві уряди всіх рівнів підтримувати суворий баланс орних земель, не допускаючи скорочення посівних площ під базовими культурами [69]. Окремо в документі прописані вимоги щодо охорони «червоних ліній» базових сільськогосподарських угідь з категоричною заборорою їх перепрофілювання під лісонасадження, пасовища чи ландшафтне будівництво. Передбачено й жорсткі штрафні санкції за порушення правил зберігання зерна або фальсифікацію даних про державні резерви - штрафи для установ підвищено до 2 млн. юанів, для посадових осіб - до 200 тис. юанів [69]. У 2024 році також розпочали реалізацію «Спільного плану розвитку зернової індустрії на 2024-2035 роки», спрямованого на істотне підвищення якості вітчизняного зерна та популяризацію серед населення здорового споживання цілнозернових культур.

Правовим підґрунтям сучасної системи накопичення та використання продовольчих запасів став саме закон КНР про продовольчу безпеку, чинний з 1 червня 2024 року. Наступним кроком у розвитку відповідної законодавчої бази

стала публікація Державним комітетом з розвитку та реформ КНР (NDRC) у січні 2026 року проєкту «Закону про безпеку національних резервів». Цей закон уперше об'єднав управління запасами зерна, сільськогосподарських ресурсів (зокрема добрив), нафти, газу, стратегічних мінералів і критично важливого обладнання під єдиним оборонним мандатом, орієнтованим на здатність країни вижити в умовах тривалої блокади чи санкцій [11].

Документ №1 на 2026 рік під назвою «Думки Центрального Комітету Компартії Китаю та Державної Ради щодо зміцнення модернізації сільського господарства і села та послідовного просування всебічного відродження сільських територій» вийшов у момент, коли Китай розпочав реалізацію 15-ї п'ятирічки (2026-2030 рр.). У документі закладено нову орієнтовну ціль - утримувати виробництво зерна на рівні близько 700 млн. т, спираючись на три напрями: збереження посівних площ, підвищення врожайності та вдосконалення структури виробництва [71]. Окрема увага приділяється оптимізації структури посівів і популяризації тих сортів зерна, які мають попит на ринку і дають можливість отримувати вищу ціну.

У документі також визнається значення аграрного імпорту. Це узгоджується з лютневою заявою Міністерства сільського господарства та сільських справ КНР (MARA), в якому зазначено, що ввезення сої, м'яса, молочної продукції, свіжих і сушених фруктів та вина допомагає компенсувати структурні розриви між внутрішньою пропозицією і попитом. Водночас звіт 2026 року містить нову важливу настанову – «узгоджувати аграрний імпорт із внутрішнім виробництвом», тобто прагнення Китаю контролювати обсяги й темпи ввезення продукції задля збереження продовольчої безпеки та захисту національних галузей і ринків. Документ повторно наголошує на необхідності диверсифікувати джерела постачання, щоб не залежати надмірно від обмеженого кола постачальників. Водночас ставиться завдання розвивати китайські аграрні компанії, здатні конкурувати на міжнародному рівні, аби зміцнити їхню позицію в глобальних ланцюгах постачання [71].

9 жовтня 2025 року Державний комітет з розвитку та реформ (NDRC) оприлюднив правила подання заявок і розподілу тарифних квот (TRQ) на зерно та бавовну на 2026 рік. Китай зберігає жорсткий контроль над торгівлею зерновими – пшеницею, кукурудзою та рисом – через механізм тарифних квот і систему уповноважених державних торговельних компаній (STE). За твердженням Китаю, ці інструменти покликані регулювати імпортно-експортні потоки задля продовольчої безпеки та стабільності внутрішніх цін [71].

Система TRQ передбачає розподіл квот між імпортерами зі статусом STE та без нього. Статус STE отримує юридична особа, якій держава надає ексклюзивне або особливе право вести зовнішню торгівлю певними товарами. У китайській торгівлі зерном таким єдиним STE є корпорація COFCO, яка контролює весь імпорт зерна та більшість його експорту. Державне підприємство (SOE) – це будь-яка компанія, що належить державі або перебуває під її контролем, однак не кожне SOE наділене ексклюзивними торговельними правами в межах системи TRQ. Хоча STE технічно є різновидом SOE, право діяти як STE у зерновій торгівлі законодавчо закріплене лише за COFCO. Імпортери, які не мають статусу

STE, можуть переробляти частину імпортованих за квотою обсягів. Загалом державні підприємства утримують значну ринкову частку і забезпечують основний обсяг торгівлі зерном, хоча Пекін наполягає, що його SOE діють на комерційній основі згідно з ринковими принципами та нормами права [71].

Компаніям зі статусом STE отримати TRQ відносно легко: щороку NDRC автоматично виділяє COFCO значну частину квоти, очікуючи, що компанія використає її стратегічно – зокрема для стабілізації внутрішніх цін на зерно чи забезпечення постачання відповідно до державної торговельної політики. Іншим імпортерам процедура дається складніше: щороку (зазвичай у вересні-жовтні) вони мають подавати заявки до NDRC на отримання своєї частки квоти. На відміну від COFCO, автоматичного розподілу вони не отримують – заявки розглядаються індивідуально, з урахуванням історії імпортних операцій, наявних переробних потужностей і дотримання торговельних правил. При цьому отримана частка квоти зазвичай значно менша, ніж у COFCO [71].

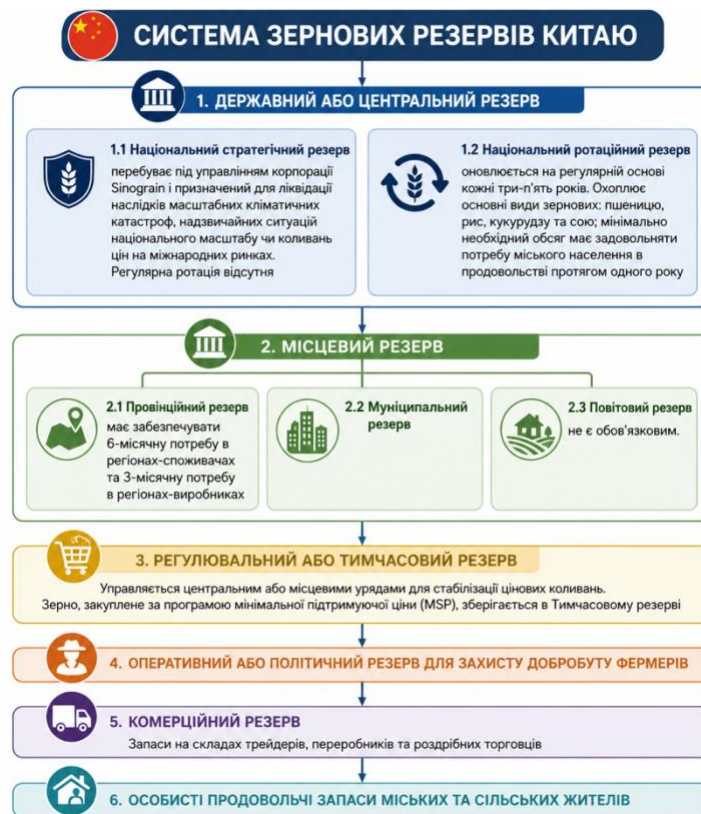
Додаткові труднощі створює принцип «використовуй або втратиш»: якщо імпортер не встигає ввезти зерно у встановлений термін, NDRC має право забрати в нього квоту і передати іншому учаснику ринку. Приватні компанії перебувають під пильним наглядом Пекіна, щоб унеможливити дестабілізацію внутрішнього ринку. Будь-який імпорту зерно понад установлену квоту оподатковується вкрай високими митними ставками.

Окрім того, Китай прагне збільшувати закупівлі сільськогосподарської продукції в тих країнах, які погоджуються на розрахунки в юанях (RMB), а не в доларах США (USD).

Механізм формування державних зернових резервів Китаю

Китай побудував багаторівневу й комплексну систему зберігання зерна, яка охоплює центральні, регіональні та суспільні резерви відповідно до Закону КНР «Про гарантування продовольчої безпеки». За інформацією Національного управління продовольчих і стратегічних резервів КНР, станом на кінець 2024 року сукупна місткість стандартизованих зерносховищ у країні перевищила 700 млн. Т, що на 36% перевищує показник 2014 року. До цього обсягу входять запаси зернових, олійних та інших сільськогосподарських культур. Потужності для низько- та квазінизькотемпературного зберігання, за наявними даними, сягають 200 млн. тонн, тоді як сховища з регульованим газовим середовищем (РГС) розраховані на 55 млн. тонн.

Офіційна китайська статистика свідчить, що втрати зерна в державних резервах за весь період зберігання не перевищують 1%. За заявами керівництва КПК, наявних запасів пшениці та рису достатньо, щоб забезпечити внутрішні потреби споживання зерна впродовж понад року. У 36 великих і середніх містах країни – зокрема в Пекіні, Тяньдзіні, Шанхаї та Чунціні – місцеві резерви також підтримуються на достатньому рівні, а запаси переробленого зерна здатні покривати потреби населення протягом понад 15 днів.

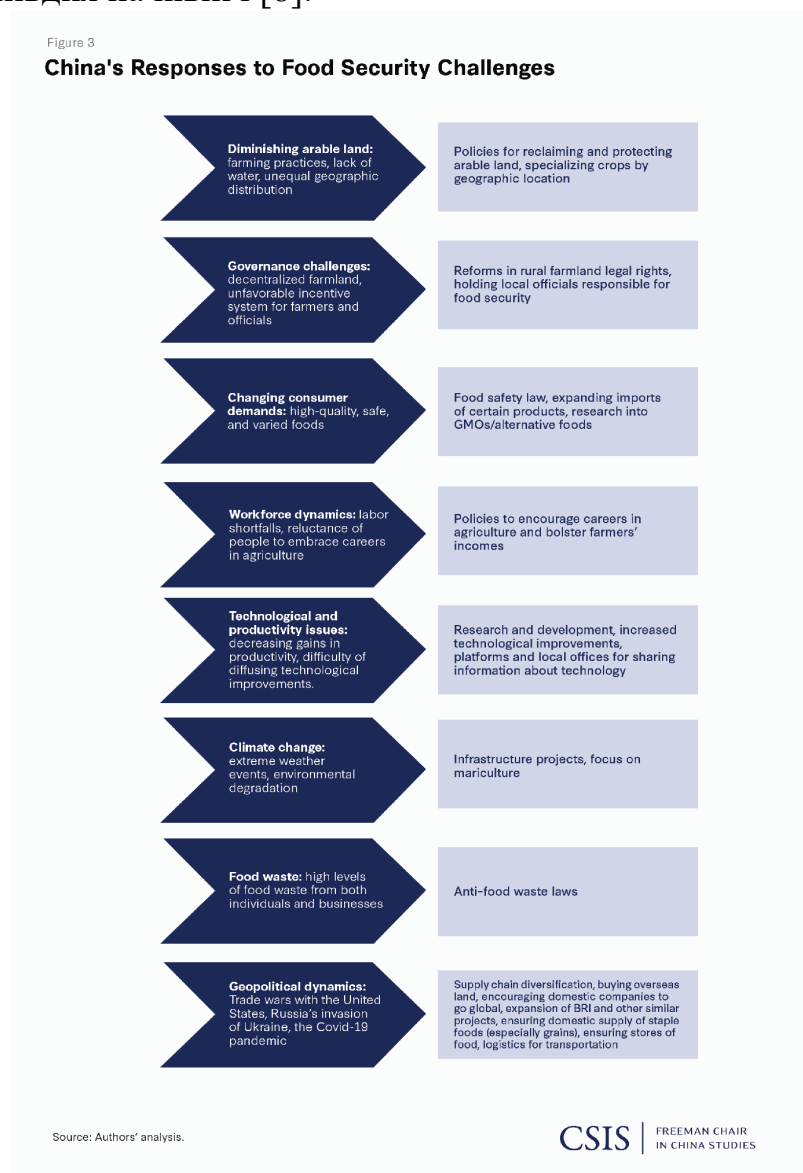
У Китаї діє понад 6900 підприємств, призначених для аварійної/екстреної переробки зерна, сукупна добова потужність яких сягає 1,7 млн. тонн - цього обсягу достатньо, щоб забезпечити продовольчі потреби всього населення країни протягом двох днів [71].

Основні проблеми продовольчої безпеки Китаю

Скорочення площ орних земель. Упродовж 2013-2019 років Китай офіційно повідомив про скорочення площ орних земель на понад 5%. У відповідь країна розпочала реалізацію низки ключових програм, зокрема Національного плану будівництва сільськогосподарських угідь високого стандарту (2021-2030) – національної програми поліпшення якості сільгоспугідь, яка визначає цільові показники їх створення та модернізації на 2025, 2030 та 2035 роки [8]. Як зазначено в аналітиці CSIS «China's Food Security: Key Challenges and Emerging Policy Responses», Центральний документ №1 від 2019 року встановив «червону лінію» для орних земель – не менш як 120 млн. гектарів на загальнодержавному рівні. Окрім того, китайська влада розробила стратегію «відновлення» сільгоспугідь, повертаючи в аграрний обіг землі, які раніше були перепрофільовані під промисловість, забудову нерухомості та інфраструктуру [8].

Китай також стикається з вираженою **нерівномірністю розподілу водних ресурсів** між регіонами. Чимало провінцій, які відіграють ключову роль у виробництві зерна, потерпають від дефіциту води. Традиційні методи зрошення затопленням часто спричиняють значні втрати вологи, а надмірна залежність від видобутку підземних вод породжує серйозні екологічні проблеми. Для подолання цих труднощів Китай активно інвестує у водозберігаючі технології, модернізує

зрошувальні системи та фінансує масштабні проєкти на кшталт переспрямування водних потоків з півдня на північ [8].

Корупція та управлінські прорахунки. Реалізацію китайської стратегії продовольчої безпеки стримують також корупція та фальсифікація статистичних даних. Наприклад, у 2022 році з посади був звільнений за корупцію Джан Вуфенг – колишній високопосадовець Національного управління продовольчих та стратегічних резервів, відповідального за централізований контроль над зерновими запасами. Ще однією системною проблемою залишається спотворення даних регіональними та місцевими чиновниками – прямий наслідок бюрократичної системи стимулів у Китаї, яка заохочує посадовців рапортувати про успіхи й карає за оприлюднення несприятливої інформації.

Своєрідну спадщину залишила й децентралізація сільськогосподарських угідь, яка бере початок від системи відповідальності домогосподарств (HRS) і з'явилася після завершення колективізації. **Державні обмеження на придбання сільгоспземель** корпоративними структурами призвели до значного розпорошення аграрних ресурсів між численними окремими фермерськими господарствами. А аналітичному звіті CSIS «China's Food Security: Key Challenges

and Emerging Policy Responses» мова йде про те, що така фрагментація гальмує технологічний розвиток галузі, ускладнює маркетинг, стандартизацію та координацію в аграрному секторі [8].

Зміна вподобань покупців. Упродовж останніх десятиліть харчові вподобання й потреби населення Китаю зазнали суттєвих змін. Зі зростанням доходів і посиленням впливу глобальної культури збільшується попит на безпечніші, різноманітніші та якісніші продукти харчування. В останні роки спостерігається зростання попиту заможнішого населення на м'ясні продукти, а це тягне за собою зростання попиту на сою та зернові матеріали для годівлі худоби [8].

Нестача людського ресурсу. Багато китайців залишили сільськогосподарський сектор заради роботи в містах. Такі сектори, як транспорт і логістика, які мають величезний вплив на сільськогосподарський сектор, також стикаються з проблемами робочої сили. До кінця 2021 року Китай зіткнувся з дефіцитом 4 мільйонів водіїв вантажівок, і ця проблема буде загострюватися надалі, оскільки працездатне населення в країні починає скорочуватися. Зі зниженням народжуваності та старінням населення стає менше молодих людей, які могли б замінити старіючу робочу силу, що ще більше посилює дефіцит робочої сили в таких секторах, як сільське господарство, транспорт і логістика [8].

Китайський уряд з 2000-х років скасував 2600-річний сільськогосподарський податок (подібний до сучасних податків на майно). Відтоді центральна влада продовжує знижувати або скасовувати податки на сільське господарство, прагнучи полегшити фінансовий тиск на фермерів [8]. У квітні 2023 року уряд Китаю виділив 10 мільярдів юанів (приблизно 1,38 мільярда доларів США) у вигляді одноразових фінансових субсидій для фермерів. Проте, як зазначено в «China's Food Security: Key Challenges and Emerging Policy Responses», залучення молодого покоління до сільськогосподарської професії залишається проблематичним [8].

Проблема поширення новітніх технологій. Сільськогосподарський ландшафт Китаю характеризується переважанням невеликих сімейних ферм, розкиданих по всій країні. Хоча ця модель є основою китайської економіки, забезпечуючи робочі місця мільйонам людей, фрагментований характер ферм ускладнює поширення нових сільськогосподарських технологій та ускладнює координацію між фермерами, стандартизацію практики та ефективний маркетинг [8]. Щоб подолати цей розрив, Китай у 2015 році запустив Національну хмарну платформу сільськогосподарських технологій та освіти. Ця цифрова платформа сприяє обміну знаннями та самостійному навчанню серед сільськогосподарських працівників. Фермери надають дані про посіви, шкідників та стан на місцях, а натомість вони можуть отримати доступ до онлайн-курсів навчання, діагностичного штучного інтелекту та гарячих ліній [8].

У відповідь на **проблему продуктивності** Китай впровадив рішення в галузі досліджень та розробок. Значні фінансові надходження були спрямовані на технології гібридного насіння, зокрема в галузі гібридного рису, кукурудзи, сої та пшениці. Китай також створив «основні райони» для виробництва певних

продуктів (наприклад, картоплі на південному сході Китаю, рису подвійного посіву в економічному поясі річки Яндзи) [8].

Клімат. Сільськогосподарський сектор Китаю сильно залежить від зміни клімату. Між 1981 і 2010 роками зміна кліматичних моделей та забруднення озоновим шаром разом знизили врожайність сільськогосподарських культур у Китаї на 10%, що щорічно призводить до втрати 55 мільйонів тонн сільськогосподарських культур. Зі зростанням температури екстремальні погодні явища, танення льодовиків, погіршення стану навколишнього середовища, а також дефіцит та забруднення води посилять наслідки для сільського господарства Китаю.

В аналітичному звіті «China's Food Security: Key Challenges and Emerging Policy Responses» зазначено, що Китай зосередився на розбудові механізмів стійкості та адаптації для протистояння цим викликам і посиленні реагування системи на стихійні лиха. У квітні 2023 року президент Сі ввів термін «блакитна житниця» для опису морського рибальства та марикультури, зокрема глибоководного рибальства та скотарства [8].

Геополітична нестабільність. Пережив низку геополітичних потрясінь – торговельну війну зі США 2017 року, пандемію Covid-19 та російське вторгнення в Україну, – Китай узяв курс на зниження власної залежності від зовнішніх чинників. Ця стратегія передбачає нарощування обсягів купівлі землі за кордоном, збільшення кількості двосторонніх і багатосторонніх торговельних угод, диверсифікацію міжнародних ланцюгів постачання, розширення сільськогосподарської діяльності за межами країни в рамках таких проектів, як ініціатива «Пояс і шлях» (BRI), а також стимулювання китайських компаній до виходу на глобальний ринок.

Хоча саме скуповування Китаєм сільськогосподарських угідь у Сполучених Штатах привернуло особливу увагу Вашингтона, лівова частка його земельних придбань за кордоном припадає на Азію та Африку. За даними європейської організації моніторингу земельних ресурсів Land Matrix, з 2011 по 2020 рік китайські компанії придбали або взяли в оренду 6,48 мільйона гектарів земель, призначених для сільського господарства, лісівництва чи видобутку корисних копалин, – площу рівну території Латвії. Китайські компанії набувають орні землі в інших державах і постачають вироблену продукцію китайським споживачам як через окремі двосторонні угоди, так і в межах ініціативи BRI та подібних програм; загалом Китай уклав понад 100 угод про співпрацю в аграрній галузі з країнами – учасницями BRI [8].

Китай як ключовий фактор глобальної продовольчої безпеки

Китайська Народна Республіка залишається одним з головних гравців у формуванні світового продовольчого балансу. За офіційними даними Міністерства сільського господарства та сільських справ КНР, у 2025 році валовий збір зернових у країні становив 714,9 млн. тонн, перевищивши показник 2024 року на 8,4 млн. тонн. Майже 70% цього приросту забезпечили три провінції північного сходу країни разом з Внутрішньою Монголією та Сіньдзяном. Лідером

серед аграрних регіонів залишається провінція Хейлундзянь, яка у 2025 році зібрала рекордні 82 млн. тонн зерна.

Пшениця. Валовий збір у 2025 році продемонстрував мінімальне зниження на 250 тис. тонн, зафіксувавшись на рівні 140 млн. тонн. При цьому річне споживання пшениці в КНР оцінюється у 150 млн. тонн, що вимагає щорічного імпорту високоякісного зерна твердих сортів для потреб хлібопекарської промисловості.

Китай диверсифікує свій імпорт іншими постачальниками, такими як Австралія, Канада, Франція, Казахстан, і Китай є досить самодостатнім у постачанні м'якої пшениці, яка містить середній рівень глютену. Однак, що стосується пшениці з високим вмістом глютену, яка використовується у високоякісних хлібобулочних виробках, Китай стикається зі структурним дефіцитом. Без доступу до твердої пшениці з США, Китаю потрібно буде закуповувати більше канадської західної червоної ярої пшениці та австралійської твердої пшениці [11].

USDA Foreign Agricultural Service
U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE

Source: National Bureau of Statistics of China (data excluding Taiwan)
Average Wheat Production 2018-2020

Карта вирощування пшениці в КНР.

Щороку у світі виробляється приблизно 800 мільйонів тонн пшениці. Лідерами є Китай, Індія та Росія [70].

Топ-10 країн-виробників пшениці у 2025 році.

Rank	Country	Wheat production 2025 (Mt)
1	China	140.1
2	India	120.6
3	Russia	91.4

Rank Country Wheat production 2025 (Mt)

4	United States	54.0
5	Canada	40.0
6	Australia	36.0
7	France	32.3
8	Pakistan	29.0
9	Argentina	27.8
10	Germany	21.1

**Джерела основних цифр: USDA FAS (Китай, оцінка WY2025/26), Міністерство сільського господарства Індії (третя попередня оцінка, 2025-26), Росстат (Росія), USDA ERS Wheat Outlook (США), Statistics Canada (рекордний врожай), ABARES (Австралія, березень 2026), European Commission/Grain Central (Франція, Німеччина), USDA GAIN (Пакистан), USDA Wheat Outlook (Аргентина). Повний річний звіт FAOSTAT за календарний 2025 рік на час написання аналізу не був опублікований. Варто зауважити, якщо вважати ЄС як єдиний блок (а не окремі країни), то він посів би 2-ге місце з приблизно 144 млн. т, тобто попереду Індії.*

Пшениця найкраще росте в умовах помірного клімату з прохолодними сезонами і здатна переносити посуху та холод краще за багато інших культур. Саме тому ареал її вирощування охоплює великі рівнини Північної Америки, житниці Європи (Францію, Німеччину, Польщу, Україну), степові регіони Росії та Казахстану, Індо-Гангську рівнину в Індії та Пакистані, частину північних та центральних регіонів Китаю, засушливі регіони Австралії, Північної Африки та Близького Сходу.

Китай є найбільшим виробником, але споживає майже всю свою пшеницю всередині країни; він не є великим чистим експортером. Індія є як гігантським виробником, так і споживачем; обсяги експорту коливаються залежно від внутрішніх цін та міркувань продовольчої безпеки. В останні роки спостерігалися експортні обмеження після шкоди від спеки та високих цін. Росія є домінуючим експортером пшениці, на якого в останні сезони припадає від чверті до понад чверті світового експорту [70].

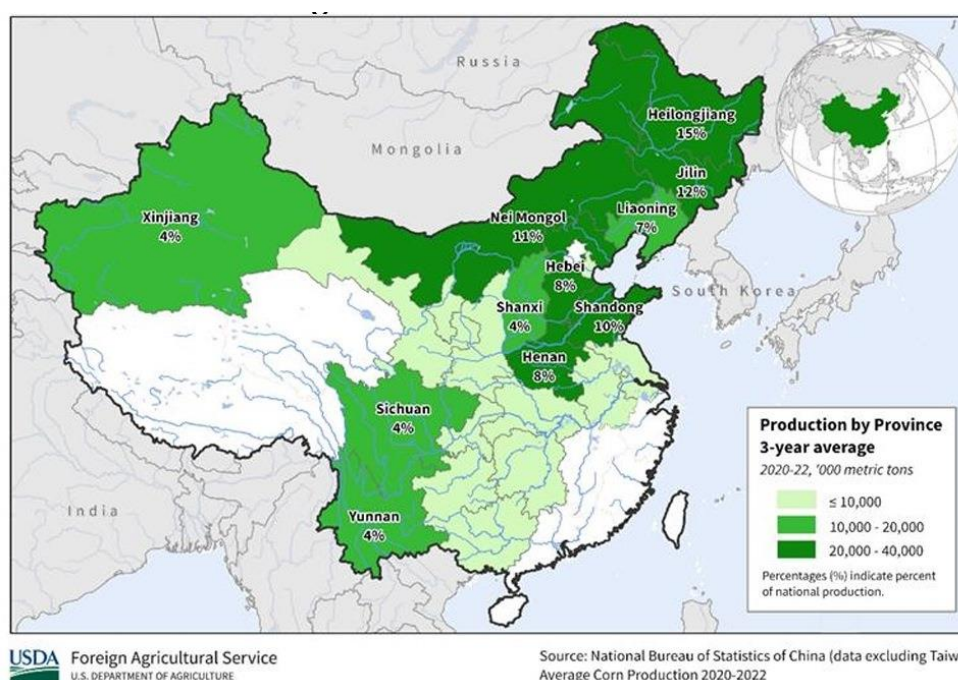
Україна, хоч і менша за Росію, є ключовим експортером щодо своїх розмірів. Війна, пошкоджена інфраструктура та скорочення площ посівів різко зменшили виробництво та експорт після 2022 року, що мало серйозні наслідки для залежних від імпорту країн Північної Африки та Близького Сходу [70].

Основні експортери (Росія, Європейський Союз, Канада, США, Австралія, Україна) обслуговують залежні від імпорту регіони, такі як Північна Африка, Близький Схід, а також частини Африки на південь від Сахари та Азії. До найбільших імпортерів в останні роки входили Єгипет, Індонезія, Туреччина, Алжир та Нігерія, які часто здійснювали закупівлі переважно з Чорноморського регіону (Росія, Україна) або ЄС [70]. **Це означає, що світове виробництво пшениці полягає не лише в загальній кількості зібраних тонн, а й у тому, де ці**

тонни вирощені та як вони переміщуються через порти, судноплавні шляхи та логістичні системи.

Кукурудза посідає перше місце за обсягами виробництва в КНР

У 2025 році збір кукурудзи був зафіксований Державним управлінням статистики КНР на рівні 301,23 млн. тонн (приріст становив 6,32 млн. тонн або близько 75% від усього річного зростання збору зернових). Це обумовлено збільшенням посівних площ до 44,96 млн. гектарів та впровадженням високоврожайних сортів. Водночас споживання кукурудзи для комбікормової промисловості та глибокої промислової переробки (понад 130 млн. тонн потужностей глибокої переробки кукурудзи в КНР) перевищує 318-321 млн. тонн, що змушує країну підтримувати імпортні закупівлі [71].

Карта виробництва кукурудзи в КНР [71].

Імпорт кукурудзи в Китай обвалився з 13,76 млн. т у 2024 р. до лише 2,65 млн. т у 2025 р. (-81%) через політику КНР щодо захисту внутрішнього виробника.

Топ постачальників кукурудзи в Китай (за офіційними митними даними Trade Data Monitor, наведеними USDA FAS)

Ранг	Країна	2023 (т)	Частка	2024 (т)	Частка	2025 (т)	Частка
—	Всього	27 122 034	100%	13 635 891	100%	2 646 958	100%
1	Бразилія	12 805 776	47%	6 465 579	47%	1 607 202	61%
2	Росія	294 467	1%	155 385	1%	444 002	17%

Ранг	Країна	2023 (т)	Частка	2024 (т)	Частка	2025 (т)	Частка
3	М'янма	381 244	1%	178 109	1%	287 961	11%
4	Україна	5 512 788	20%	4 514 652	33%	231 095	9%
5	Лаос	69 771	0%	76 638	1%	43 166	2%
6	США	7 144 211	26%	2 072 515	15%	20 065	1%

Джерело даних: USDA FAS, Grain and Feed Annual: China, CH2026-0033, Table 5 (Trade Data Monitor, LLC), опублікований 19 березня 2026 р.

З таблиці видно, що Україна посідає 4-те місце з часткою лише 9% ринку (231 тис. т) - це значне падіння порівняно з 2024 роком, коли Україна була 2-м за величиною постачальником з часткою 33% (4,5 млн. т), а в 2019-2021 рр. Україна в середньому постачала 6,29 млн. т/рік (до 37% імпорту).

Головними причинами є високий врожай в КНР (301,2 млн. т), заповнені державні резерви і політика Пекіна на стримування імпорту зерна для захисту інтересів місцевих фермерів (в межах тарифної квоти TRQ на кукурудзу - 7,2 млн. т на 2026 рік, позаквотне мито - 65%).

Згідно з даними звіту «Grain and Feed Annual» від 19 березня 2026 року, прогнозується, що кукурудза залишатиметься центральним товаром у кормовому комплексі КНР. Її виробництво у 2026/27 МР зросте до 305 млн. т завдяки покращенню врожайності та розширенню впровадження генетично модифікованої (ГМ) кукурудзи, тоді як загальне споживання досягне 323 млн. т, а кінцеві запаси впадуть до 168 млн. т. Імпорт кукурудзи прогнозується на рівні 8 млн. т (без змін порівняно з 2025/26 МР), оскільки Китай продовжує стримувати великі обсяги імпорту, покладаючись на зростання внутрішньої пропозиції, управління резервами та суворе адміністрування тарифних квот [71].

Понад 40% очікуваного розширення вирощування кукурудзи припадатиме на Північно-Східний Китай. На Північнокитайській рівнині (провінції Шаньдун, Хенань, Хебей, Шаньсі та Шеньсі) площі під кукурудзою також розширяться приблизно на 0,5%. У провінціях з незначним обсягом виробництва кукурудзи також очікується помірне збільшення посівних площ, яке оцінюється в 0,5% в річному обчисленні. Згідно з 14-м П'ятирічним планом розвитку національного рослинництва, в КНР буде понад 3,33 мільйона гектарів сумісних посівів кукурудзи та сої, що становитиме 7,5% від загальної площі у 2025 році [71].

На кормове використання припадає 65% від загального споживання кукурудзи в Китаї. Очікується, що попит на кукурудзу для кормів у 2026/27 МР буде дещо вищим, ніж у 2025/26 МР. Стрімке зростання споживання кукурудзи у 2025 році частково пояснювалося високим рівнем поголів'я свинюматок у вересні 2024 року. Оскільки поголів'я свинюматок почало скорочуватися з липня 2025 року, то можливе зниження внутрішнього споживання кукурудзи в кормах для свиней у 2026 році. Водночас є прогнози, що виробництво курячого м'яса у 2026

році трохи зросте порівняно з 2025 роком. Попит на кукурудзу в кормах для свиней не зростатиме, тоді як корми для птахівництва стануть головним двигуном зростання у 2026/27 МР [71].

Дані провідних операційних компаній свідчать, що загальна переробна потужність кукурудзи досягла близько 130 млн. тонн на кінець 2025 року, причому понад 40% потужностей розташовано в Північно-Східному та Північному Китаї відповідно. Понад 70% потужностей орієнтовано на крохмаль, а 74% компаній мають потужність понад 1 млн. тонн. Нові проекти були введені в експлуатацію в Шаньдуні, Внутрішній Монголії, Дзіліні та Синьдзяні у 2025 році. У 2025 році сектор спожив понад 80 млн. тонн кукурудзи, що становило 26% від загального використання [71].

З 10 листопада 2025 року додаткові мита Китаю на американську кукурудзу були знижені до 10%, але це не призвело до відновлення закупівель кукурудзи Китаєм зі США. Китай імпортує кукурудзу з Бразилії з 2022 року, а також схвалив імпорт двох сортів ГМ-кукурудзи з Аргентини у травні 2024 року. Бразилія залишилася основним постачальником, тоді як частка США значно впала; імпорт з Росії, України та М'янми зріс, але залишився відносно невеликим в абсолютному вираженні (близько 200000-300000 тонн з кожної країни).

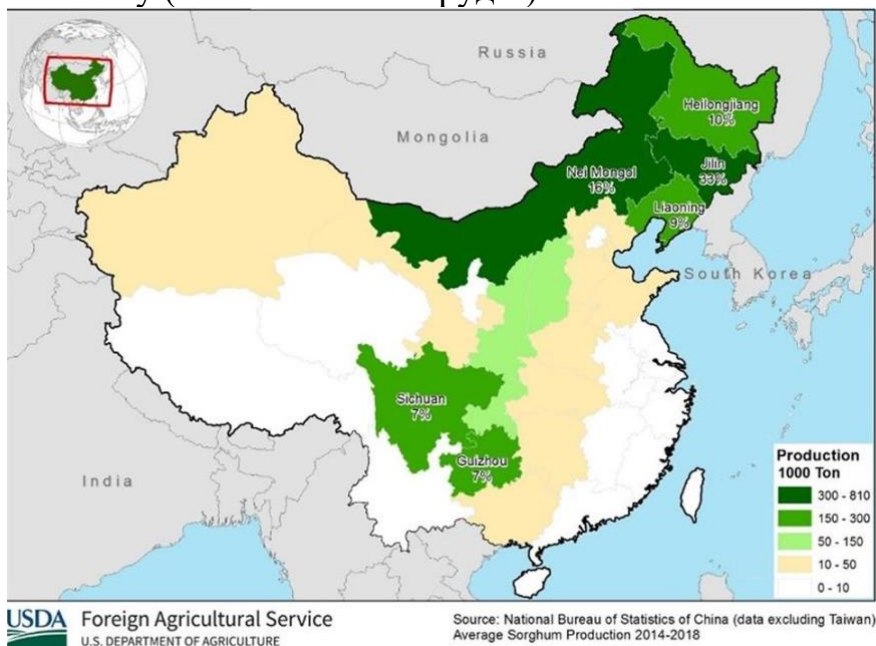
Експерти вважають, що більша частина кукурудзи, імпортованої в попередні роки, зберігається в державних резервах і ще не вийшла на внутрішній ринок. На основі неповних даних за період з початку 2023 року по вересень 2025 року, китайський державний оператор товарних резервів Sinograin виставив на продаж загалом 25 млн. тонн імпортованої кукурудзи, з яких було продано менше 8 млн. тонн, ймовірно, через високі запитувані ціни. Натомість рівень укладання угод на аукціонах з продажу імпортованої кукурудзи (відсоток придбаного зерна від виставленого обсягу) залишається високим після Нового року 2026 року, отже є попит з боку переробників, особливо на якісну кукурудзу з низьким вмістом токсинів [71]. Переробними надають перевагу американській DDGS через її кращу якість, високий вміст білка (26-30%) та конкурентні ціни.

У період з 2022 по 2024 рік спостерігалися закупівлі внутрішнього зерна до державних резервів усіх рівнів (національного, провінційного тощо) для підтримки доходів фермерів. Зерносховища державного резерву Китаю, за повідомленнями, заповнені зерном, а джерела в галузі вказують на відсутність потреби в імпорті зернових щонайменше протягом двох років. У галузі вважають, що державна політика змістилася з формування національних резервів на їх вивільнення. Уряд не запускав програму закупівлі вітчизняної кукурудзи до національного резерву восени 2025 року. Це пояснюється швидким скороченням внутрішніх запасів кукурудзи та неочікувано нижчою якістю нового врожаю в Північному Китаї. Продаж імпортованих резервів кукурудзи через аукціони розпочався у липні 2025 року, після чого з січня 2026 року стартували продажі вітчизняної пшениці з резервів [71].

Сорго та ячмінь в КНР

Північно-Східний Китай є основним регіоном виробництва сорго, на який припадає понад дві третини від загального обсягу виробництва. Провінція

Внутрішня Монголія вирощує сорго переважно для кормового використання. У провінціях Сичуань і Гуйджоу сорго вирощується майже виключно для виробництва питного спирту (тобто байдзю) та контракується переважно на початку посівного сезону (тобто в жовтні-грудні).

Карта вирощування сорго в КНР.

Очікується, що продовольче, насіннєве та промислове використання (FSI) сорго для виробництва байдзю (китайської горілки) у 2026/27 МР залишатиметься слабким. Дані Національного бюро статистики (NBS) показали, що виробництво байдзю в Китаї знижується протягом останніх восьми років. У 2025 році обсяг виробництва становив 3,6 мільярда літрів, що на 12% менше порівняно з 2024 роком.

Оскільки внутрішнє виробництво Китаю покривало лише 30% попиту на сорго 2025 року, тому імпорт є критично важливим. За прогнозами, імпорт у 2026/27 МР буде на 0,2 млн. тонн більшим, ніж у 2025/26 МР, і становитиме 7,8 млн. тонн [71].

Карта вирощування ячменю в КНР

Ячмінь вирощується переважно в провінціях Дзянсу, Юньнань та у високогірних провінціях, таких як Ганьсу та Цінхай. Як зазначалося вище, виробництво ячменю, за прогнозами, залишатиметься стабільним, оскільки урядова політика продовжує сприяти стабільній посадці кукурудзи та сої, а також підвищенню врожайності фуражних зернових при збереженні посівних площ. Ячмінь не отримує значної державної підтримки, а його імпорт не обмежений тарифними квотами (TRQ).

Очікується, що споживання ячменю у 2026/27 МР трохи зменшиться порівняно з 2025/26 МР через послаблення попиту на солод, але залишатиметься на високому рівні, порівнянному з середнім показником за останні п'ять років. Попит на корми буде стабільним, а приватні трейдери постійно зазначають, що ячмінь не має обмежень щодо TRQ або дзеркальних мит. Це робить ячмінь найпривабливішим варіантом після кукурудзи та пророслої пшениці [71].

За прогнозами, імпорт ячменю у 2026/27 МР залишиться на рівні 2025/26 МР завдяки сприятливим умовам імпорту порівняно з іншими альтернативами. У Китаї віддають перевагу різним сортам ячменю для пивоварного (солодового) та кормового використання, кожен з яких має свою унікальну ринкову динаміку.

Ячмінь містить 11-13% білка, а вміст лізину в ньому майже вдвічі вищий, ніж у кукурудзі. Він багатий на мінерали та мікроелементи, особливо на залізо. У кормах для свиней його поживна цінність становить майже 88% від цінності кукурудзи, і йому надають перевагу в раціоні порослят через низький рівень токсинів. У кормах для птахівництва його цінність становить 80-85% від кукурудзи. Ячмінь також є чудовим концентрованим кормом для молочних корів, складаючи до 40% їхнього раціону.

Основні виробники солоду та великі пивоварні заводи, які часто розташовані на узбережжі й надають перевагу дешевшому імпорту зі зручною логістикою, є головними рушіями споживання ячменю. Відповідно імпорт має обмежені перспективи для значного розширення. Дані Національного бюро статистики

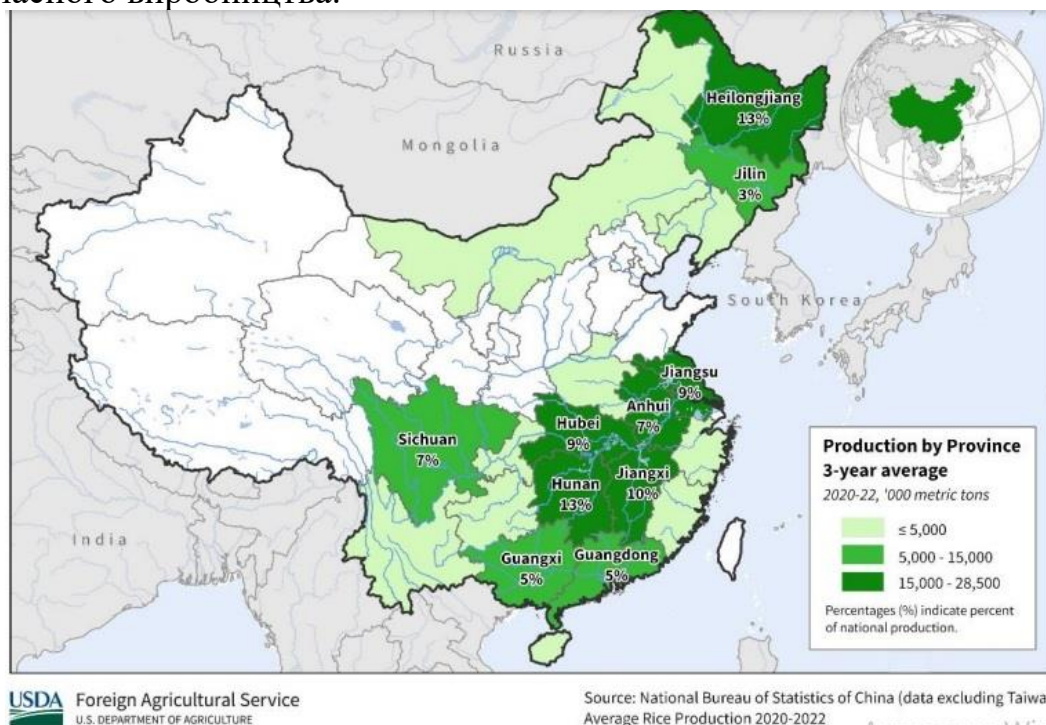
(NBS) свідчать, що у 2025 році виробництво пива скоротилося, за оцінками, на 1,1%. Пивоварна галузь Китаю також переживає тенденцію до переходу на преміальні сорти пива. У 2025 році крафтове пиво стало найяскравішою точкою зростання в секторі алкогольних напоїв на тлі ширшого коригування галузі.

Китайські покупці зазвичай закупають австралійський та аргентинський ячмінь у першій половині року, а в другій половині переходять на постачальників з Північної півкулі, таких як Франція та Канада. Французький та український ячмінь використовується переважно на корми, тоді як канадський ячмінь - здебільшого для солодовирощування. В останні роки Китай збільшив імпорту ячменю з Казахстану, але на Казахстан все ще припадає лише 3% імпортного ринку. Однією з переваг казахстанського ячменю є те, що він може дістатися центральних провінцій Китаю швидкісною залізницею приблизно за 20 днів.

Росія та Китай у жовтні 2023 року підписали угоду про постачання зерна вартістю \$25,7 мільярда (або 2,5 трильйона рублів) терміном на 12 років. Угода охоплює 70 ММТ російського зерна, зернобобових та олійних культур. У середині грудня 2023 року Росія почала відправляти контейнери з соєю та ячменем до Китаю через «Новий сухопутний зерновий коридор», ввозячи їх через зерновий термінал «Забайкальськ» до Маньчжурії (Внутрішня Монголія). У 2025 календарному році Китай імпортував 518 928 тонн російського ячменю, що на 12% більше, ніж у 2023 році [71].

Виробництво рису як основа продзабезпечення населення КНР

Внутрішнє споживання рису залишається повністю збалансованим за рахунок власного виробництва.

Карта вирощування рису в КНР.

За прогнозами виробництво нешліфованого рису у 2026/27 маркетинговому році (МР) дещо зросте завдяки стабільним посівним площам та вищій урожайності. Китай зробив виробництво зерна національним стратегічним пріоритетом і це відображено у Документі № 1. Очікується, що протягом наступних декількох років урожайність рису з гектара зросте з 7,1 метричної тонни (Т) у середньому до близько 9 тонн на великотоварних площах.

Споживання рису у 2026/27 МР прогнозується на рівні 145 млн. тонн, що на 2 млн. тонн менше, ніж у 2025/26 МР, в основному через зменшення використання у харчових цілях. Продовольче споживання рису в Китаї скорочуватиметься разом зі зменшенням чисельності населення. У міру зростання рівня життя в Китаї споживання рису на душу населення знижується, однак зростають вимоги до смаку, поживних якостей та безпечності продуктів харчування. У результаті зростає потреба у високоякісних та функціональних рисових продуктах.

Споживання рису у кормових цілях залежить від аукціонів з реалізації старих запасів, сировини нового врожаю низької якості та імпортного січеного рису. Уряд Китаю призупинив аукціони з продажу старих запасів рису у 2024 році, оскільки ціни на нього були неконкурентоспроможними порівняно з кукурудзою. Наразі офіційних новин про проведення таких аукціонів немає.

Китай досі володіє значним обсягом прострочених запасів рису, закупленого за програмою мінімальної підтримуючої ціни (MSP), причому обсяг запасів терміном зберігання від п'яти років і більше оцінюється у понад 30 млн. тонн. З них понад 10 млн. тонн старого рису може бути реалізовано через цільові аукціони, що свідчить про достатність державних резервів для регулювання ринку. Однак ймовірність великомасштабного випуску кормового рису на ринок у 2026 році залишається відносно низькою. Кормовий рис 5-6-річної давнини ще не досяг межі втрати якості, тому нагальна потреба в розвантаженні складів обмежена. Обсяги закупівель рису за системою MSP останніми роками зменшилися, що послабило попередній надлишок державних резервів продовольчого зерна. У результаті державні аукціони з продажу рису зараз більше зосереджені на стабілізації продовольчого ринку, аніж на забезпеченні кормового сектору.

Згідно з прогнозами, імпорт та експорт рису у 2026/27 МР зростуть порівняно з попереднім маркетинговим роком на 100000 тонн та 200000 тонн відповідно. У 2025 році імпорт рису до Китаю досяг 3,1 млн. тонн, що на 89,6% більше у річному обчисленні. За той самий період експорт рису склав 1,7 млн. тонн (зростання на 34,8% у річному обчисленні). У результаті чистий імпорт рису до Китаю у 2025 році склав 1,4 млн. тонн.

Світові ціни на рис залишаються стабільно низькими, що створює значний розрив з внутрішніми цінами в Китаї. На початку 2026 року у основних експортерів, таких як Таїланд, В'єтнам та Індія, ціни на рис впали на 5-15% порівняно з початком 2025 року. За умов достатньої пропозиції конкуренція між основними країнами-експортерами посилилася, що спричинило загальне зниження світових цін на рис - і зменшило витрати Китаю на імпорт. Це може підтримати китайських виробників кормів для тварин та етанолу, які використовують цей сорт рису.

Китай дозволив доступ в'єтнамських рисових висівок та шроту з рисових висівок на свій ринок починаючи з 1 червня 2025 року. Рисові висівки є кормовим побічним продуктом переробки рису, тоді як шрот з рисових висівок виробляється після вилучення олії з висівок. Обидва продукти багаті на такі поживні речовини, як білок, клітковина та вітаміни, і широко використовуються у комбікормовій промисловості як цінне джерело харчування для тварин. Митні дані свідчать, що імпорт рисових висівок склав 1,3 млн. тонн, майже повністю з В'єтнаму та близько 70 000 тонн зі США.

Основними експортними ринками Китаю у 2025 році були Туреччина, Південна Корея, Папуа-Нова Гвінея та Камерун. Експорт рису з Китаю складається переважно з низькоякісного або старого рису за низькими цінами, що допомагає скоротити великі державні запаси.

Китай продовжує надавати рис як гуманітарну допомогу, хоча ці обсяги є незначними порівняно з загальним експортом. Надання Китаєм гуманітарної допомоги рисом не супроводжується попередньою оцінкою економічного впливу. Китай звітує про офіційну гуманітарну допомогу лише у грошовому вираженні. У 2025 році обсяг наданого Китаєм рису в якості допомоги скоротився на 30%. Найбільшим одержувачем є Зімбабве.

На початку грудня 2025 року Китай опублікував обов'язковий національний стандарт «Неочищений рис (GB 1350-2025)», який має набрати чинності 1 січня 2027 року. Новий стандарт передбачає системний перегляд класифікації, показників якості та методів тестування неочищеного рису, посилюючи вимоги до безпечності харчових продуктів та контролю якості. Він встановлює суворіші ліміти для таких ключових показників, як вміст вологи, домішок та пожовклих зерен. Метою є покращення загальної якості та однорідності рису вітчизняного виробництва, стимулювання переходу галузі до вирощування якіснішої продукції, а також створення єдиної технічної бази для майбутнього зберігання, переробки та торгівлі. Очікується, що в довгостроковій перспективі цей стандарт збільшить цінову премію за якісний рис. При цьому не очікується, що стандарт матиме прямий вплив на поточні ціни, оскільки датою його впровадження визначено 2027 рік [71].

Ринок м'ясної, рибної та молочної продукції КНР

Свинина та м'ясопродукти. Сукупний обсяг виробництва м'ясного кошика (свинина, яловичина, птиця, баранина) у КНР за 2025 рік досяг 100,72 млн. тонн, що на 4,2% більше порівняно з попереднім роком. Основним драйвером попиту на імпорتنі кормові компоненти є процес відновлення свинячого поголів'я - приріст маточного стада триває з травня 2024 року.

Хоча США не входять до числа основних постачальників свинини на китайський ринок, вони є лідером у постачанні свинячих субпродуктів до Китаю. У 2024 році частка США у загальному китайському імпорті свинини становила лише 6%, тоді як у сегменті субпродуктів вона сягала 27%. Водночас для самих США Китай був третім за обсягом напрямком експорту свинини та свинопродуктів, забезпечуючи 13% усього американського експорту цієї категорії у 2024 році. Введені тарифи на американську свинину матимуть відносно

незначний ефект для китайського ринку м'ясної свинини і навіть можуть зіграти на руку місцевим переробникам, убезпечивши їх від надлишку пропозиції.

ТРИ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ПОСТАЧАННЯ СУБПРОДУКТІВ В КНР

Три варіанти розвитку подій щодо постачання субпродуктів в КНР [11].

Яловичина. Китай залишається найбільшим у світі імпортером яловичини – у 2024 році обсяг закупівель становив 2,87 млн. тонн. Частка американської яловичини в цьому обсязі невелика – лише 4,8%, і вона суттєво скоротилася останніми роками через високі ціни на продукцію зі США порівняно з дешевшою місцевою яловичиною. Проте для американської сторони Китай має більшу вагу – він посідає третє місце серед напрямків експорту яловичини зі США, на яке припадає 15% загальної вартості такого експорту у 2024 році. У 2025 році обсяги американської яловичини, доступні для постачання, і без того були обмежені через недостатню пропозицію, незалежно від тарифної політики. Китайський тариф на американську яловичину матиме невеликий вплив на загальні обсяги постачання в Китай, оскільки країна компенсуватиме дефіцит за рахунок інших постачальників, зокрема Бразилії та Австралії. Міністр сільського господарства Бразилії вже заявляв про ймовірне найближче схвалення Китаєм додаткових бразильських м'ясопереробних підприємств [11].

Птиця. Китай зберігає позицію третього за величиною покупця американської курятини, хоча його частка в загальному обсязі експорту США зменшилася з 18% у 2022 році до 8,8% у 2024-му. У структурі китайського імпорту курятини зі США займає лише 6%, водночас на американську продукцію припадає 10% імпорту курячих ніжок до Китаю [11]. Через два дні після повернення президента Дональда Трампа з ключового саміту в Пекіні, метою якого було пом'якшити наслідки розпочатої ним торговельної війни для американських фермерів, - Китай погодився нарощувати закупівлі американської аграрної продукції, зокрема яловичини та птиці, на суму 17 млрд. доларів щороку впродовж 2026 року з утриманням цього рівня у 2027-2028 роках [12].

Морепродукти. Китай посідає провідні позиції у світі і як експортер, і як імпортер морепродуктів. Частка США у загальному китайському імпорті цієї

категорії становить 6%, тоді як до США спрямовується 11% усього китайського експорту морепродуктів. Основним товаром китайського експорту в цьому напрямку є тилапія [11].

Молочні продукти. Китай суттєво знизив залежність від імпоротної молочної сировини завдяки нарощуванню власного виробництва – з 31 млн. тонн молока у 2018 році до 40,8 млн. тонн у 2024-му. Це відповідає зростанню рівня самозабезпечення молоком із 70% до 85%. Проте потреба в імпорті окремих молочних категорій зберігається: основним постачальником сиру (74% імпорту), вершкового масла (86%), сухого незбираного молока (96%) та сухого знежиреного молока (81%) виступає Океанія [11]. Натомість США залишаються ключовим джерелом сироватки, лактози та люцерни для Китаю. Введені Китаєм тарифи стосуються таких товарних груп: молочна сироватка, концентрати та ізоляти сироваткового білка (WPC80/WPI), лактоза, сіно люцерни та інші кормові культури [11].

У 2024 році китайський імпорт молочної сироватки становив 661 тис. тонн, з яких 45% припадало на США, а 35% - на країни ЄС разом з Великою Британією. Значна частка низькопротеїнової сироватки використовується як компонент кормів для поросят. Що стосується високобілкової сироватки (WPC80/WPI), її імпорт у 2024 році сягнув 39 646 тонн, при цьому найбільшим постачальником виступив блок ЄС+Велика Британія (39%), далі йшли США (34%) та Океанія (25,5%) [11].

Китай є світовим лідером з імпорту лактози – у 2024 році загальний обсяг закупівель становив 152 тис. тонн, з яких 72% припадало на США, 22,6% - на ЄС разом із Великою Британією, а 5% - на країни Океанії [11].

Провідні компанії китайської молочної галузі розглядають можливість налагодження власного виробництва молочних інгредієнтів з вищою доданою вартістю, однак цьому заважають невизначеність щодо технологічних рішень та розмір необхідних інвестицій. Частина галузевих представників пропонує запровадити цільові фінансові субсидії для компаній, які працюють над подоланням технологічних бар'єрів, а також удосконалити регуляторну систему оцінки нових технологій і процесів виробництва ключових інгредієнтів. Стратегічний напрямок розвитку молочного сектору - перехід від первинної переробки з низькою доданою вартістю до глибшої переробки [11].

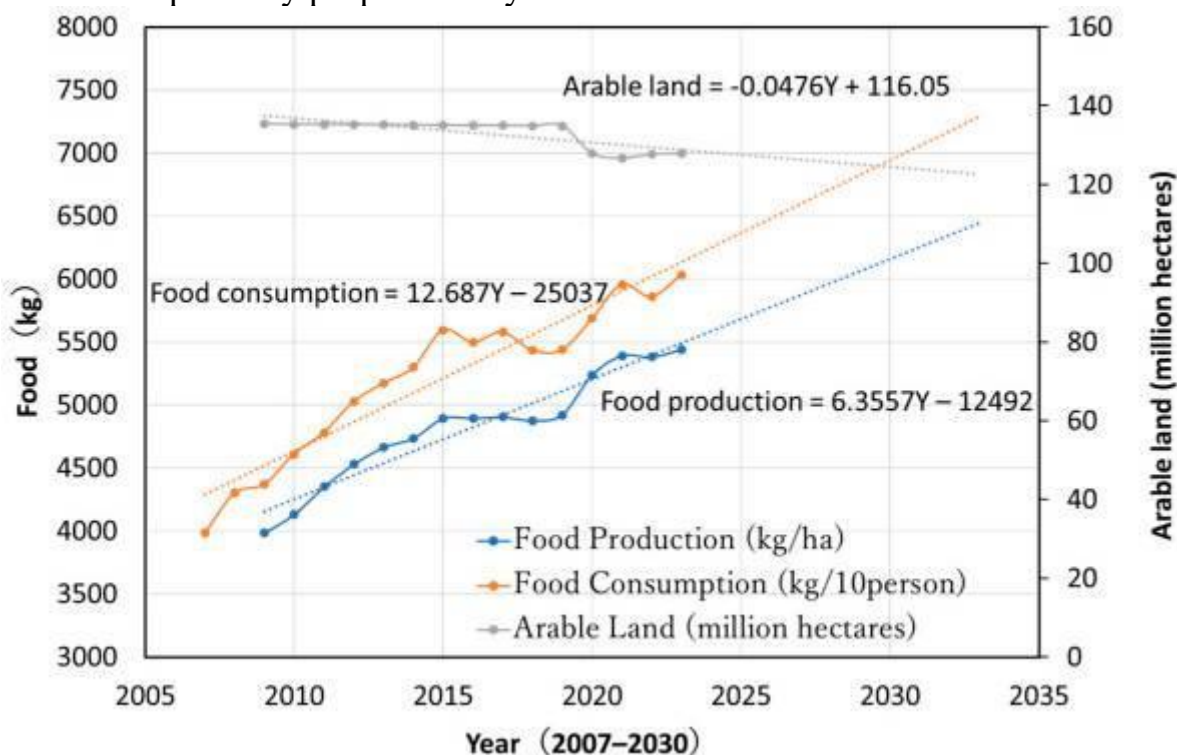
Окремий напрямок - нарощування постачання якісних кормів. Раціон молочних корів у Китаї традиційно складається з трьох компонентів: кормової трави/люцерни, концентрованих кормів та додаткових кормових добавок. У 2024 році Китай імпортував 1,3 млн. тонн люцернового сіна та інших кормових культур, де основними постачальниками виступили США (70%), Австралія (17%) та Іспанія (6,8%). При цьому власне люцернове сіно становило 1,1 млн. тонн цього обсягу, а частка США в ньому досягала 85% [11].

Добрива. Китай – один з провідних світових виробників поживних речовин для рослинництва, щорічно експортуючи продукцію цієї категорії на суму понад 13 млрд. доларів. Втім, протягом 2024-2026 років Пекін суттєво обмежив вивезення карбаміду, фосфатів та змішаних калійних добрив, що спричинило дефіцит на світових ринках і водночас захистило власний аграрний сектор.

WRI оцінив позитивний вплив заходів щодо безпеки харчових продуктів уряду Китаю. У 2022 році уряд президента Сі Дзіньпіна вирішив ці проблеми з двома основними цілями: підвищення продовольчої безпеки Китаю та заохочення населення Китаю до більш сталого та здорового харчування. Ця оцінка вказує на те, що аналітичні центри та засоби масової інформації розглядають Китай як джерело проблем, так і постачальника рішень з точки зору створення знань [16].

Проблеми харчування КНР у майбутньому

У майбутньому Китай зіткнеться з багатьма проблемами харчування. Прогнозована залежність від імпорту сільськогосподарської продукції на рівні 15-24% припадатиме на 2030-2050 роки. На рисунку нижче показано тенденції та прогнози щодо споживання продуктів харчування на душу населення, врожайності на одиницю площі та площі оброблюваних земель у Китаї. Дані були взяті з «Китайського статистичного щорічника», який щорічно публікується Національним бюро статистики Китаю. Споживання продуктів харчування на душу населення було розраховано шляхом ділення загального внутрішнього виробництва та чистого імпорту (включаючи сою) на кількість населення, тоді як врожайність на одиницю площі визначалася шляхом ділення загального внутрішнього виробництва на площу оброблюваних земель. Наведені прогнози базуються на простому регресійному аналізі.

Trends and forecasts of per capita food consumption, yield per unit area, and cultivated land area in China (Source: National Bureau of Statistics of China, from the annual China Statistical Yearbook).

Як бачимо з рисунка, споживання продуктів харчування на душу населення в Китаї у 2023 році становило 603 кг на людину і за прогнозами зросте до 700 кг на людину до 2030 року. Хоча це все ще не відповідає поточному рівню споживання в США, темпи збільшення врожайності на одиницю площі не встигають за

зростанням споживання, а оброблювані землі продовжують скорочуватися. До 2023 року зростання врожайності на одиницю площі відставало від зростання споживання, що сприяло збільшенню чистого імпорту продовольства до Китаю [18].

Прогнози щодо виробництва та споживання продуктів харчування до 2030 року оцінюють, що виробництво досягне 796,4 млн. тонн, тоді як споживання може зрости до 1,019 млрд. тонн (зі споживанням на душу населення 710 кг). Це призведе до дефіциту в 223 млн. тонн, що свідчить про те, що імпорт може зрости навіть вище поточних темпів зростання [18].

Щодо імпорту, то Китай поглинає близько 60% усього світового експорту сої (імпорт у 2023-2025 роках тримався на рівні 95-100 млн. тонн на рік). Проте довгостроковий прогноз OECD-FAO Agricultural Outlook 2025-2034 вказує на початок тектонічних зрушень у світовому кормовому попиті. Через поступове падіння чисельності населення Китаю (яка за підсумками 2025 року скоротилася на 3,39 млн. осіб до 1404,89 млн.) та зниження частки кормових зернових у раціонах тваринництва, частка Китаю у глобальному зростанні споживання зернових у наступні десять років впаде до 13%, тоді як Індія та країни Південно-Східної Азії сформуєть 39% цього приросту.

Вплив масштабів закупівлі Китаю на світові ринки

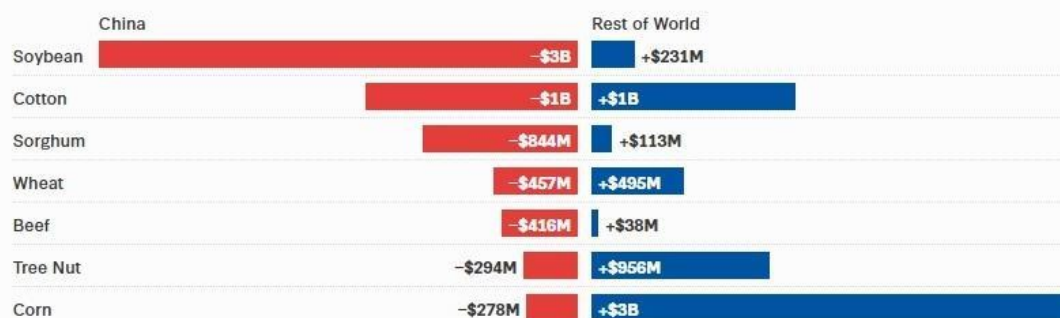
Через колосальні масштаби закупівель будь-які зміни в китайській імпортній політиці призводять до миттєвих хвиль волатильності на світових торговельних майданчиках. Прикладом цього є тарифне протистояння КНР та США у 2025 році. Підвищення Пекіном імпортного мита на американську сою до 34% у квітні 2025 року практично зупинило експорт сої зі США до Китаю, принісши фермерам США збитки на суму \$5,7 млрд.

У відповідь на зростаючий економічний тиск з боку Вашингтона, Пекін розпочав застосування низки тарифів. Китайські тарифи на багато сільськогосподарських імпортних товарів США зросли навесні 2025 року на 10-15%. Це зробило багато американських товарів неконкурентоспроможними, що спонукало китайських покупців звертатися до інших постачальників [1].

Згідно з даними Trade Data Monitor та розрахунками CSIS, експорт сільськогосподарської продукції США до Китаю з січня 2025 року скоротився на понад 6,8 мільярда доларів (падіння понад 73%). Ці втрати найбільш гостро відчувалися на Півдні та Середньому Заході США, враховуючи надмірну роль сої, бавовни та зернових в економіці цих штатів. Однак Західне узбережжя, Гірський Захід і Північний Схід зазнали дефіциту у виробництві горіхів та м'ясних продуктів [1].

Figure 2: Agricultural Industries Have Had Varying Success in Diversifying Away from China

Difference in U.S. agricultural exports, January–July 2025 vs. same period in 2024

Source: Trade Data Monitor.

CSIS
Активна [1]

Падіння експорту спостерігалось у соєвій промисловості США. Сполучені Штати експортують більше сої за вартістю, ніж будь-який інший сільськогосподарський продукт, експорт якого у 2024 році перевищив 24 мільярди доларів, і Китай історично був найбільшим клієнтом. Китай підвищив тарифи на американську сою до 34% у квітні 2025 року [1].

Натомість закупівлі сої з Бразилії та Аргентини стрімко зросли. Непередбачувані закупівлі зернових державними корпораціями Китаю під час падіння світових цін створюють постійний ціновий опір на біржах у Чикаго (CBOT) та Парижі (Euronext), перешкоджаючи поверненню цін до історичних середніх значень.

Китай створює серйозні викривлення у світовій торгівлі

Скуповування Китаєм понад половини наявних на планеті запасів продовольства вимиває комерційну ліквідність зі світового ринку. Це призводить до того, що будь-який помірний шок виробництва (наприклад, посуха в Канаді чи надмірні дощі в Австралії) викличе непропорційно різку реакцію цін на біржах, оскільки обсяги вільного зерна, доступного для бідних країн-імпортерів, є вкрай обмеженими.

Західні аналітичні центри (CSIS, Chatham House, Atlantic Council) наголошують на тому, що китайська неринкова модель управління запасами створює серйозні викривлення у світовій торгівлі. *Купуючи величезні обсяги продовольства в періоди відносно низьких цін і повністю закриваючи доступ до своїх резервів для міжнародної спільноти під час глобальних криз, Китай фактично перекладає тягар адаптації та цінової інфляції на країни Глобального Півдня з низьким рівнем доходів.* Китайські дослідницькі установи (Китайська академія сільськогосподарських наук - CAAS, Дослідницький центр розвитку Державної ради КНР) захищають державну політику КНР, стверджуючи, що підтримання високого рівня самозабезпечення та наявність гігантських резервів є фундаментальним внеском Китаю в стабільність планети.

Публікації Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (SIPRI) та корпорації RAND підтверджують *безпосередній зв'язок між*

дефіцитом продуктів харчування та геополітичною дестабілізацією. Продовольча незахищеність виступає потужним мультиплікатором існуючих соціально-політичних та етнічних протиріч. Вона транслюється у політичну нестабільність через декілька взаємопов'язаних каналів.

Коли ціни на хліб та інші базові продукти перевищують критичний поріг доступності для найбідніших верств населення, це нівелює легітимність державних інститутів, стимулює радикалізацію та створює умови для спалахів цивільного насильства. У регіонах з низькою державною спроможністю (наприклад, у країнах Сахелю) деградація аграрних умов та конкуренція за водні ресурси ведуть до локальних збройних зіткнень між кочовими скотарями та осілими землеробами, що швидко переростають у повномасштабні громадянські війни. Наслідком таких криз є стрімке зростання кількості вимушених переселенців та транскордонних міграційних хвиль, які чинять значний політичний тиск на розвинені країни-реципієнти.

Західні уряди та аналітичні центри висловили занепокоєння тим, що Китай інтегрує продовольчу безпеку в ширший ресурсний націоналізм, підвищуючи ризики експортних обмежень під час ескалації. Наприклад, під час торговельної війни між США та Китаєм 2018-2019 років коригування вивільнення резервів допомогло стабілізувати внутрішні ціни, але підживило дебати щодо того, чи дозволяють такі механізми Пекіну витримувати тарифи довше, ніж супротивники, тим самим продовжуючи протистояння. Це спонукало такі організації, як Рада з міжнародних відносин, закликати до диверсифікації глобальних ланцюгів постачань, щоб пом'якшити надмірну залежність від китайського попиту, що підкреслює, як діяльність агентства перетинається з конкуренцією великих держав за критично важливі ресурси [22].

Стратегія російського зернового експорту

Росія залишається одним з провідних світових експортерів пшениці та фуражного зерна, і аграрний експорт традиційно розглядається Кремлем як інструмент геополітичного впливу – так звана «зернова дипломатія».

Головним експортним товаром залишається зерно, але аграрний ринок Росії також звертає більше уваги на експорт продукції з доданою вартістю. За повідомленням Інтерфакс, у 2025 році відправлено за кордон продукції з високою доданою вартістю на \$19,8 млрд., що на 12,2% більше, ніж у 2024 році [89]. Найбільше зростання продемонстрували макаронні вироби, експорт яких зріс на чверть - до 0,2 млрд. дол. В 2025 році РФ зберегла за собою лідерство на світовому ринку з експорту пшениці, гречки, олії та риби. Російська продукція постачається до 160 країн світу. Основними партнерами є країни Азії та Близького Сходу, Китай, СНД та Африка [89].

Агроекспорт з РФ у 2025 році був в обсязі \$41,6 млрд., що є меншим, ніж у 2024 році (\$42,6 млрд.). Причина скорочення постачань зерна виникла через те, що урожай позаминулого року був нижчим, ніж 2023-го. При цьому імпорту збільшився на 15% до \$43,4 млрд. з \$37,7 млрд. у 2024 році [89].

Серед перспективної експортної продукції називають мінеральні добрива та засоби захисту. У 2025 році РФ експортувала агротехнологій на \$16 млрд., що приблизно на третину більше, ніж у 2024 році [90]. Насамперед це мінеральні добрива. Сьогодні їх купують понад 100 країн. Зріс також експорт засобів захисту рослин, насіння, генетичного матеріалу, вакцин, продуктів біотеху. Окремий напрямок - аграрна освіта в російських вишах. Експорт продукції глибокої переробки минулого року зріс на 12% [90].

[92]

Росія за підсумками сільськогосподарського сезону, який завершився 1 липня 2025 року - 30 червня 2026 року збільшила експорт пшениці на 13,7%, до 48 млн. тонн, відбулося зростання експорту на 13,7% порівняно з аналогічним періодом минулого сезону [91]. Росія наростила постачання пшениці до всіх країн першої п'ятірки імпортерів. До Єгипту було експортовано 9,7 млн. тонн, до Туреччини - 7,4 млн. тонн, у Судан - 2,3 млн. тонн, до Саудівської Аравії - 2 млн. тонн, Кенії - 1,9 млн. тонн [91].

Концентрація виробництва та ключові регіони РФ

Географія виробництва залишається асиметричною, з чотирма основними макрорегіонами.

Південний і Північно-Кавказький округи (Краснодарський, Ставропольський краї, Ростовська область) – понад 40% валового збору пшениці, найвища врожайність і безпосередній доступ до глибоководних портів Чорного й Азовського морів.

Центрально-Чорноземний район (Воронезька, Курська, Белгородська, Липецька, Тамбовська області) – другий за обсягами центр товарного зерна, орієнтований і на внутрішній ринок, і на балтійський та азово-чорноморський експорт.

Поволжя (Саратовська, Волгоградська, Самарська області) – значні обсяги озимої й ярої пшениці з суттєвими коливаннями через посухи.

Урал і Західний Сибір (Алтайський край, Омська, Новосибірська області) – якісна яра пшениця, ячмінь, ріпак. Довге транспортне плече компенсується субсидіями на залізничні перевезення й переорієнтацією на Китай та Центральну Азію.

[92]

Аграрний експорт регіонів Росії у 2025 році: огляд ключових тенденцій

Згідно зі звітом «Аграрный экспорт регионов России в 2025 году», десятка провідних регіонів-експортерів за підсумками 2025 року забезпечила 26,1 млрд. дол. – це 62,7% загальноросійського аграрного експорту, що на 2,1 млрд. дол. менше показника топ-10 регіонів у 2024 році. Ця динаміка свідчить про поступову деконцентрацію російського аграрного експорту [92]. Склад п'ятірки лідерів залишився без змін порівняно з попереднім роком (змінилася лише внутрішня черговість): Москва, Ростовська область, Московська область, Краснодарський край та Приморський край. Водночас у другій половині топ-10 відбулося оновлення – Камчатський край, Мурманська та Новосибірська області витіснили Санкт-Петербург, Липецьку та Курську області [92].

ЭКСПОРТ ПРОДУКЦИИ АПК В 2025 ГОДУ ПО ГРУППАМ СУБЪЕКТОВ РОССИИ ПО СТОИМОСТИ ОТПРАВЛЕННЫХ ТОВАРОВ

[92]

Провідна п'ятірка регіонів

Москва зберегла перше місце з обсягом експорту продукції АПК 7,5 млрд. дол. (18,1% загальноросійського аграрного експорту), хоча показник знизився на 2,5% порівняно з попереднім роком. Регіон спеціалізується на харчовій і переробній промисловості, а лідируючу позицію в структурі експорту утримують зернові культури (56,5% від усього обсягу). Це домінування пояснюється тим, що на території Москви офіційно зареєстровані найбільші зернові трейдери країни, а не фактичним виробництвом зерна в регіоні [92].

Ростовська область посіла друге місце з експортом 5,2 млрд. дол. (12,5% загальноросійського показника). У структурі регіону приблизно 61% виручки припадає на зернові, ще понад 23% – на олійно-жирову галузь. Регіон демонструє суттєве нарощування поставок до низки країн: до Ірану (+140%), Китаю (+23,9%), Ізраїлю (+24,2%), Лівану (+20%) та особливо до Судану (+825%) [92].

Московська область відвантажила продукції АПК на 2,8 млрд. дол. (6,7% загального аграрного експорту Росії). Основні товарні групи – м'ясна та молочна продукція (37,3%), продукція харчової й переробної промисловості (35,0%) та інша аграрна продукція (21,1%). Зростання експорту регіону забезпечили поставання овочів до Білорусі, шоколаду до Казахстану, м'яса птиці та ріпакової олії до Китаю, а також екстракту солоду, екстрактів кави і чаю до Узбекистану [92].

Краснодарський край експортував продукції на 2,25 млрд. дол. (5,4% загальноросійського обсягу), концентруючись переважно на зернових – зокрема пшениці (39,9% усього експорту регіону), – а також на олійно-жировій продукції: соняшниковій (15,7%) і ріпаковій (7,2%) оліях. Диверсифікація експортної структури краю зросла. Частка топ-10 основних експортних товарів скоротилася з 88% у 2024 році до 82,5% у 2025-му, географія поставок звузилася – з 121 напрямку у 2024 році до 117 у 2025-му [92].

Приморський край з обсягом експорту 2,21 млрд. дол. (5,3% загальноросійського показника) традиційно спеціалізується на рибній продукції –

ракоподібних, мороженій рибі, рибному філе та молюсках припадає близько 78% структури експорту регіону. Зростання забезпечило збільшення постачань до Південної Кореї, Китаю та Японії [92].

Інші зернові регіони

Калінінградська область (1,53 млрд. дол., 3,7% загального обсягу) зберігає високу спеціалізацію на олійно-жировій продукції – ріпаковій і соєвій оліях та макусі (66,3% порівняно з 66,4% роком раніше). Регіон постачав продукцію АПК до 47 країн, наростивши обсяги до Китаю (у 2,5 рази) та до Ірану (з 1 млн. до 56 млн. дол.) [92].

Білгородська область відвантажила продукції на 1,46 млрд. дол. (3,5% загального обсягу). Хоча олійно-жирова продукція залишається ключовою галуззю спеціалізації регіону, її частка знизилася з 75,7% у 2024 році до 74,6% у 2025-му на тлі одночасного зростання частки харчової та переробної промисловості (з 10% до 11,8%) – тобто структура експорту регіону поступово диверсифікується. Географія експорту залишилася стабільною: провідну роль відіграють Індія, Білорусь, Казахстан та Китай [92].

Камчатський край експортував аграрної продукції на 1,15 млрд. дол. (2,8% загального обсягу), традиційно спеціалізуючись на рибній продукції (понад 95% структури експорту). Основні ринки збуту – Китай, Південна Корея та Японія, причому регіон посилює присутність саме на цих напрямках, паралельно скорочуючи частку постачань до країн ЄС [92].

Новосибірська область (1,03 млрд. дол., 2,5% загального обсягу) спеціалізується на зернових (передусім пшениці та ячмені), зернобобових, а також насінні й олії ріпаку. Обсяг постачань зернових зріс на понад 18%, а експорту насіння ріпаку – одразу у 2,7 рази. Завдяки чотириразовому нарощуванню експорту ріпакової олії олійно-жирова продукція вперше посіла третє місце серед експортних галузей регіону. Основні ринки збуту – Китай, Білорусь і Казахстан, на які сумарно припадає близько 65% усього аграрного експорту області [92].

Замикає десятку Мурманська область з показником експорту 952,6 млн. дол. (2,3% загального обсягу) – зростання на 19% порівняно з 2024 роком забезпечило зростання постачання рибної продукції до Китаю та Південної Кореї [92].

Диверсифікація та концентрація на рівні всієї Росії

Загалом аграрний експорт Росії демонструє достатньо високий рівень галузевої диверсифікації. Найдиверсифікованішими регіонами 2025 року (за значенням індексу Херфіндаля-Хіршмана від 0,23 до 0,27) стали Тамбовська область, Республіка Бурятія, Новгородська область, Омська область, Воронежська область, Санкт-Петербург, Республіка Адігея, Ставропольський край, Красноярський край та Рязанська область [92].

Натомість найвищий рівень концентрації експортних постачань (значення ННІ понад 0,80) зафіксовано у Чукотському та Ненецькому автономних округах, Мурманській та Магаданській областях, Камчатському краї, Архангельській області, Республіці Карелії, Хабаровському краї, Сахалінській області. **Також у**

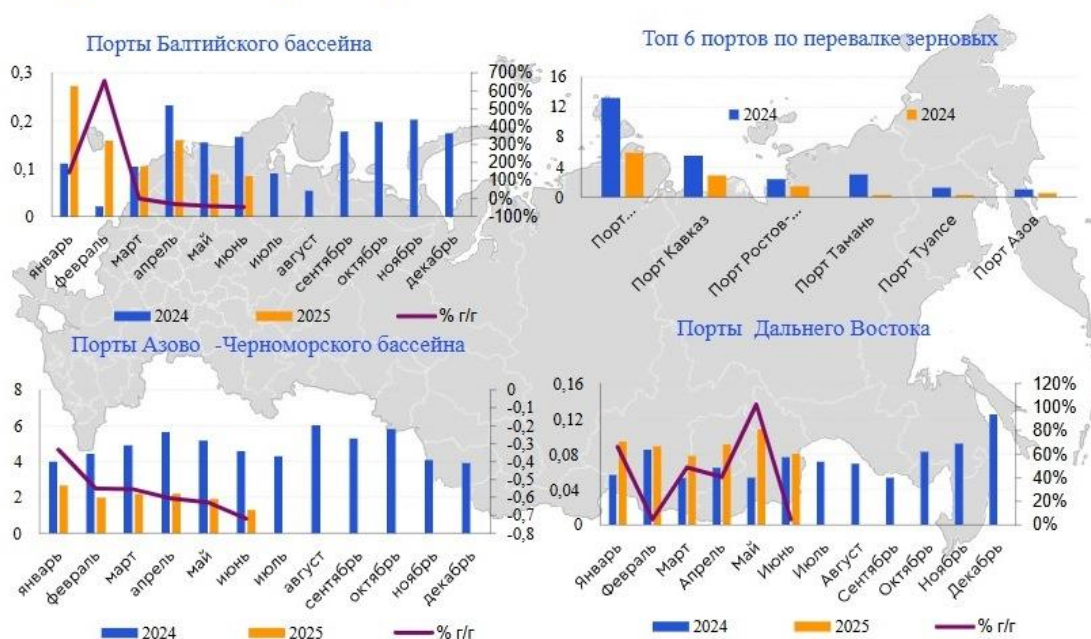
переліку регіонів звіт згадує Херсонську та Луганську області. Більшість регіонів з високою концентрацією зберігають спеціалізацію на рибній продукції; винятком є Луганська та Херсонська області, аграрний експорт з яких на цей момент практично не налагоджений [92].

Логістичні коридори та портова інфраструктура РФ

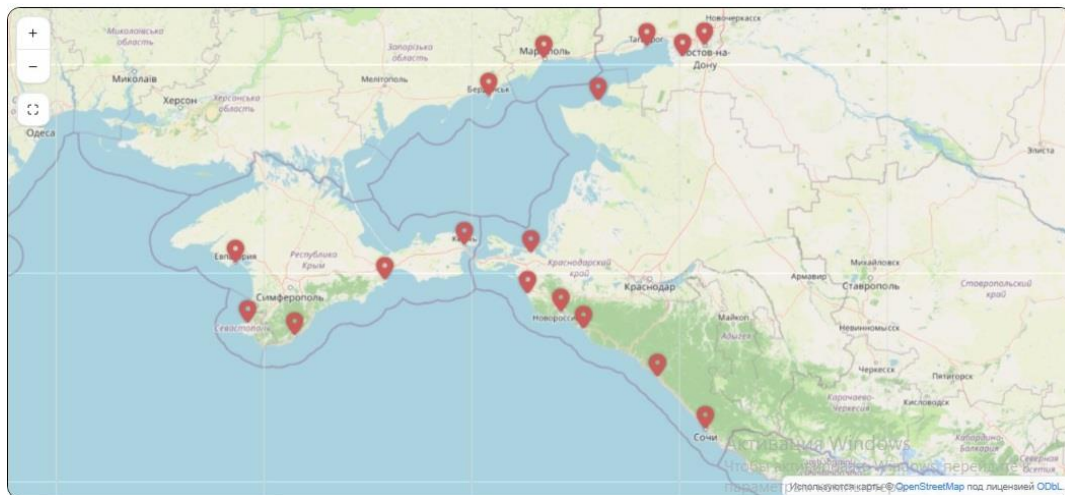
Морський транспорт залишається головним каналом реалізації російського експортного потенціалу (понад 85-90% усіх поставок зерна на зовнішні ринки). Морські порти Півдня Російської Федерації розташовані на перетині світових торговельних шляхів і відіграють важливу роль у міжнародній торгівлі Росії. Продукція російських промислових підприємств експортується через південні порти Російської Федерації до Європи, Азії, Африки, Близького Сходу та Америки [101].

У 2026 році найвищі темпи зростання товарообігу було зафіксовано у Каспійському басейні, де вантажообіг збільшився майже на 60% [97]. В Арктичному басейні показник зріс на 15%, у Далекосхідному – на 11,8%, а в Азово-Чорноморському – на 6,3% [97].

Объём перевалки зерновых в российских морских портах, млн т

Азово-Чорноморський басейн залишається головною артерією. Азово-Чорноморський басейн Російської Федерації є життєво важливим південним морським, економічним та геополітичним регіоном, який включає 17 основних морських портів, ключові рибальські господарства та розгалужену прибережну інфраструктуру в Азовському та Чорному морях. **Ключові морські порти:** Новоросійськ, Ростов-на-Дону, Туапсе, Тамань та Темрюк. Вони обслуговують міжнародну та внутрішню торгівлю. Азово-Чорноморський басейн через Керченську протоку та інтегрований з системою Волго-Донського каналу для внутрішнього та міжнародного судноплавства.

У сезоні 2024/2025, за даними «Зерно Он-Лайн» [94], через порти басейну пройшло 40,6 млн. тонн зерна (-30% з попереднім сезоном), тоді як загальне портове відвантаження зерна в РФ становила 46,6 млн. тонн. Це на третину менше, ніж сезоном раніше. Найбільша частка зерна - 19,4 млн. тонн - традиційно відвантажена через Новоросійськ (-25% до попереднього сезону) [94].

За даними Центру цінових індексів [95], у 2025 році обробили 52,2 млн. тонн зерна (-31,1% р/р), а Новоросійськ як головний вузол країни залишився лідером з відвантажень – 18,8 млн. тонн (-29% р/р) [95]/ У першому півріччі 2026-го обсяги пшениці, які транспортуються на експорт через кубанські хаби (Новоросійськ, рейдовий комплекс «Кавказ», Тамань, Ейськ, Туапсе, Темрюк), зросли на 65% [108].

За даними ТрансГІД, двоє найбільших зернотерміналів країни базуються саме в Новоросійську. Термінал КСК («ДелоПортс») відвантажив у 2025 р. 7,4 млн. т (-28,6% порівняно з 10,3 млн. т роком раніше). Новоросійський зерновий термінал НЗТ («Деметра-Холдинг») відвантажив 5,47 млн. т (-24,4% порівняно з 2024 р. обсягом 7,24 млн. т) [96]. При цьому обидва термінали зберегли лідерство у своїх сегментах: КСК – перший по зерну в країні, НЗТ – найбільший комплекс з відвантаження зернових і безпечних наливних вантажів. У 2025 р. КСК також увів в експлуатацію судно-розвантажувальну систему для приймання зерна з суден типу «річка-море», що знижує навантаження на південний залізничний напрям. НЗТ до 2028 р. реалізує програму розширення залізничної інфраструктури та потужностей зберігання [96].

Балтійський басейн – це регіон на північному заході Росії, до якого входять акваторія Балтійського моря (включно з Фінською затокою), прилеглі річкові системи та великі морські порти. Головними портами є Санкт-Петербург, Усть-Луга та Приморськ. Регіон охоплює береги Ленінградської та Калінінградської областей, а також Санкт-Петербург. Включає річки Нева, Луга, Ладозьке та Онезькі озера. Приморськ - головний центр відвантаження нафти і нафтопродуктів. Санкт-Петербург - великий торговельний і пасажирський вузол. напрямі. Обслуговування суден і інфраструктури на місці координує «Росморпорт» через свою Північно-Західну філію.

Балтійський басейн став єдиним морським басейном Росії, де у першому півріччі 2026 року зафіксовано зниження вантажообігу. Загалом вантажообіг морських торгових портів Росії за шість місяців зріс на 5,8% і досяг 451,5 млн. тонн. Проте порти Балтійського басейну продемонстрували негативну динаміку: обсяги відвантаження скоротилися на 4,2% порівняно з аналогічним періодом минулого року та на 7,1% щодо показників 2024 року [97]. Зниження вантажообігу Балтійського басейну має особливе значення для Калінінградської області, оскільки регіон зазвичай залежить від стабільної роботи морської логістики та транспортних зв'язків з рештою Росії.

Обсяг експортних вантажів через балтійські порти практично не змінився і становив близько 108 млн. тонн. Проте структура перевезень помітно змінилася – зростання припало виключно на сировинний напрямок. Єдиним видом вантажів, який продемонстрував зростання, виявилася сира нафта. За шість місяців через порти Балтики пройшло майже 40 млн. тонн порівняно з 35,8 млн. тонн у 2025 році. Основний приріст забезпечили Приморськ та Усть-Луга [98]. Відвантаження знизилася майже за всіма великими терміналами Балтики. Винятком став Великий порт Санкт-Петербурга, де обсяги трохи зросли, проте цього виявилось замало, щоб компенсувати падіння у Приморську, Висоцьку та Усть-Лузі [98].

На думку експертів, на ситуацію одночасно вплинули декілька чинників. З одного боку, діють обмеження експорту окремих видів палива. З іншого боку, світова кон'юнктура залишається несприятливою: попит на імпорتنний бензин у Китаї та Індії знижується, а маржинальність переробки залишається низькою.

Балтика зберігає статус головного експортного спрямування для російських мінеральних добрив – через місцеві термінали проходить понад 80% постачання. Проте у першому півріччі обсяг відвантаження знизився з 20 до 19,2 млн. тонн [98]. Однією з причин стали складні льодові умови. Через нестачу криголамів судна довго очікували на прохід, а графіки відвантажень запізнювалися на декілька тижнів. Частину вантажів було оперативно перенаправлено до

незамерзаючого Мурманська, який майже вдвічі збільшив відвантаження добрив [98].

Додатковий вплив мала перебудова експортної логістики. Після ускладнення маршрутів через Близький Схід частина поставок була переорієнтована на південні російські порти та міжнародний транспортний коридор «Північ – Південь». Експерти вважають, що після нормалізації навігації Балтики може повернути частину цих обсягів [98].

Експорт контейнерних вантажів через Балтійський басейн скоротився до 2,6 млн. тонн, імпорт – до 3,4 млн. тонн. Економісти пояснюють це структурними змінами ринку. Основний потік товарів з Китаю сьогодні йде через порти Далекого Сходу, а збудовані раніше потужності Балтики досі залишаються недозавантаженими. На думку фахівців, повернути регіону статус найбільшого контейнерного хаба зможе лише розвиток транзиту між Китаєм та Європою Північним морським шляхом з заходом у Санкт-Петербург та інші балтійські порти [98]. Потенціал Балтійського басейну залишається високим. Тут зосереджені найбільші спеціалізовані термінали, розвинена залізнична інфраструктура та значні резервні потужності.

Каспійський басейн Росії включає в себе російську частину акваторії Каспійського моря, узбережжя протяжністю майже 695 км, а також ключові порти: Астрахань, Махачкала і Оля. Порти: Махачкала в Дагестані, а також порт Астрахань і порт Оля в Астраханській області. Астрахань та Оля обслуговують коридор «Північ – Південь» до Ірану. Основною силою в регіоні є Каспійська флотилія ВМФ Росії в Каспійську.

Басейн Каспійського моря.

Росія останніми роками покращувала експортну логістику Каспійського моря, орієнтуючись на ринки Ірану, країн Перської затоки, Іраку та Афганістану.

Росія експлуатує три порти експорту зерна на Каспії: два в Астрахані та один у Махачкалі, із загальною потужністю щонайменше 3 мільйони тонн [101]. Очікується, що новий термінал у Махачкалі місткістю 1,5 мільйона тонн запрацює у 2028 році. Олександр Шаров з торговельної консалтингової компанії RusIranExpo заявив, що російська пшениця, вирощена вздовж річки Волга, є логістично найбільш придатною для експорту до Ірану [101]. За його словами, повторні постачання пшениці до Ірану будуть переміщені з Новоросійська на Чорному морі до Каспійського моря, оскільки пшениця вирощується в Поволжі, і логістично її слід транспортувати вздовж річки Волги, а потім через Каспійське море [101].

Деякі аналітики стверджують, що обміління Каспійського моря змушує експортерів зерна використовувати менші судна або вантажі, обмежуючи його потенціал як торгового шляху. У Каспійському морі немає великотоннажних балкерів. Є лише річково-морські каботажні судна місткістю 3000-6000 тон [101].

У першому півріччі 2026 року Каспійський морський басейн став лідером зростання відвантаження продукції серед морських напрямків Росії. Відвантаження зросли на 59,7% порівняно з аналогічним періодом 2024 року. Загальний обсяг перевезених вантажів у портах Астрахань, Оля та Махачкала становив 5,3 млн. тонн [99]. Головними драйверами стали регіональні термінали: за січень-травень порти Астрахань та Оля обробили майже 3 млн. тонн товарів, що удвічі перевищує показники минулого року. Ключовим чинником зростання став експорт зерна [99]. Експерти пояснюють стрімке зростання розвитком МТК «Північ-Південь», який сполучає Росію з Іраном та країнами Центральної Азії. На цьому маршруті астраханські порти є ключовими хабами [99].

Якщо говорити про довоєнну безпекову архітектуру на Каспії, то вона багато в чому є плодом спільних зусиль дипломатії прикаспійських держав. Однією з найважливіших умов, яка влаштовувала всіх, але найбільше Росію та Іран, було те, що Каспій гарантовано ніколи не має стати басейном присутності зовнішніх гравців та ареною силових протистоянь [100].

У жовтні 2015 року російське командування вперше опосередковано залучило Каспійський басейн до конфлікту, коли за цілями в Сирії завдавалися удари з російських ракетних крейсерів на Каспії. Війна проти України – другий випадок, коли «навантаження» в сенсі ударів по цілях в Україні лягала на ракетні можливості кораблів Каспійської флотилії ВМФ Росії [100].

Тепер українські удари по акваторії Азовського моря зупиняють роботу портів Азова та Тамані, паралізують експорт російського зерна. У липні 2026 року російські експортери відвантажили 1,5 млн. тонн пшениці, що на третину менше, ніж у тому ж місяці роком раніше (2,1 млн. тонн), і вдвічі нижчий за середній показник за останні 5 років (3,1 млн. тонн).

11 липня 2026 року через атаки дронів, яких зазнали понад 100 суден в Азовському морі, російська влада повідомила судноплавні компанії про припинення прийому заявок на прохід через Керченську протоку. В результаті під загрозою опинилося до 25% сукупного експорту зерна та олії з Росії – саме стільки вивозиться через мілководні порти за Керченською протокою [102]. Через них йде торгівля з країнами Близького Сходу та Туреччиною – найбільшим

зерновим клієнтом Росії, який скуповує майже п'яту частину експорту. Додатковий тиск на експорт пшениці чинить слабкий попит з боку Єгипту та турецьких імпортерів[102].

На сході з'явився принципово новий елемент інфраструктури – Забайкальський зерновий термінал поблизу переходу Забайкальськ-Маньджурія, перший у РФ залізничний зерновий термінал повного циклу, який вирішує проблему різної ширини колії РФ і КНР [116]. Він створений за згодою з Корпорацією розвитку Далекого Сходу та Арктики (КРДВ). Його потужність – до 8 млн. тонн на рік. Він працює в рамках проєкту «Новий сухопутний зерновий коридор», що має зв'язати Сибір, Урал і Далекий Схід з ринками Китаю (річний імпорт агропродукції якого перевищує 100 млн. тонн), Центральної Азії та Близького Сходу. Споруджено 16 ємностей для зберігання зернових культур – силоси, кожен заввишки 27 метрів та об'ємом 5 тис. тонн зерна. Сформовано парк локомотивів та спецтехніки, встановлено основне технологічне обладнання, у тому числі конвеєри, автоматика та система пилоподавлення, оснащена лабораторія для визначення якості зерна [116].

Далекосхідний морський басейн – це ключовий водний регіон країни, до якого входить Берінгове, Охотське та Японське моря, а також води Тихого океану. Він відіграє головну роль у морській торгівлі та рибному промислі Росії. Омивається трьома морями Тихого океану. Включає 22 великих морських портів. Служить головним транспортним мостом для зв'язку з державами Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Швидко нарощує обсяги контейнерних перевезень та експорту.

Далекосхідний економічний регіон Росії.

Далекосхідний басейн займає 3 місце у російському обсязі морських перевезень. За даними Асоціації морських торгових портів вантажообіг (в усіх напрямках) морських портів Далекосхідного басейну становив 236,5 млн. тонн (-2,3%), їх обсяг відвантаження сухих вантажів становив 154,5 млн. тонн (-1,9%), наливних вантажів – 81,9 млн. тонн (+1,0%) [103].

На топ-10 портів (всього 22) Далекосхідного басейну за обсягом відвантаження припадає близько 96% вантажів, які переробляються.

Деятельность морских портов

Характеристика топ-10 морских портов Дальневосточного бассейна по объемам перевалки грузов в 2023 г.

Виды транспорта для доставки в порты и отправления из портов грузов в 2023 г., %

* прибытие в порт и отправление из порта грузов

Источники: расчеты по данным Росстата, АО «Морцентр-ТЭК»

@digital_scientist

Джерело: дайджест Транспортно-логістичний вектор Далекого Сходу 2024, ФАНУ «Східгосплан».

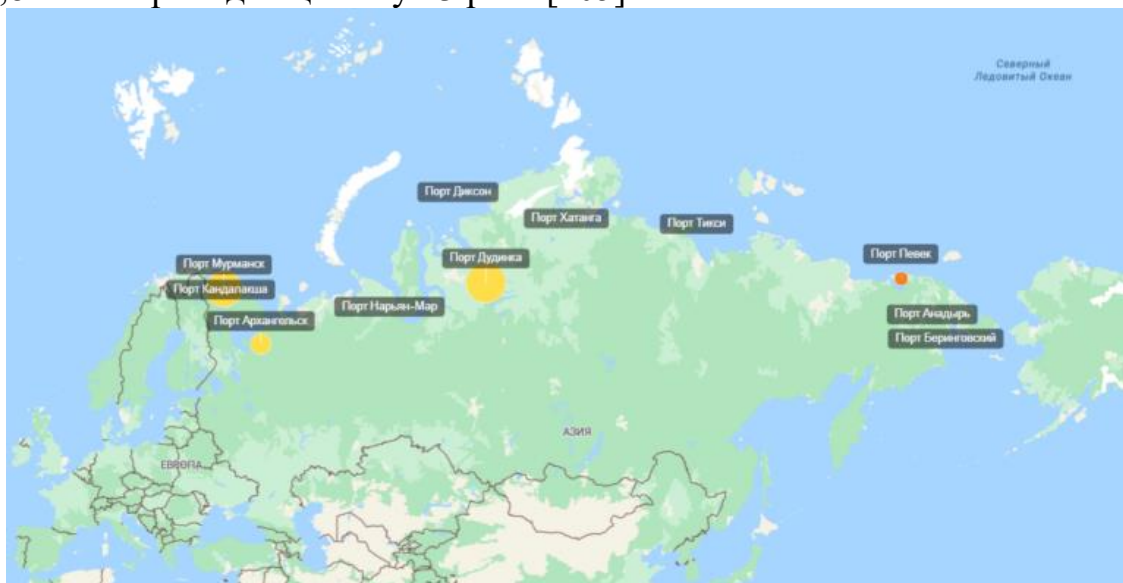
Основним сполученням з портом для наливних вантажів є трубопровідний транспорт, для контейнерів, суховантажів та генеральних вантажів – залізничний [103].

Арктичний басейн РФ - включає такі ключові порти, як Мурманськ, Архангельськ і Сабета, омивається морями Північного Льодовитого океану і є основою для розвитку Північного морського шляху. Моря басейну: Баренцове, Карське, Море Лаптевих, Східно-Сибірське, Чукотське, Біле. Мурманськ – головний незамерзаючий порт з цілорічною навігацією. Архангельськ –

історичний транспортний вузол на Білому морі. Єнісей пов'язаний з Норильським нікелем.

Потужності російських портів в Арктичному басейні буде подвоєно до 2030 року, заявив президент РФ Володимир Путін [104]. При цьому потужності Мурманського порту планується наростити з нинішніх 56 млн. тонн до 110 млн. тонн вже до 2027 року, за словами Путіна.

У червні 2026 року контейнерообіг портів Арктичного басейну збільшився на 12,7%. За даними аналітичного онлайн-сервісу SeaNews ПОРТСТАТ, більшість контейнерів пройшла в каботажі (96,2%), який за підсумками звітного місяця зріс на 8,8%. Імпорт підвищився у 23 рази [105].

[105]

Частка Арктичного басейну в загальному контейнерообіг всіх морських портів Росії в червні 2026 року відповідала 2,5%. У червні 2026 року частка порту Дудинка у загальному контейнерообігу Арктичного басейну становила 35,3%, на Мурманськ припадало 30,3%, через Архангельськ пройшло 21,7% [105].

Географія збуту РФ

За даними «Русагротрансу», значну частку в експорті російської пшениці мали країни Близького Сходу: за липень-грудень 2025 року їхня частка зросла до 39% порівняно з 28% за аналогічний період 2024 року [106]. Загалом туди відвантажено 10,4 млн. тонн пшениці. Збільшено постачання до Туреччини, Ірану та Ізраїлю. Що стосується країн Північної Африки, їхня частка знизилася з 36 до 30% [106]. Це пов'язують зі зниженням експорту до Єгипту, Тунісу та Алжиру. Постачання до Лівії та Судану збільшилися. Загальні постачання становлять 8,1 млн. тонн за липень-грудень 2025 порівняно 15,1 млн. тонн з аналогічним періодом 2024 року [106].

Частка країн Африки на південь від Сахари склала 13%, почавши відновлюватися після зниження у 2022-2023 роках. Інші країни Африки мають 13% в експорті пшениці з РФ порівняно з 16% у 2024 році. Це пов'язано з високою конкуренцією з боку Євросоюзу, Аргентини, Австралії та Бразилії на ринках Кенії, Нігерії та Південної Африки [106].

За словами міністра сільського господарства РФ Оксани Лут, на п'ять головних покупців припадає близько 82% експорту пшениці, а частка РФ на світовому ринку пшениці оцінюється у 20%. За підсумками сезону 2024/2025 Росія поставила на експорт 53 млн. тонн зернових, у тому числі 44 млн. тонн пшениці. Географія експорту розширилася до 108 країн світу [107]. Помітно зростає й напрямок Китаю - за перші чотири місяці 2026 р. вартість поставок туди зросла майже втричі порівняно з 2025-м. [107].

Абсолютним лідером ринку у 2026 році залишається Єгипет, куди спрямовано понад 4,5 млн. тонн зерна (31% від усіх партій), на друге місце піднявся Судан, який збільшив обсяг закупівель удвічі – 1,24 млн. тонн порівняно з 539 тис. тонн у 2025 році. Замикає трійку найбільших покупців Туреччина з обсягом понад 1,22 млн. тонн [108].

Також зросли темпи відвантаження до країн Східної Африки. Кенія увійшла до п'ятірки найбільших країн-покупців, закупивши понад 1 млн. тонн пшениці, хоча роком раніше не входила навіть до топ-15. Значні обсяги зерна пройшли лабораторну перевірку для відправки до Саудівської Аравії (1,07 млн. тонн) та Ізраїлю (754 тис. тонн), стабільні закупівлі фіксуються з боку Об'єднаних Арабських Еміратів (552 тис. тонн), Лівії (320 тис. тонн) та Ємену (306 тис. тонн). Також російська пшениця спрямовувалася до Шрі-Ланки (271 тис. тонн) та Мозамбіку (211 тис. тонн) [108].

Загалом від початку року пшениця постачалася до 41 країни, при цьому вітчизняним експортерам вдалося відкрити два нових напрямки. Фахівці Новоросійської філії ФДБУ «ЦОК АПК» уперше в поточному році дослідили партії, призначені для Таїланду та Мадагаскару (раніше поставки пшениці до цих країн не здійснювалися) [108].

Державне регулювання РФ

Механізм лишається тим самим як у попередні роки, але параметри в 2025-2026 рр. суттєво змінилися:

- «зерновий демпфер» – плаваюче експортне мито на пшеницю, кукурудзу й ячмінь, яке розраховується щотижня на основі біржових цін контрактів і курсу долара ЦБ РФ за попередні п'ять робочих днів; кошти повертаються регіонам як субсидії аграріям. Упродовж більшої частини 2026 р. ставки на пшеницю неодноразово обнулялися (зокрема з січня по липень), а з 8 липня 2026 р. мито знову стало ненульовим – 370,1 руб./т при індикативній ціні 232-239 дол./т. [109];

- тарифні квоти діють щороку з 15 лютого по 30 червня. У межах квоти застосовується плаваюче мито, поза нею – 50% митної вартості (не менше 100 євро/т). Якщо у 2025 р. квота становила лише 10,6 млн. т (тільки на пшеницю), то на 2026 рік її подвоєно до 20 млн. т і поширено на пшеницю, ячмінь і кукурудзу (для жита – нульова квота). Основну частину квоти розподілено між 213 компаніями-експортерами. Ці питання регулюються Постановою Уряду РФ від 31.12.2021 № 2595 (зі змінами від Постанови від 10.04.2026 № 393) [110];

- дедоларизація розрахунків – витіснення долара й євро на користь рублів, юанів, дирхамів ОАЕ та рупій у зовнішньоторговельних операціях. Станом на 3 березня 2026 – за підсумками 2025 року частка рубля в розрахунках за експорт

сягнула 53,7% (зростання на 12,4 в.п. за рік), в імпорті рубль зайняв 54,4% порівняно з 43,2% в 2024 році, а частка валют дружніх країн (юаня, рупії, дирхама та інших) у розрахунках перевищила 30%. Сукупна частка нацвалют у платежах за експорт та імпорт уперше перевищила 85% [111].

Офіційна доктринальна база (аналог «Продовольчої стратегії КНР»)

Указ Президента РФ від 21.01.2020 № 20 (редакція Указу від 10.03.2025 № 141) визначено «продовольчу незалежність» як самозабезпечення РФ основними видами сільгосппродукції, а «продовольчу безпеку» як стан, за якого гарантована фізична й економічна доступність продовольства для кожного громадянина [112].

Порогові значення самозабезпечення описані у розділі III: зерно – не менше 95%, цукор – не менше 90%, рослинна олія – не менше 90%, м'ясо – не менше 85%, молоко – не менше 90%, риба – не менше 85%, картопля – не менше 95%, овочі – не менше 90%, фрукти й ягоди – не менше 60% (найнижчий поріг – визнання залежності від імпорту), насіння вітчизняної селекції – не менше 75% [112].

Ризики й загрози (розділ IV) структуровані за категоріями: економічні, технологічні, кліматичні/агроекологічні, зовнішньополітичні, ветеринарно-фітосанітарні, санітарно-епідеміологічні, соціальні. Показово, що саме у 2025 році до зовнішньополітичних ризиків додали формулювання про «міжнародно-протиправні діяння чи недружні дії іноземних держав, що перешкоджають торгівлі російською сільгосппродукцією» - пряме відображення риторики про санкції.

Розділ VI «Глобальна продовольча безпека» доданий саме Указом від 10.03.2025 № 141. Отже, до 2025 року доктрина взагалі не мала стратегії щодо глобального виміру. Стратегічна мета сформульована як підтримання стабільності світових продовольчих ринків на багатосторонній і двосторонній основі, насамперед через співпрацю з державами, які проводять конструктивну політику щодо Російської Федерації. Це на рівні президентського указу закріплює принцип вибіркової продовольчої дипломатії залежно від лояльності країни-партнера до Росії. Серед завдань цього розділу – нарощування експортного потенціалу РФ і «надання гуманітарної» допомоги [112].

Механізм витіснення України з ринку

За аналізом Кейтлін Велш, директорки Програми глобальної продовольчої та водної безпеки CSIS [113], руйнування Росією аграрного сектору України несе наслідки, які виходять далеко за межі власне продовольчої небезпеки, оскільки Росія використовує власний сільськогосподарський експорт як інструмент впливу в країнах Глобального Півдня. Логіка тут пряма: удари по українському сільському господарству – це водночас удари по всій економіці країни, оскільки аграрний сектор є основним джерелом ВВП і експортної виручки України, а обмеження українського агроекспорту порушує роботу аграрних ринків, зачіпаючи країни-імпортери продовольства – і залишає прогалини, які Росія заповнює власним сільськогосподарським виробництвом та експортом [113].

Завдяки сприятливим погодним умовам експорт російської пшениці в сезоні 2023-2024 років, за прогнозом USDA, мав зрости на 30% порівняно з 2020-2021 роками, сягнувши рекордних 51 млн. тонн. На цьому тлі президент Володимир Путін наприкінці 2023 року заявив про намір «замінити українське зерно» потужним російським експортом, компенсуючи дефіцит країн-імпортерів продовольства через пропозиції дешевого або безкоштовного зерна [113].

Державні російські ЗМІ повідомили 21 лютого 2024 року, що аграрне міністерство Росії завершило постачання зерна країнам, яким президент Путін обіцяв підтримку на саміті Росія-Африка в липні 2023 року – включно з 25 тисячами тонн пшениці Буркіна-Фасо, Еритреї, Малі та Зімбабве, і 50 тисячами тонн пшениці для Сомалі та Центральноафриканської Республіки [113].

У CSIS йдеться не про поодинокий жест. Аналіз торговельних даних показує, що Росія збільшила експорт пшениці до кожного без винятку регіону Африки на південь від Сахари в період між сільськогосподарськими сезонами 2022-2023 та 2023-2024 років. Продовольчий експорт є основним джерелом «м'якої» сили Росії, особливо в країнах Глобального Півдня, а потужність цієї «зброї» залежить від рівня продовольчої небезпеки та імпоротної залежності країн, якими Росія прагне маніпулювати [113].

В аналізі «How Russia Weaponises Food Security in Africa» зазначено, що частка Росії в загальному імпорті пшениці Африкою зросла з 13% до 32% за останні два десятиліття, тоді як зростання експорту з України за той самий період було значно скромнішим – з 5% до 8% [114]. Росія використала блокаду українських портів 2022 року, щоб ще більше зміцнити домінування на африканських зернових ринках. Автор наголошує, що це зростання варто розглядати в контексті ширшого «повернення Росії в Африку» після погіршення відносин з Заходом (після Мюнхенської промови Путіна 2007 року), яке спирається на спадок радянського впливу на континенті часів Холодної війни [114].

З 2014 року присутність Росії в Африці помітно зросла завдяки діяльності групи «Вагнер», яке вибудувало міцні політичні, економічні й військові зв'язки на континенті. У таких країнах, як Ангола, ДР Конго та Судан, «Вагнер» допомагав утримувати недемократичні режими в обмін на цінні природні ресурси. Після заколоту групи в червні 2023 року та загибелі Пригожина російський уряд перебрав на себе багатомільярдні операції групи в Африці і зв'язки Росії з країнами, де раніше діяв «Вагнер», відтоді зміцнилися [114].

Автор фіксує кореляцію між високою часткою імпорту саме російської пшениці та низьким показником демократичного індексу з 2014 року. Логіка та сама, що й у випадку з «Вагнером»: Росія культивує відносини з авторитарними урядами, часто в політично нестабільних умовах, де відсутні механізми справедливого розподілу продовольчого імпорту на користь бідних верств населення [114]. Геополітичний ефект цієї надзалежності очевидний, адже африканські країни, залежні від Росії щодо продовольчого постачання, схильні утримуватися або голосувати проти резолюцій Генасамблеї ООН, які засуджують війну Росії проти України.

На противагу цьому, український експорт зерна до Африки йде за цілковито іншою логікою. Як відповідь на експансію Росії на африканському зерновому ринку Україна запустила гуманітарну програму «Grain from Ukraine» під егідою Всесвітньої продовольчої програми ООН – саме як антитезу російській «зброї». З 2022 року програма підтримала понад 16 мільйонів людей. Україна робить внесок у продовольчу безпеку і пропонує альтернативу російському зерну, яке утримує деякі африканські країни в орбіті Кремля [114].

Торговельні потоки та вплив чорноморських шоків

Війна Росії проти України продемонструвала, наскільки чутливими до геополітичних потрясінь можуть бути ринки пшениці навіть тоді, коли світові врожаї загалом залишаються достатніми. Уже в 2022 році виробництво пшениці в Україні впало приблизно на 40% порівняно з попередніми роками – позначилися бойові дії, пошкодження зрошувальних систем і скорочення посівних площ. Коли в липні 2023 року Росія тимчасово вийшла з Чорноморської зернової ініціативи, ф'ючерси на пшеницю різко зросли на тлі побоювань щодо скорочення українського експорту [70].

За оцінками Світового банку та науковими дослідженнями, ціни підскочили приблизно на 40% одразу після вторгнення, однак згодом світові морські перевезення пшениці адаптувалися: інші експортери – насамперед Росія, Австралія та США – наростили обсяги постачань, що послабило ціновий тиск. При цьому статус Росії як найбільшого світового експортера пшениці (на неї подекуди припадає 25-28% глобального експорту) лише посилив значення чорноморської логістики, санкційної політики та політичних рішень для глобальної продовольчої безпеки.

Стратегії провідних виробників

На цьому тлі великі гравці коригують власні аграрні стратегії. Китай запустив довгостроковий план забезпечення продовольчої безпеки до 2035 року з метою вийти на обсяг виробництва зерна близько 700 млн. тонн до 2027 року, роблячи ставку на стабільне виробництво пшениці, технологічні інновації та стійкий розвиток сільських територій. Індія прагне рекордних врожаїв пшениці – понад 115-117 млн. тонн, спираючись на потреби внутрішньої продовольчої безпеки та активні державні закупівлі, попри постійні ризики спеки та дефіциту вологи. Росія продовжує інвестувати в експортну інфраструктуру, намагаючись утримати або наростити свою частку світового експорту пшениці всупереч

санкціям і логістичним обмеженням [70]. Україна ж намагається відновити й розширити виробництво після значних воєнних втрат, включно з планами розширення посівів озимої пшениці під урожай 2026 року – хоча втрата земель і пошкодження інфраструктури залишаються серйозними стримувальними факторами.

Український зерновий коридор під ударом: ескалація літа 2026 року

У липні 2026 року Росія вкотре вдалася до спроби економічної блокади України: Чорне море де-факто закрите для українських суден (тоді як Азовське – повністю закрите для самої Росії). 22 липня українським морським коридором вперше не пройшло жодне судно, що загрожує серйозним ударом по зерновому експорту саме в розпал сезону збору врожаю – через це Україна ініціювала скликання Радбезу ООН на 27 липня.

Подібна ситуація вже траплялася 2022 року, але тоді в липні було підписано угоду про зерновий коридор, за якою Україна отримала змогу експортувати товари з трьох портів Одеського регіону в обмін на розблокування можливостей Росії з експорту добрив і зерна. Рік по тому Росія вийшла з цієї угоди, однак Україні вдалося перенаправити вантажопотоки альтернативним маршрутом. Росія систематично застосовує тактику цілеспрямованих атак на цивільні судна: восени 2024 року дрони атакували турецьке судно з соняшниковою олією для Єгипту, а у березні 2025 року російська ракета уразила судно в Одесі, яке перевозило українську пшеницю для Алжиру. 10 червня 2026 року росіяни атакували два сухогрузи під прапорами Барбадосу і Панами, що слідували морським коридором. 19 червня 2026 року РФ атакувала судно під прапором Панами, постраждали члени екіпажу.

Міністр розвитку, інфраструктури та транспорту України Микола Калашник звернувся до Генерального секретаря Міжнародної морської організації (ІМО) Арсенію Антонію Домінгеса Веласко через суттєве загострення безпекової ситуації та загроз для свободи судноплавства в Чорному морі [124].

Упродовж липня та першої половини серпня 2026 року Росія здійснила атаки на 52 цивільні судна. Частина з них перевозила продовольство та інші вантажі до українських портів або прямувала з них, інші перебували безпосередньо в портах. Унаслідок атак загинули та були поранені члени екіпажів, судна зазнали пошкоджень, а ризики для безпеки морських перевезень зросли [124].

Водночас, попри систематичні атаки, від початку 2026 року Україна забезпечила експорт понад 27 млн тонн продовольчих вантажів. Через блокування Росією портів Великої Одеси у період з 1 по 12 серпня Україна експортувала близько 590 тис. тонн зерна, що становить приблизно 30% від необхідного обсягу експорту [125]. Проте за перші два тижні серпня експорт українського зерна скоротився на 75% порівняно з аналогічним періодом торік [126].

Український морський коридор відіграє важливу роль не лише для Чорноморського регіону, а й для глобальної продовольчої безпеки. Понад половину вантажів, що транспортуються ним, становить зерно, яке постачається до понад 55 країн світу, залежних від стабільних поставок української аграрної продукції [124].

У відповідь Україна змушена знову переорієнтовувати вантажі на сухопутні коридори, хоча ситуація ускладнюється порівняно з 2022 роком через потенційні тертя з Польщею та спроби блокування кордону фермерами.

З початку 2026 року українські морські порти обробили 46 млн. тонн вантажів, з яких 42,2 млн. тонн припали на глибоководні порти Одеси, Чорноморська та Південного, тоді як дунайський напрямок забезпечив лише 3,8 млн. тонн. Приблизно 90% усього вантажообігу становили агропродукція, залізна руда та чорні метали [127]. Через російські удари прямі збитки операторів портової інфраструктури на початку липня перевищили 1,5 млрд. доларів США і продовжили зростати, що сповільнило середньомісячні темпи відвантаження агропродукції, які до ескалації досягали 4,3 млн. тонн.

Загалом у цьому маркетинговому році Україна має експортувати 67 млн. тонн сільгосппродукції. За умов тривалої блокади всередині країни може осісти від 27,4 до 32,4 млн. тонн (до 48% від необхідного обсягу), що суттєво тисне на закупівельні ціни, які на окремих позиціях уже впали нижче собівартості [126]. За оцінками Національного банку України, втрати експортної виручки в другому

півріччі 2026 року сягнуть 2,5 млрд. доларів, а сукупний негативний ефект атак на порти оцінюється в 0,9% ВВП (для порівняння, блокада 2022 року коштувала 6% ВВП) [126]. Утім частину накопичених запасів вдасться реалізувати в першій половині 2027 року.

Альтернативні шляхи – Дунай, залізниця та автотранспорт – здатні пом'якшити наслідки, але не можуть повністю замінити глибоководні порти [126]. Вони спроможні забезпечити вивезення 4,5 млн. тонн вантажів щомісяця з необхідних 6 млн. тонн, які раніше проходили Чорноморським коридором [129]. Перший заступник міністра з відновлення, інфраструктури та транспорту Сергій Деркач заперечив заяви про «колапс» експорту. Він підкреслив, що з 6 млн. тонн щомісячного морського експорту близько 4 млн. тонн припадало на зернові, а 2 млн. тонн – на металургійну продукцію та руду [129].

Для розширення альтернатив вживаються такі заходи:

- **Дунайський напрямок.** Порти регіону перейшли на посилений режим і здатні перевалювати до 3 млн. тонн на місяць [129]. Для нарощування обсягів Україна спільно з Єврокомісією та Румунією працює над переведенням морського каналу «Суліна» на цілодобовий режим (24/7), а також готує українських лоцманів для отримання сертифікатів на проведення суден цим маршрутом [129];

- **Сухопутна логістика.** Залізниця здатна забезпечити перевезення 1-1,5 млн. тонн на місяць, а автотранспорт – ще 200-300 тис. тонн. 12 серпня 2026 року прем'єр-міністр Сергій Корецький повідомив про домовленість з Молдовою щодо 50% знижки на залізничний транзит;

- **інші міжнародні маршрути.** Тривають переговори з Польщею про здешевлення перевезень та з Румунією щодо маршруту до порту Констанца. Додатково прораховується логістика до Гданська та через Румунію до Італії.

24 серпня Володимир Зеленський наголосив, що повної блокади портів немає. Україна разом з партнерами опрацьовує шляхи розблокування морського коридору, серед яких – посилення протиповітряної оборони в районі його проходження та дипломатичний трек [129]. За підсумками засідання «Коаліції охочих», яке відбулося 24 серпня у Києві, Зеленський також повідомив про підтримку України від міжнародних партнерів «військовими й енергетичними пакетами» [126].

Це питання потребує вирішення з боку світової спільноти, адже світові ринки є чутливими до ситуації в Україні. Зокрема ціни на пшеницю на Чиказькій біржі у серпні 2026 року піднялися до найвищого рівня за три роки на тлі побоювань щодо подальшої ескалації війни Росії проти України та перебоїв з постачанням зерна через Чорне море. Базові ф'ючерси зросли на 2,6% – до найвищої позначки з липня 2023 року. Тільки за 26 серпня ціни підскочили на 6,4%, а з початку серпня зростання склало 18%. Причиною стали пошкодження портів та зернових терміналів, які вже суттєво скоротили експорт з України [128].

За даними Міністерства аграрної політики України, експорт зернових у поточному сезоні може скласти близько половини попередніх прогнозів. Водночас російські постачання пшениці в серпні скоротяться більш ніж на 50% у річному обчисленні.

Зростання вартості зерна може посилити продовольчу інфляцію в країнах Близького Сходу, Африки та Азії, які значною мірою залежать від дешевого постачання з Чорноморського регіону. У Bloomberg підрахували, якщо проблеми з морськими перевезеннями затягнуться, Україна може втратити мільярди доларів і до 2% ВВП [128].

Україна як гарант світової продовольчої безпеки

Повномасштабна збройна агресія Росії завдала нищівного удару по всій архітектурі глобальної продовольчої безпеки. До початку повномасштабної війни Росії проти України наша країна забезпечувала близько 50% світових постачань соняшникової олії на експорт, а також приблизно дві третіх світового експорту соняшникового шроту. Головними покупцями української соняшникової олії були Китай (48%), Європейський Союз (25%) та Туреччина (7%). Сьогодні цей продукт споживають у 48 країнах світу, причому найбільші обсяги припадають на ЄС, Індію та Китай [77].

Ще до війни Україна входила до трійки провідних світових експортерів ріпаку та посідала сьоме місце серед експортерів сої. За обсягами експорту кукурудзи країна займала четверту позицію у світі, а серед головних покупців були Китай, країни ЄС, Єгипет, Іран та Туреччина [77].

Що стосується пшениці, то Україна перебувала на сьомому місці серед світових експортерів, і за прогнозами мала піднятися на п'яте місце за підсумками маркетингового 2021/2022 року. Регіон Близького Сходу та Північної Африки перебуває у значній залежності від українського зерна, оскільки основними напрямками експорту є Єгипет, Індонезія, Туреччина, Пакистан і Бангладеш. У 2021 році частка України у загальному обсязі імпорту пшениці до Єгипту сягала 35%, тоді як пшениця та вироблені з неї продукти становили 31,5% щоденного раціону єгиптян. Ліван у 2020 році отримував з України 61,5% всієї імпортованої пшениці, а пшеничні продукти забезпечували 31,8% денного споживання калорій у цій країні; після того як експорт українського зерна було заблоковано, ціни на хліб там підскочили на 70% [77].

Значній залежності від імпорту та ціновій нестабільності піддаються й інші африканські країни, серед яких найбільш вразливими вважаються Судан, Кенія, Ефіопія та Сомалі. Такі держави, як Бурунді та Руанда, стикаються з непрямою залежністю від української соняшникової олії – вона надходить до них через реекспорт з Єгипту. Разом зі зростанням цін на паливо та загальним подорожчанням життя різко піднялися й ціни на рослинну олію, хліб і пшеничне борошно. Негативних наслідків через високу вартість сировинних товарів і їх дефіцит зазнають також Західна Африка та регіон Сахелю, де через війну в Україні під загрозою продовольчої нестачі опинилися до 10 мільйонів осіб. Схожі труднощі спіткали й Пакистан, Бангладеш та Індонезію – ці країни залежать від постачань пшениці з України та Росії для покриття внутрішніх потреб. Продовження війни в Україні становить загрозу для продовольчої безпеки у світовому масштабі та створює додатковий тиск на ринки сировинних товарів [77].

До повномасштабної агресії Україна незмінно входила до п'ятірки найбільших світових експортерів кукурудзи, пшениці, ячменю та соняшникової олії, забезпечуючи продовольством понад 400 млн. людей у світі. З 2019 по 2021 рік середній експорт пшениці з України становив 19,4 млн. тонн, причому на африканські країни припадало від 38 до 45% експортних поставок [77].

Знищення Росією аграрної інфраструктури, блокада та мінування чорноморських портів, а також цілеспрямоване руйнування елеваторів і перевантажувальних терміналів в Одесі та на Дунаї надовго вивели значні обсяги продовольства зі світового ринку.

Європейські смуги солідарності

У травні 2022 року Європейська комісія започаткувала ініціативу під назвою План дій «Смуги солідарності» (також відомі як «Європейські смуги солідарності»), покликану створити альтернативні маршрути експорту через західний кордон України – автомобільним і залізничним транспортом, а також річковими перевезеннями Дунаєм. Цей масштабний міжурядовий проєкт передбачав як термінові, так і середньострокові кроки для подолання вузьких місць у транспортній логістиці між Україною та ЄС. До термінових заходів належало залучення додаткового вантажного рухомого складу, суден та вантажівок для покриття зростання попиту, а також пріоритетне використання пропускнуої спроможності транспортних мереж і перевантажувальних терміналів для українського експорту [77]. Митні процедури на цей час максимально спростили та прискорили. Серед середньострокових ініціатив – нова угода між ЄС та Україною про автомобільні перевезення, пропозиція поширити на Україну Трансєвропейську транспортну мережу, а також запуск Спільної координаційної платформи для оптимізації торговельних потоків.

Після закриття чорноморського маршруту обсяги залізничного експорту сільгосппродукції через «смуги солідарності» досягли близько 1 мільйона тонн щомісяця, а пропускна спроможність річкових портів зросла приблизно до 2,8 мільйона тонн на місяць. Проте одразу після втрати доступу до чорноморських перевезень Росія розпочала удари по інфраструктурі дунайських портів, що спричинило додаткове зростання витрат на експорт. Загалом вартість вивезення сільгосппродукції після початку вторгнення зросла втричі: з довоєнних 30-40 доларів за тонну вона піднялася до пікових приблизно 200 доларів за тонну на початку 2022 року, а згодом стабілізувалася на рівні 125-150 доларів за тонну станом на початок жовтня 2022 року – саме ця різниця й відображає розрив між світовою та внутрішньою ціною на борошномельну пшеницю. Через посилення обстрілів річкових портів та відсутність окремої Угоди про граничний тиск витрати на експорт зросли ще приблизно на 10%, що зробило роль «смуг солідарності» критично важливою [77].

Приблизно в цей самий період загострилися суперечності між Україною та сусідніми державами навколо зростання обсягів експорту зерна до ЄС. Спершу це вилилося в односторонні обмеження на імпорту з боку окремих країн, зокрема Польщі та Угорщини, запроваджені у квітні 2023 року, а згодом – у спільні тимчасові обмеження на рівні всього ЄС, введені у травні 2023 року та чинні до

15 вересня 2023 року. Водночас успіхи української армії в Чорному морі дали змогу країні відновити перевезення як сільськогосподарської, так і несільськогосподарської продукції через чорноморські порти [77].

Однак «смуги солідарності» не здатні повністю компенсувати втрату українського сільськогосподарського експорту без відновлення доступу до відносно дешевших чорноморських маршрутів, якими користувалися до війни [77].

Український чорноморський коридор

Відповіддю на цю загрозу став Український чорноморський коридор – морський маршрут для цивільних суден, запроваджений у серпні 2023 року. Його ключова риса – рух суден уздовж узбережжя в межах територіальних вод, спершу українських, а далі румунських і болгарських (обидві країни – члени НАТО); більша частина коридору фактично пролягає суверенними водами Румунії, Болгарії та Туреччини, захищеними міжнародним правом (12-мильна зона територіальних вод). Ця альтернатива стала життєво необхідною після зриву Росією попередньої «зернової угоди». Головне призначення коридору – експорт агропродукції та металів на світові ринки й імпорту критично важливих товарів; він діє винятково для цивільних торговельних суден і не обмежує види вантажу, окрім військового. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш назвав відновлення експорту українського зерна через Чорне море «маяком надії» – ініціатива забезпечує вивіз комерційного продовольства та добрив (включно з аміаком) з трьох ключових портів: Одеси, Чорноморська та Південного [73]. Завдяки Чорноморській ініціативі мільйони тонн зерна та іншого продовольства змогли покинути українські порти, що зробило її незамінною для глобальної продовольчої безпеки [74].

З моменту запуску у 2023 році українським морським коридором перевезли загалом 200 млн. тонн вантажів, з яких 118 млн. тонн припадає на українське зерно. За даними Міністерства розвитку громад та територій України, за цей час було оброблено 7800 суден. Лише з початку 2026 року обсяг перевезених вантажів наблизився до 35 млн. тонн, а українська продукція знайшла своїх покупців у 56 країнах світу. Усе це стало можливим завдяки людям – портовим працівникам, логістам, морякам, диспетчерам, інженерам та ремонтним бригадам, – які продовжують працювати під обстрілами, відновлюючи пошкоджену інфраструктуру та забезпечуючи безперервний рух суден [32].

Морські порти функціонують в умовах постійних, систематичних атак з боку Росії, під ударами опиняються не лише самі порти, а й логістичні маршрути та об'єкти енергетики. Так, тільки у квітні 2026 року зафіксовано понад 500 атак дронів на логістичну інфраструктуру – фактично порти зазнавали ударів через день. За весь період повномасштабного вторгнення пошкоджень чи часткового знищення зазнали 935 об'єктів портової інфраструктури та 191 цивільне судно, а постраждалими виявилися 255 мирних мешканців.

Попри всі ці випробування, український морський коридор продовжує діяти. Він і надалі залишається одним з ключових механізмів підтримки національної економіки, забезпечення експортних поставок та вагомим внеском України у глобальну продовольчу безпеку [32].

Ціна відсутності коридору – наближення до кризи

Падіння доступності базових продуктів харчування й товарів першої необхідності було одним з головних факторів, що загрожували вибухом гострої продовольчої кризи у 2023 році, коли гуманітарної допомоги потребувало майже 130 млн. людей. Саме безперервна робота Чорноморської зернової ініціативи дала змогу стримати цю загрозу. Якби не цей механізм, наслідки війни для наявності й доступності продовольства могли накладатися на вплив конфліктів і посухи в багатьох країнах – зокрема на Африканському Розі, де безпрецедентна посуха триває вже третій рік, – і спровокувати повноцінну глобальну продовольчу кризу [75].

За офіційними оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства України (МАРП) і Київської школи економіки (KSE), підготованими за підтримки ФАО, Світового банку та ЄБРР, з моменту вторгнення повністю або частково пошкоджено 84200 одиниць сільськогосподарської техніки, знищено або викрадено 4 млн. тонн зернових та олійних культур, а також пошкоджено чи знищено сховища для 9,4 млн. тонн сільгосппродукції [76].

До війни сільське господарство формувало близько 20% ВВП України і було її найціннішою експортною статтею, забезпечуючи понад 41% загального експорту на суму 27,8 млрд. доларів США щорічно; у 2022 році через втрати в аграрному секторі економіка країни скоротилася більш ніж на 30%. Росія та Україна разом контролюють третину світової торгівлі пшеницею, 17% торгівлі кукурудзою та майже 75% торгівлі соняшниковою олією, тож вторгнення шокувало аграрні ринки в глобальному масштабі.

Наслідки для харчування та гуманітарної ситуації

Скорочення експорту зернових і олійних культур позначилося й на споживанні інших, поживніших продуктів. У Східній Африці ціна на місцевий продовольчий кошик за 12 місяців зросла більш ніж на 55% (лише імпортована пшениця подорожчала на 58% від початку вторгнення). Переживши посухи, країни регіону не можуть компенсувати залежність від світових ринків власним виробництвом, а зростання цін на добрива й паливо додатково здорожчує сільськогосподарську діяльність; нижча врожайність у майбутньому здатна ще сильніше підняти внутрішні ціни. Зростання вартості продовольства зафіксовано і в усіх країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону [76].

Зі зростанням цін малозабезпечені родини переходять на менш поживну їжу: у Східній Африці подорожчали навіть такі базові джерела нутрієнтів, як молоко й боби, а в Азійсько-Тихоокеанському регіоні вартість поживних продуктів за останні два-три роки зросла на 20–36%. За аналізом IFPRI, до війни Єгипет – найбільший імпортер пшениці у світі – закуповував близько 85% імпортової пшениці саме з чорноморського регіону; порушення цих ланцюгів постачання підняло внутрішні ціни на продовольство більш ніж на 30%. Серед понад 6000 обстежених малозабезпечених домогосподарств Єгипту 85% почали споживати менше м'яса, а 75% – менше птиці та яєць, назвавши зростання цін основною причиною; водночас споживання картоплі зросло у 21% домогосподарств, а

макаронних виробів – у 14%. Такі зміни раціону можуть посилити проблему недоїдання в країні, включно з анемією серед жінок репродуктивного віку та надмірною вагою й ожирінням серед населення загалом [76].

Війна також позначилася на глобальному наданні гуманітарної допомоги: сьогодні гостра продовольча нестача концентрується там, де накладаються регіональні конфлікти, наслідки зміни клімату та довгострокові економічні удари пандемії Covid-19. І хоча кількість людей, які гостро потерпають від нестачі продовольства, сягнула рекордного рівня, витрати на гуманітарну допомогу теж досягли історичного максимуму [76]. Багато африканських країн зіткнулися з помірним або важким рівнем продовольчої небезпеки, причому українська пшениця відігравала вирішальну роль у їхньому внутрішньому продовольчому постачанні. Продовольча небезпека торкнулася 39,8% населення Лівії, де українська пшениця становила 43,1% від загального внутрішнього постачання, і та ж сама ситуація спостерігається в декількох інших африканських країнах з нестачею продовольчої безпеки [77].

Політичний вимір продовольчої зброї

Поки Росія підривала аграрний експорт України, сприятлива погода забезпечила самій Росії рекордний врожай і рекордний експорт пшениці – 43 млн. тонн за сезон 2022–2023 років. Москва добре усвідомлює політичну вагу власного аграрного експорту: колишній президент Росії Дмитро Медведєв відкрито назвав продовольство «тихою зброєю» Росії. У свою чергу тодішній президент США Джозеф Байден звинуватив Володимира Путіна у спробі «морити світ голодом, блокуючи чорноморські порти, щоб зупинити експорт зерна з України», що посилює світову продовольчу кризу, яка особливо тяжко вдарила по країнах, що розвиваються, в Африці [76].

Росія систематично викрадає українське збіжжя на тимчасово окупованих територіях. Згідно з даними розвідки та супутникового спостереження, починаючи з 2022 року РФ незаконно привласнила та вивезла через порти Криму й Азовського моря понад 15 млн. тонн українського зерна, з них понад 2 млн. тонн - лише у 2025 році. Викрадене зерно за допомогою так званого «тіньового флоту» постачається до країн Африки, Близького Сходу та Європи, слугуючи інструментом політичного підкупу та лобіювання кремлівських інтересів на Глобальному Півдні.

У своєму профілі в мережі «X» міністр закордонних справ Андрій Сибіга зазначив, що впродовж 2025 року Росія викрала понад 2 млн. тонн зерна з тимчасово окупованих українських територій і відвантажила його на ринки Африки, Азії, Близького Сходу та Європи, причому приблизно 40% надійшло до Єгипту. Для здійснення цієї незаконної торгівлі Москва задіяла порти Азовського й Чорного морів та сформувала окремий тіньовий зерновий флот. За його словами, українська розвідка встановила причетність 45 суден до крадіжок і транспортування зерна на світові ринки, санкції наклали на 43 з них та на 39 капітанів [78].

У червні 2026 року зафіксували три російські судна, причетні до крадіжок українського зерна, які поверталися порожніми на північ Росії – вони заходили в

Чорне море саме для вивезення краденого зерна з окупованих територій. Йдеться про судна «Siberia» (IMO 9239458) та «Severniy Proect» (IMO 9202053), які прямували до Архангельська, а також про судно «Enisey» (IMO 9079169), яке йшло у напрямку Мурманська [33].

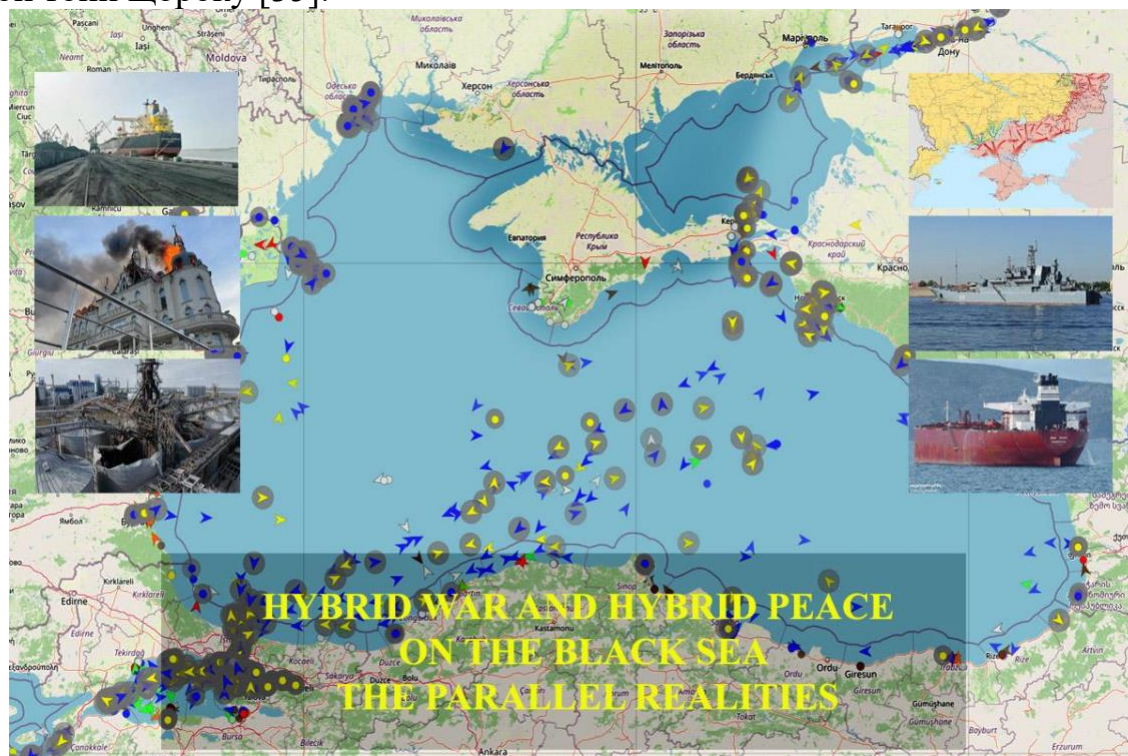

Тіньове судно «Xin Yu» у 2026 році розвантажилося в іранському порту Бендер-Імам-Хомейні, що могло бути частиною розрахунків Росії за постачання дронів «Shahed». Саме так функціонує схема постачання українського зерна до Ірану в обхід заборони на торгівлю з іранськими резидентами. Громадянин Росії Важа Джаши через підконтрольні компанії організував таке постачання, залучивши до участі посадових осіб ТОВ «Ледесма Агро»; відвантаження здійснювалися з вересня 2025-го по березень 2026 року. Для приховування реального маршруту в супровідних документах фігурував турецький порт призначення, тоді як фактично вантаж прямував до Ірану [34].

Балкер «Xin Yu» під прапором КНР (IMO 9244362), який мав доставити 9980 тонн українського ячменю до Туреччини, за даними бортового журналу оминув турецькі порти: 13 листопада 2025 року він став на якір біля іранського узбережжя, де залишався до 3 січня 2026 року, після чого зайшов на розвантаження до причалу №18 порту Бендер-Імам-Хомейні. Показовим є й випадок балкера «Panormitis» – навантажене краденим українським зерном судно не прийняли порти Ізраїлю та Туреччини, тож йому довелося повернутися до Росії [34].

Попри повномасштабну війну, з портів Чорного та Азовського морів безперешкодно функціонує потужний російський морський трафік, що є однією з ключових складових експортної моделі російської економіки – це стосується передусім сирої нафти, нафтопродуктів, зерна, вугілля, сірки та добрив [35]. Так само без перешкод продовжує діяти й значний морський трафік з портів окупованого Криму – організований Росією прихований вивіз краденого українського зерна з окупованих південних територій, зокрема частин Запорізької

та Херсонської областей і власне Кримського півострова, обсяг якого перевищує 1 мільйон тонн щороку [35].

Румунія значно наростила свої портові потужності для транзиту українського зерна. Туреччина ж збільшила імпорт російської нафти й нафтопродуктів як з Чорного, так і з Балтійського морів – для подальшої переробки та реекспорту до Європи й Африки. Окрім того, з'явився танкерний флот для перевезення російської нафти, що належить компаніям з Молдови [35].

У серпні 2024 року журналістське розслідування RISE Moldova виявило десять молдовських компаній, які відіграють помітну роль у морському транспортуванні російської нафти. Компаніями керують посередники, частина яких пов'язана зі структурами Доріна Даміра. Упродовж перших 6-7 місяців 2024 року до 2% усієї російської нафти перевозилося танкерами під управлінням молдовських фірм, які фактично навіть не мають співробітників у самій Молдові. Щонайменше 23 танкери можна вважати «молдовськими» - це майже 6% усього тіншового флоту Росії. Водночас одна з компаній заявляє про управління аж 50 суднами, а отже загальний молдовський флот сягає приблизно 70 танкерів [79].

Китай: страхування ризиків у продовольчому співробітництві з РФ

Спричинене війною зростання світових цін на продукти харчування вдарило по Китаю особливо відчутно, зважаючи на його статус найбільшого імпортера продовольства у світі [8]. У відповідь на цей виклик Китай у вересні 2023 року уклав з Росією угоду про створення нового зернового хабу «Зерновий термінал Нижньоленінське - Тундзян» вартістю 159 млн. доларів США, розташованого одразу по обидва боки кордону між Єврейською автономною областю РФ та китайською провінцією Хейлундзян. Договір про будівництво цього об'єкта з загальним обсягом інвестицій 15 мільярдів рублів (близько 159 млн. доларів за

тодішнім курсом) підписали ТОВ «НСЗК» та китайська Міжнародна інвестиційна компанія «Джунчентун» (China Chengtong International Investment Co., Ltd.).

Пакет угод у рамках «Нового сухопутного зернового коридору»

Під час VIII Східного економічного форуму у Владивостоці у вересні 2023 року російські та китайські компанії одразу підписали п'ять стратегічних контрактів у рамках програми «Новий сухопутний зерновий коридор», спрямованої на нарощування та диверсифікацію каналів постачання російського зерна на ринки дружніх держав [80]. Виробничо-експортна компанія FET уклала два контракти на виробництво та постачання зернових, бобових і олійних культур до Китаю – з торговою компанією Noble Home та транспортно-логістичною Trans Eurasia (Tianjin) International Logistics, обидва терміном до 2032 року з можливістю продовження. З урахуванням цих домовленостей, а також раніше підписаного 12-річного контракту з державною корпорацією China Chengtong (найбільшого в Росії), довгостроковий контрактний портфель FET сягнув 100 мільйонів тонн.

ТОВ «NLGC» та АТ «Центр розвитку портової інфраструктури» розпочали важливий для російської залізничної логістики проєкт – за повідомленнями 2023 року, на кордоні з Китаєм мав з'явитися транспортно-логістичний хаб (АТ «Контейнерний термінал Забайкальськ») як другий етап розвитку інфраструктури Зернового терміналу Забайкальськ у межах концепції «Зерно+» [80].

ТОВ «NLGC» також підписало з китайською Zhongchentong (China Chengtong International Investment Co., Ltd.) угоду про спільне будівництво логістичного хабу в Єврейській автономній області – того самого Зернового терміналу Нижньолєнінське-Тундзян, що стало продовженням чинної угоди про стратегічне партнерство сторін та черговим кроком реалізації програми «Новий російсько-китайський сухопутний зерновий коридор». Група компаній «Новий сухопутний зерновий коридор» стала першим у Росії агропромисловим холдингом, який впровадив механізм зернового «контрактного виробництва» на 32 мільйонах гектарів орних земель Уралу, Сибіру та Далекого Сходу – територій, здатних подвоїти виробництво зерна до понад 60 мільйонів тонн на рік. Група розвиває сучасну зерно-логістичну інфраструктуру сукупною потужністю понад 18 млн. тонн на рік і планує забезпечувати стабільні поставки понад 15 млн. тонн зерна щорічно на ринки дружніх країн Великої Євразії. До структури групи входять ТОВ «Зерновий термінал Забайкальськ», ТОВ «Виробничо-експортна компанія ФЕТ» та ВАТ «Контейнерний термінал Забайкальськ» [80].

ТОВ «Зерновий термінал Забайкальськ» – це повноцикловий спеціалізований сухопутний зерновий термінал, який має проєктну потужність до 8 млн. тонн на рік і вважається ключовим елементом програми «Новий сухопутний зерновий коридор Росія-Китай». Об'єкт забезпечує короткий і вигідний маршрут експорту зерна з Уралу, Сибіру та Далекого Сходу до Китаю, розв'язуючи технічну проблему різної ширини колії залізниць двох країн.

Компанія «ФЕТ» виступає уповноваженим оператором програми з розвитку «контрактного виробництва» зерна та інфраструктури магістральних елеваторів у

зазначених регіонах, володіє технологією формульного ціноутворення та власним портфелем експортних контрактів [80].

У жовтні 2023 року Пекін і Москва додатково підписали угоду вартістю 26 мільярдів доларів США щодо експорту 70 млн. тонн зерна протягом наступних 12 років, а також домовилися прискорити будівництво нового зернового коридору «Росія-Китай» – інфраструктури, яка дасть змогу нарощувати постачання зерна з Росії та інших країн Євразії на китайський ринок [8].

Позиції України на китайському ринку у 2025-2026 роках

У 2025-2026 роках український експорт до Китаю формується переважно за рахунок сировини, агропродукції та металів. Частка українського соняшникового шроту в загальному обсязі китайського імпорту цього продукту зросла порівняно з попереднім сезоном з 57% до 72% [23]. Другим постачальником соняшникового шроту до Китаю залишається Росія, проте у вересні-березні 2025-26 маркетингового року КНР скоротила імпорт цього товару з РФ на 11% – до 182 тис. тонн, що відповідає 11% загального китайського імпорту [23].

Водночас Китай зменшив закупівлі ячменю з України – попит на нього впав через рекордний врожай ячменю в Австралії, на який Пекін і переорієнтував свої закупівлі завдяки вигіднішій ціні та логістиці [23]. За прогнозами, у 2025/2026 маркетинговому році власне виробництво ячменю в Китаї зросте до 2,3 млн. тонн (проти 2 млн. тонн торік), а обсяг імпорту збільшиться з 10,25 до 10,5 млн. тонн, з яких 8,7 млн. тонн припадає на кормовий ячмінь, а 4,2 млн. тонн – на продовольчий. Про це повідомив Дін Юлінг, генеральний директор китайської компанії Beijing Lianghai Zhichuang Technology Co., Ltd. [25]

У 2026 році Україна офіційно здобула право експортувати пшеничне борошно до Китаю. Відповідний протокол щодо інспекційних, фітосанітарних та санітарних вимог підписали Держпродспоживслужба України та Генеральна митна адміністрація КНР. У рамках цієї угоди Україна бере на себе зобов'язання щодо забезпечення:

- відповідності борошна китайському законодавству у галузі безпечності харчових продуктів;
- відсутності карантинних організмів, зокрема *Tilletia controversa*;
- повного контролю на всіх етапах – починаючи з вирощування пшениці й до експорту готової продукції;
- функціонування системи моніторингу та проведення регулярних перевірок [26].

У 2026 році Китай відкрив свій ринок і для українського гороху – про це 25 березня повідомила Держпродспоживслужба України. Генеральна митна адміністрація КНР зареєструвала два українських підприємства зі зберігання та переробки гороху, які успішно пройшли аудит і відповідно до протоколу отримали право експортувати продукцію до Китаю. Держпродспоживслужба також включила три суб'єкти господарювання до переліку підприємств, які планують експорт гороху до КНР, та ще чотири – до переліку підприємств, що вирощують горох саме для постачання на китайський ринок [27].

Що стосується соняшникової олії, то у 2025 році частка Росії та України в китайському імпорті цього продукту продовжувала скорочуватися, тоді як частка Казахстану, навпаки, зросла – з 10% роком раніше до 28%, завдяки вигіднішому співвідношенню ціни та якості казахстанської продукції. Про це на міжнародній конференції «Chinese Grains&Oils Congress 2026» повідомив Фанг Ханг, заступник генерального секретаря департаменту соняшникової олії Китайської асоціації виробників олії та генеральний директор Zhejiang Provincial Oils & Fats Co., Ltd. [28]

Ситуацію ускладнило й те, що з середини 2024 року посуха в Росії та Україні призвела до різкого падіння врожаю соняшнику, а відтак і до стрімкого зростання цін на соняшкову олію – унаслідок чого розрив між її вартістю та цінами на інші види олії продовжував збільшуватися. Це призвело до того, що на початку березня 2026 року запаси соняшникової олії в Китаї впали до історично мінімального рівня – приблизно 70 тисяч тонн. Тому вже протягом 2026 року очікується часткове відновлення китайського імпорту соняшникової олії – для поповнення виснажених запасів та задоволення внутрішнього попиту [28].

У 2025 році найбільшими статтями українського експорту стали соняшникова олія (5,22 млрд. доларів), кукурудза (3,90 млрд. доларів), пшениця (2,99 млрд. доларів), соєві боби (1,33 млрд. доларів) та м'ясо птиці (1,09 млрд. доларів). Головними покупцями української пшениці стали Єгипет, Алжир та Індонезія, кукурудзи – Туреччина, Італія та Іспанія, а соняшникової олії – Індія, Іспанія та Нідерланди [81].

[81]

Що стосується імпорту, то найбільшим його джерелом залишався Китай - 19,2 млрд. доларів, за ним ідуть Польща (7,9 млрд. доларів) та Німеччина (6,6 млрд. доларів). Водночас головними ринками збуту українських товарів виступили Польща (5 млрд. доларів), Туреччина (2,7 млрд. доларів) та Німеччина (2,4 млрд. доларів) [81]. Разом з країнами ЄС, помітну роль у зовнішній торгівлі відіграють Туреччина, Китай, Єгипет, США та Індія. Саме так виглядає нова географічна карта української торгівлі: Європейський Союз залишається

головним напрямком як експорту, так і імпорту, Китай – ключовим постачальником промислової продукції, а Туреччина – важливим партнером, який поєднує європейський та чорноморський вектори [81].

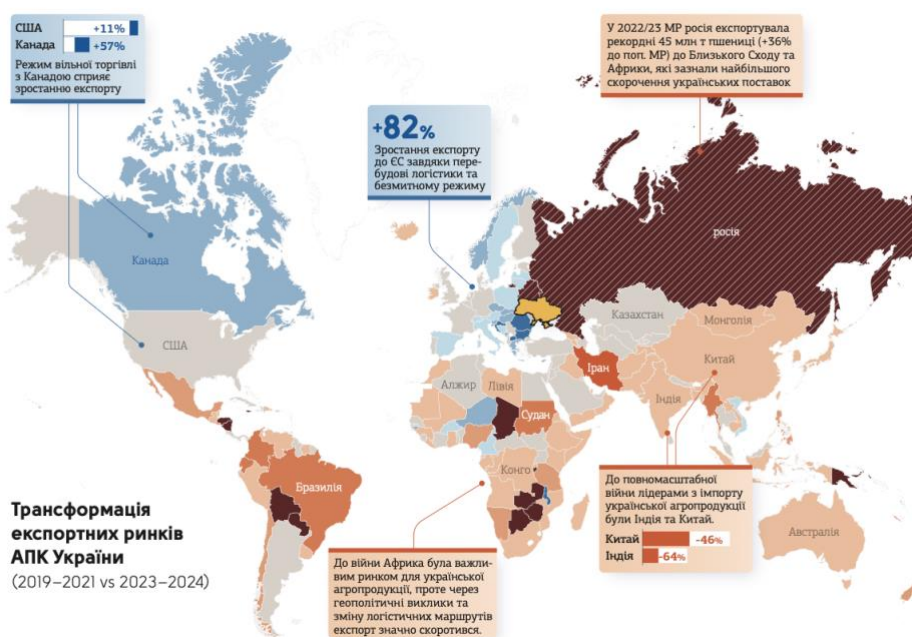
Динаміка географії експорту України після 2022 року

2022 рік. Повномасштабне вторгнення, морська блокада та руйнування логістики кардинально змінили географію агроекспорту. Вперше за понад 10 років Азія втратила статус головного імпортера, посівши друге місце з часткою 30,9% (\$7,3 млрд.). Лідером став Євросоюз – \$13,1 млрд. постачань (+66% до 2021 року, або +\$7,9 млрд.), що дало частку 55,5%. Постачання до Африки знизилося до \$1,6 млрд. (-57%, 6,8% від загального обсягу), пострадянські країни – до \$0,8 млрд. (-43%, 3,4%) [82].

2023 рік. Дохід знизився за всіма регіонами, але орієнтація на ЄС стала фактором стабільності: \$12,6 млрд. (-4% до 2022), частка зросла до 57%, Україна стала третім за обсягом постачальником агропродукції до ЄС. Азія прийняла \$6,6 млрд. (29,9%), Африка – \$1,6 млрд. (7,2%) [82].

2024 рік. Загальний агроекспорт становив \$24,84 млрд. – другий найвищий результат в історії після рекорду 2021 року (\$27,95 млрд.). Три ключові регіони: ЄС – \$13 млрд. (+3%, частка 52,4%), Азія – \$7,5 млрд. (30,2%), Африка – \$2,6 млрд. (10,5%). Разом вони закуповували понад 93% агропродукції.

2025 рік. Загальний агроекспорт України становив \$22,5 млрд., що дорівнювало 55,8-56% від усього товарного експорту країни – агросектор залишився головним джерелом валютних надходжень попри війну [48], [49]. Головними покупцями української пшениці були Єгипет, Алжир та Індонезія, кукурудзи – Туреччина, Італія та Іспанія, соняшникової олії – Індія, Іспанія та Нідерланди [81]. Серед загальних (не лише агро) ринків збуту українських товарів лідирували Польща (\$5 млрд.), Туреччина (\$2,7 млрд.) та Німеччина (\$2,4 млрд.), що підтверджує збереження ЄС і Туреччини як ключових напрямів торгівлі [81].

[82]

2026 рік. У 2025 р. кукурудза поступилася першим місцем соняшниковій олії (3,90 проти 5,22 млрд. дол.). Але вже у січні-червні 2026 р. кукурудза знову вийшла на перше місце в товарній структурі (26,3% проти 24,2% в олії), а її вартісний обсяг за одне лише півріччя (3,29 млрд. дол.) практично дорівнює всій виручці від кукурудзи за 2025 рік. Це вказує на різке нарощення експорту кукурудзи в 2026 р. – імовірно, за рахунок компенсації втрати ринку Китаю переорієнтацією на Туреччину, Італію, Іспанію та Нідерланди [117].

Соя у 2026 році демонструє протилежну динаміку: після відносно стабільних 1,3 млрд. дол. у 2024-2025 рр., у першому півріччі 2026 р. експорт соєвих бобів впав на 38,8% у вартості й на 40,3% у вазі - це найглибше падіння серед основних культур і сигнал про ослаблення позицій України на соєвому напрямку [117].

Географічна структура зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією України у 2026 році. Географія зовнішньоторговельних агропродовольчих зв'язків України характеризується значною диверсифікацією ринків збуту та постачання. Станом на перше півріччя 2026 року експортні постачання української агропродовольчої продукції здійснювалися до 166 країн світу, тоді як імпорتنі надходження забезпечували 153 країни-партнери, що свідчить про ширшу географію збуту порівняно з закупівельною діяльністю [117].

Рейтинг країн за експортом української аграрної продукції у січні – червні 2026 року

Країна	Вартість, млн дол. США	Зміни до січня – червня 2025 р., млн дол. США
Туреччина	1571,0	+127,0
Італія	995,9	+130,6
Іспанія	982,6	+87,9
Нідерланди	897,5	+80,3
Польща	761,1	+54,1
Єгипет	680,4	-68,4
Німеччина	439,9	+124,0
Алжир	385,5	+97,2
Китай	348,6	+99,6
Індія	277,4	-81,5
Франція	266,0	-25,7
Ізраїль	240,3	+135,8
Бельгія	233,4	+113,0
Ліван	223,1	-21,5
Велика Британія	221,5	+8,78

[117]

У регіональному розрізі домінуючою складовою як експорту, так і імпорту агропродовольчої продукції залишається Європейський Союз. На країни ЄС припадає 47,6% сукупного експорту та 53,4% імпорту, що підтверджує статус ЄС як ключового торговельного партнера України в аграрному секторі. Азійський регіон посідає друге місце за значенням, забезпечуючи 31,6% експорту, водночас його частка в імпортних поставках є суттєво меншою – 18,3%. Така асиметрія свідчить про те, що Азія виступає передусім ринком збуту української агропродукції, тоді як імпортна залежність від цього регіону є обмеженою [117].

Серед основних напрямів експорту провідне місце посідає Туреччина (12,6% загального обсягу експорту), що узгоджується з високою часткою Азії в експортній структурі. До групи найбільших країн-імпортерів української агропродукції також входять Італія (8,0%), Іспанія (7,9%), Нідерланди (7,2%), Польща (6,1%) та Єгипет (5,4%) – переважно країни ЄС та Середземномор'я [117].

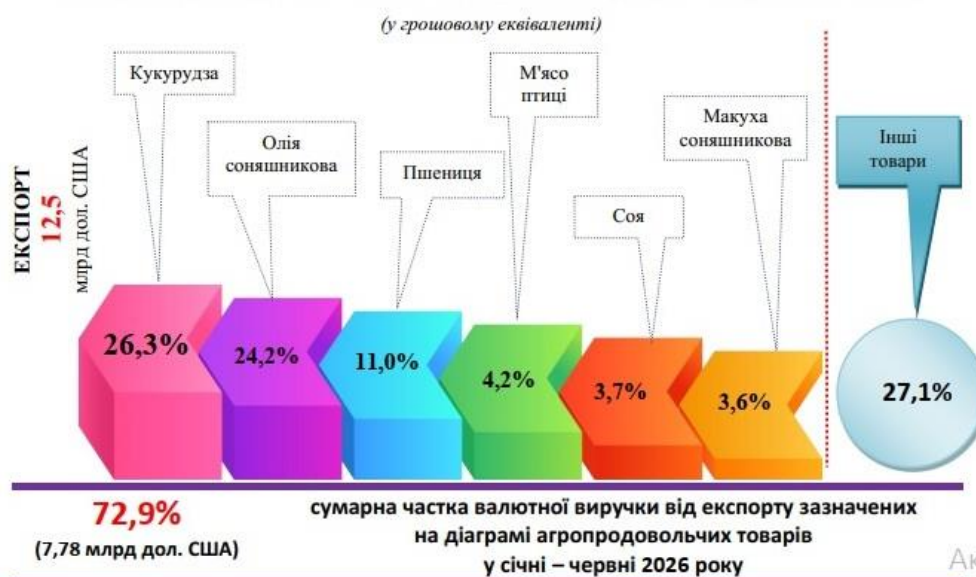
Рейтинг країн за імпортом до України аграрної продукції у січні – червні 2026 року

Країна	Вартість, млн дол. США	Зміни до січня – червня 2025 р., млн дол. США
Польща	534,6	-0,84
Німеччина	308,5	+15,5
Туреччина	290,2	-42,4
Італія	205,4	-35,2
Нідерланди	201,5	+6,99
Норвегія	179,9	+32,4
Франція	173,7	+33,5
Румунія	156,7	+98,0
Еквадор	145,9	+35,1
Іспанія	133,0	-4,75
Китай	132,6	+2,99
США	128,4	+24,1
Індонезія	102,3	+50,3
Угорщина	89,8	+16,1
Індія	86,8	+3,24

[117]

Структуру імпорту агропродовольчої продукції в Україну очолює Польща (11,9% загального обсягу імпорту), за якою слідують Німеччина (6,9%), Туреччина (6,5%), Італія (4,6%), Нідерланди (4,5%) та Норвегія (4,0%).

Товарна структура експорту агропродовольчої продукції у січні – червні 2026 року

Активі [117]

Показово, що Польща, Німеччина, Італія та Нідерланди одночасно входять до переліку провідних партнерів і за експортом, і за імпортом, що вказує на високий рівень взаємної торговельної інтеграції України з країнами ЄС та формування стійких двосторонніх агропродовольчих ланцюгів постачання [117].

Товарна структура імпорту агропродукції у січні – червні 2026 року

Товарна структура експорту України

2022 рік. Найбільші надходження дали кукурудза (\$5,94 млрд., +1%), олія (\$5,46 млрд., -14,4%), пшениця (\$2,6 млрд., -44,7%), ріпак (\$1,54 млрд., -8,6%), насіння соняшника (\$1,26 млрд., зростання у 33 рази), соя (\$862 млн., +43%), м'ясо птиці (\$852 млн., +19%) [82].

2023 рік. Трійка лідерів зберегла позиції: соняшникова олія – 23% (\$5 млрд., -16%), кукурудза – 23% (\$4 млрд., -9%), пшениця – 13% (\$2,9 млрд., +10%). Помітно зріс експорт цукру та кондитерських виробів (+89% вартості), а також заморожених ягід і фруктів (рекордні 87 тис. т) [82].

2024 рік. Соняшникова олія – 21% (6 млн. т, \$5,1 млрд.), кукурудза – 21% (29,6 млн. т, \$5 млрд.), пшениця – 15% (20,6 млн. т, \$3,7 млрд.), ріпак – 7% (3,8 млн. т, \$1,8 млрд.), соя – 5% (3,4 млн. т, \$1,3 млрд.), макуха – 4% (4,7 млн. т, \$1 млрд.), м'ясо птиці – 4% (447 тис. т, \$958 млн.), ячмінь та цукор – по 2% [82].

2025 рік. Найбільшими статтями експорту стали соняшникова олія (\$5,22 млрд.), кукурудза (\$3,90 млрд.), пшениця (\$2,99 млрд.), соєві боби (\$1,33 млрд.) та м'ясо птиці (\$1,09 млрд.) [81].

🏆 Топ-5 країн-імпортерів української агропродукції

Еволюція найбільших ринків збуту, 2018-2024

⚠️ 2022 – повномасштабна війна кардинально змінила географію експорту

№	2018	2020	2022	2024
1	 Індія \$1,86 млрд	 Китай \$3,55 млрд ▲ +82%	 Польща \$2,7 млрд ▲ новий лідер	 Іспанія \$2,68 млрд ▲ +52%
2	 Китай \$1,17 млрд	 Індія \$1,50 млрд	 Румунія \$2,6 млрд ▲ транзит	 Нідерланди \$1,8 млрд ▲ +41%
3	 Нідерланди \$1,16 млрд	 Нідерланди \$1,42 млрд	 Туреччина \$2,2 млрд	 Туреччина \$1,66 млрд
4	 Іспанія \$1,04 млрд	 Єгипет \$1,37 млрд	 Китай \$1,9 млрд ▼ з 1-го	 Польща \$1,52 млрд ▼ -15%
5	 Єгипет \$0,89 млрд	 Туреччина \$1,07 млрд	 Іспанія \$1,3 млрд	 Єгипет \$1,4 млрд ▲ +32%

2026 рік. Зерновий сегмент у 2026 році – найбільший за вартістю (4715,5 млн. дол. США експорту, +18,2%) і водночас такий, що демонструє чи не найвищий приріст серед основних груп. Основним драйвером є кукурудза (3289,3 млн. дол. США, +25,1% за вартістю, +27,1% за вагою при незначному зниженні ціни -1,6%), тоді як експорт пшениці зростає повільніше (+7,5% за вартістю). Натомість другорядні позиції – ячмінь (-27,5%), овес (-85,7%), рис (-91,9%) та гречка (-77,1%) – демонструють різке скорочення, що вказує на переорієнтацію структури зернового експорту на дві основні культури [117].

Головний ринок збуту зернових – Туреччина (23,0%, +22,9%), далі Італія (11,5%, +40,1%) та Єгипет (11,4%). Показово стрімке зростання постачань до Ізраїлю (+3,4 рази) та Індонезії (+15,2 рази), хоч їхня частка поки невелика [117]. У розрізі окремих культур пшениця йде переважно до Єгипту (29,8%) й Алжиру (25,7%), кукурудза – до Туреччини (32,2%) та Італії (16,1%).

Основні ринки збуту Україною окремих зернових культур у січні – червні 2026 року

Вид продукції	Основні ринки збуту			
	Країна	Вага, тис. т	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
Пшениця	Єгипет	1827,7	29,8%	222,9
	Алжир	1571,5	25,7%	225,4
	Індонезія	657,1	10,7%	228,4
	Ємен	435,2	7,4%	226,6
	Іспанія	402,8	6,6%	218,6
Ячмінь	Лівія	92,0	51,1%	237,0
	Ізраїль	29,0	16,1%	219,0
	Ліван	27,6	15,3%	233,7
	Туреччина	13,2	7,3%	236,4
Кукурудза	Туреччина	4926,7	32,2%	213,3
	Італія	2459,7	16,1%	212,5
	Іспанія	1528,4	10,0%	211,6
	Нідерланди	1245,6	8,1%	219,3
	Ізраїль	696,9	4,6%	217,4
	Туніс	678,1	4,4%	213,0
	Єгипет	632,6	4,1%	206,8
Гречка, просо	Непал	1681	18,5%	149,9
	Марокко	866	9,5%	329,1
	Польща	778	8,5%	438,3
	Італія	659	7,2%	429,4
	Німеччина	630	6,9%	422,2
	Греція	504	5,5%	412,7
	Угорщина	415	4,6%	457,8
Овес	Індія	703	34,8%	244,7
	Німеччина	702	34,8%	200,9
	Швейцарія	253	12,5%	284,6

[117]

Імпорт зернових, навпаки, скоротився (-5,4%, до 95,6 млн. дол. США), причому імпорт пшениці обвалився на 92,0% за вартістю – ознака практичної відмови від імпорту цієї культури на тлі власного надвиробництва. Основний постачальник зернових до України – Франція (30,6% імпорту), переважно за рахунок насіннєвої кукурудзи за високою ціною (7610,3 дол. США/т, що на порядок перевищує експортну ціну товарної кукурудзи), що вказує на імпорт саме насіннєвого матеріалу, а не продовольчого зерна [117].

Олійні культури (насіння). На відміну від зернових, сегмент олійних культур (насіння) показав спад експорту на 21,3% (до 771,3 млн. дол. США), передусім через падіння експорту соєвих бобів (-38,8%) [117]. Це частково компенсується зростанням експорту насіння ріпаку (+68,0% за вартістю, +74,7% за вагою) – ознака переорієнтації олійного клину на користь ріпаку. Основний покупець олійних культур – Німеччина (27,4%, +76,5%), що узгоджується з попитом на ріпак для біопаливної галузі ЄС.

Основні ринки збуту Україною олійних культур у січні – червні 2026 року

Вид продукції	Основні ринки збуту			
	Країна	Вага, тис. т	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
Соя	Туреччина	370,3	33,5%	380,1
	Німеччина	171,3	15,5%	480,8
	Нідерланди	125,7	11,4%	432,4
	Франція	60,4	5,5%	424,3
	Ліван	38,3	3,5%	334,1
Насіння льону	Країна	Вага, тонн	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
	Італія	4465	38,9%	678,8
	Болгарія	1671	14,6%	666,7
	Польща	1081	9,4%	773,4
Насіння ріпака	Країна	Вага, тис. т	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
	Німеччина	248,4	47,7%	508,8
	Бельгія	155,3	29,8%	532,3
	Чехія	45,7	8,8%	553,2
Насіння соняшнику	Країна	Вага, тонн	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
	Чехія	5662	24,3%	820,9
	Велика Британія	4998	21,5%	505,4
	Греція	3456	14,8%	609,1
	Австрія	1862	8,0%	560,7
Насіння інших олійних культур (гірчиці, кунжуту)	Країна	Вага, тонн	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
	Нідерланди	1584	16,0%	926,8
	Угорщина	1502	15,2%	1151,1
	Німеччина	1066	10,8%	814,3
	Франція	875	8,8%	925,7

[117]

Імпорт олійних культур зріс на 7,4% (до 208,3 млн. дол. США), переважно за рахунок насіння соняшнику (+11,2%, +38,1% за вагою) та арахісу (+12,9%) – останній імпортується практично повністю з Бразилії та Аргентини [117], що є звичайною практикою для товару, який не вирощується в Україні.

Сегмент готової рослинної олії показує впевнене зростання експорту (+14,2%, до 3527,0 млн. дол. США) – це другий за величиною товарний потік після зернових. Основний драйвер – соняшникова олія (3027,6 млн. дол. США, 85,9% сегмента, +9,3%), тоді як ріпакова олія зростає найшвидшими темпами (+10,6 рази за вартістю, хоч і з низької бази) [с. 17].

Основні ринки збуту Україною рослинної олії у січні – червні 2026 року

Вид продукції	Основні ринки збуту			
	Країна	Вага, тис. т	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
Олія соєва	Польща	164,5	65,3%	1126,5
	Німеччина	18,2	7,2%	1120,2
	Індія	1,1	0,4%	1120,2
Олія соняшникова	Країна	Вага, тис. т	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
	Іспанія	316,1	14,0%	1340,6
	Нідерланди	279,0	12,3%	1333,0
	Італія	245,6	10,8%	1355,0
Олія ріпакова	Країна	Вага, тис. т	Частка	Середня експортна ціна, дол. США/т
	Іспанія	49,6	26,9%	1110,3
	Болгарія	47,6	25,8%	1131,5
	Польща	39,8	21,6%	1142,0

Імпорт рослинної олії (102,9 млн. дол. США, +0,7%) майже повністю складається з тропічних олій, які не виробляються в Україні: пальмова олія – 66,7% імпорту сегмента (68,6 млн. дол. США, хоч і зі спадом -4,2%) та кокосова

олія (19,2 млн. дол. США, +11,7%), обидві переважно з Індонезії [117]. **Це підтверджує компліментарний, а не конкурентний характер імпорту олій щодо власного виробництва соняшникової та ріпакової олій.**

Експорт м'яса зростає незначно (+1,4%, до 588,6 млн. дол. США), що контрастує з різким зростанням імпорту (+38,4%, до 87,3 млн. дол. США) [117]. У структурі експорту домінує м'ясо птиці (527,0 млн. дол. США, 89,6% сегмента), хоча воно й скоротилося на 1,9% за вартістю при зростанні на 9,6% за вагою – це означає падіння середньої експортної ціни на 10,5%, що свідчить про посилення цінової конкуренції на зовнішніх ринках птахопродукції. Водночас експорт яловичини демонструє зростання з дуже низької бази (свіже м'ясо ВРХ +41,9 рази), що може вказувати на початок відновлення галузі скотарства або разові контракти [117].

Основний ринок збуту м'яса – Нідерланди (22,2%) та Велика Британія (14,6%). Натомість зростання імпорту зумовлене насамперед свининою (+2,4 рази за вартістю, +2,5 рази за вагою) з Данії та Польщі [117] – це є значущим сигналом: за відсутності суттєвого власного експорту свинини Україна стає дедалі більш залежною від імпоротної свинини, що потребує окремої уваги в контексті продовольчої безпеки.

Молоко та молокопродукти. Це один з небагатьох сегментів з негативним сальдо динаміки: експорт впав на 23,1% (до 132,8 млн. дол. США), тоді як імпорт зріс на 21,5% (до 178,7 млн. дол. США) – тобто вперше в межах розглянутих груп імпорт перевищує експорт у вартісному вираженні [117]. Найбільше падіння спостерігається по вершковому маслу (-61,3% за вартістю, -51,7% за вагою, і додатково -19,9% за ціною) – потрійний негативний ефект. Водночас імпорт сирів зріс на 15,7% (до 141,3 млн. дол. США) і формує основну частину імпортного молочного кошика (79% вартості імпорту сегмента), переважно з Польщі (48,1%) та Німеччини (17,6%) [117]. Це вказує на структурний дисбаланс - Україна нарощує імпорт продукції з високою доданою вартістю (сир, масло) при скороченні власного експорту цих же категорій – ознака втрати конкурентоспроможності переробної молочної галузі.

Напрямки експорту молока та молокопродуктів з України у січні – червні 2026 року

Назва країни	Вартість, млн дол. США	Частка	Зміни вартості Січ.-Черв. 2026 р. до Січ.-Черв. 2025 р.,
Молдова	37,5	28,2%	+4,2%
Польща	12,1	9,1%	-50,6%
Казахстан	9,29	7,0%	-25,1%
Німеччина	9,26	7,0%	-10,4%
Болгарія	7,12	5,4%	-51,7%
Азербайджан	6,22	4,7%	-21,3%

[117]

Риба та рибопродукти. Традиційно імпортозалежний сегмент. Експорт становить лише 20,3 млн. дол. США (-7,8%) проти імпорту 500,6 млн. дол. США (+12,7%) – співвідношення імпорту до експорту становить майже 25:1 [117]. Основний постачальник – Норвегія (34,3% імпорту), передусім свіжа/охолоджена та морожена риба. Ця структура є очікуваною з огляду на природну відсутність в Україні морського рибальства в промислових масштабах.

Овочі свіжі. Сегмент демонструє різноспрямовану динаміку. Експорт зріс на 70,2% (хоча база невелика – 11,2 млн. дол. США), тоді як імпорту скоротився на 32,2% (до 226,2 млн. дол. США) [с. 31]. Зростання експорту забезпечили передусім капуста (+49,2 рази за вартістю) та морква/буряк (+4,4 рази), хоч і з дуже низьких абсолютних значень; основний ринок збуту – Польща (32,9%) та Румунія (24,4%). Скорочення імпорту найбільш виражене по картоплі (-77,8%) та моркві/буряках (-89,1%) – це може свідчити про рекордний власний врожай коренеплодів у сезоні 2025/26, що знизило потребу в імпортних поставках [117].

Напрямки експорту свіжих овочів з України у січні – червні 2026 року

Назва країни	Вартість, тис. дол. США	Частка	Зміни вартості Січ.-Черв. 2026 р. до Січ.-Черв. 2025 р.,
Польща	3667	32,9%	+57,6%
Румунія	2717	24,4%	+4,1 рази
Німеччина	1093	9,8%	-1,2%
Естонія	987	8,9%	+53,5%
Молдова	901	8,1%	+87,3%
Угорщина	603	5,4%	-4,7%
Болгарія	395	3,5%	+3,5 рази

[117]

Фрукти та ягоди свіжі. Найбільш імпортозалежний товарний сегмент серед розглянутих: експорт становить лише 7,3 млн. дол. США (+19,2%) проти імпорту 487,2 млн. дол. США (+11,2%) – співвідношення 1:67 [117]. Експорт яблук і груш іде переважно до Сирії, Іраку та Йорданії за низькими цінами (166–502 дол. США/т), тоді як імпорту представлений насамперед бананами (з Еквадору), цитрусовими (з Туреччини та Єгипту) і кістковими плодами (з Туреччини) – товарами, що об'єктивно не вирощуються в українському кліматі в промислових обсягах [117]. Ця структура відображає природну кліматичну спеціалізацію, а не проблему конкурентоспроможності.

Мед, цукор та вироби з нього. Один з найдинамічніших сегментів, де експорт зріс на 24,6% (до 376,3 млн. дол. США), передусім за рахунок цукру (+43,5% за вартістю, +57,7% за вагою) [117]. Це відображає відновлення цукрового виробництва в Україні та активний вихід на нові ринки – зокрема Узбекистан (16,0% ринку постачання, зростання у 11,3 рази) та Сирія (зростання у 165,4 рази, хоч і з дуже малої бази, що, ймовірно, пов'язано з післявоєнним відновленням постачань). Експорт меду також зростає (+15,8% за вартістю при цьому й падінні ваги на 27,4% – отже, ціна на мед зросла на рекордні 59,5%), головню до Німеччини та Франції [117].

**Ключові ринки постачання цукру та виробів з нього, меду до України
у січні – червні 2026 року**

Назва країни	Вартість, млн дол. США	Частка	Зміни вартості Січ.-Черв. 2026 р. до Січ.-Черв. 2025 р.,
Узбекистан	60,2	16,0%	+11,3 раз
Болгарія	25,8	6,8%	-25,9%
Польща	24,7	6,6%	+16,3%
Ліван	22,0	5,8%	+2,5 раз
Німеччина	20,1	5,3%	+7,9%
Сирія	18,9	5,0%	+165,4 раз
Румунія	15,8	4,2%	+2,2%
Франція	15,0	4,0%	+2,9 раз
Казахстан	13,1	3,5%	+11,8%
Туреччина	10,4	2,8%	-39,4%
Чехія	9,53	2,5%	-3,5%

[117]

Українська агропродовольча торгівля залишається сильно залежною від трьох товарних позицій – кукурудзи, соняшникової олії та пшениці, які разом формують понад 60% валютної виручки. Це створює вразливість до цінових коливань на світових ринках зернових та олійних культур.

ЄС домінує і в експорті, і в імпорті, що є ознакою поглибленої інтеграції з європейським аграрним ринком; Азія залишається переважно ринком збуту, а не постачальником.

У птахівництві спостерігається цінове стиснення на експортних ринках, у свинарстві та молочній галузі (масло, сир) – зростання імпортозалежності, тоді як яловичина демонструє ознаки початкового відновлення експортного потенціалу.

Природна імпортозалежність за кліматично зумовленими товарами (тропічні фрукти, риба, чай, цитрусові) не є структурною проблемою й відповідає географічній спеціалізації.

Позитивна динаміка цукрового сегмента та зростання частки АПК у загальному товарному експорті України (до 59,5%) підтверджують, що аграрний сектор продовжує відігравати роль головного джерела валютних надходжень країни в умовах обмеженого відновлення інших експортних галузей.

Шок війни запусив структурну переорієнтацію ринків збуту України

Якщо порівняти п'ять років, то видно, що криза 2022 року запустила структурну переорієнтацію ринків збуту. Частка ЄС зросла з довоєнних показників до 55,5% у 2022 р. і залишалася на рівні 52-57% протягом 2023-2025 рр., а у 2026 р. (за агропродовольчою продукцією ширшого профілю) стабілізувалася на позначці 47,6%. Зважаючи на погодні умови у поточному році і чималу втрату врожаїв через посуху та відсутність дощів, можна спрогнозувати, що Україна покращить цей показник.

Водночас Азія, яка до війни була головним напрямом збуту, відновлює позиції повільно, але послідовно: 30,9% (2022) → 29,9% (2023) → 30,2% (2024) → 31,6% (2026). Як видно з цифр, регіон повернув собі приблизно довоєнну частку, але не відновив своє лідерство. Африка демонструє протилежну траєкторію

повільного відновлення (6,8% → 7,2% → 10,5%), що вказує на поступову реінтеграцію ринків, втрачених через блокаду.

Після 2022 року географічна диверсифікація постійно розширювалася – від концентрованих поставок до 166 країн-покупців станом на перше півріччя 2026 р., що майже вдвічі перевищує кількість країн-постачальників до України (153). ***Це свідчить про асиметричну модель, де Україна експортує ширше, ніж імпортує, закріплюючи статус нетто-експортера продовольства навіть в умовах війни.***

Порівняння товарних лідерів 2022-2026 рр. викристалізовує стійку трійку – кукурудза, соняшникова олія, пшениця, – яка формує 55-65% валютної виручки галузі. Цікава деталь - усередині трійки відбувається періодична ротація лідерства. У 2022-2024 рр. першість утримувала то кукурудза, то олія з невеликим відривом; у 2025 р. олія вперше обійшла кукурудзу (5,22 проти 3,90 млрд. дол.), але вже в першому півріччі 2026 р. кукурудза різко відновила лідерство (+25,1% за вартістю, +27,1% за вагою). Це трапилося за рахунок компенсації втраченого китайського ринку переорієнтацією на Туреччину, Італію та Іспанію. Це вказує на високу еластичність українського зернового експорту, де втрата одного великого покупця (Китай) компенсується не диверсифікацією культур, а диверсифікацією напрямів збуту тієї самої культури.

Протилежну динаміку демонструє соя: стабільні 1,3 млрд. дол. у 2024-2025 рр. змінилися обвалом на 38,8-40,3% у першому півріччі 2026 р. – це найглибше падіння серед основних культур і сигнал слабшання позицій України на олійному напрямку, частково компенсований зростанням експорту ріпаку (+68% за вартістю).

Порівняльний аналіз товарних груп за 2026 рік виявляє чіткий поділ на два кластери:

- зростаючі сегменти: зерно (+18,2%), готова рослинна олія (+14,2%), цукор і мед (+24,6%) – тут спостерігається як цінове, так і обсягове зростання, що підтверджує конкурентоспроможність базових експортних культур;

- сегменти під тиском: олійні культури-насіння (-21,3%, переважно через сою), молочна продукція (експорт -23,1% при імпорті +21,5% – перший випадок негативного сальдо серед розглянутих груп) та почасти м'ясний сегмент, де експорт птиці зростає у вазі, але падає в ціні (-10,5%), а імпорт свинини подвоюється.

Порівняно з попередніми роками (2022-2025), коли динаміка була переважно односпрямованою (відновлення після шоку 2022 р.), 2026 рік демонструє диференційовану картину – одночасне зростання одних сегментів і структурне послаблення інших, що є ознакою переходу галузі від фази відновлення до фази структурної трансформації.

Порівняння сегментів за співвідношенням імпорту до експорту показує принципову відмінність між двома типами залежності:

- кліматично зумовлена (фрукти 1:67, риба 1:25, тропічні олії) - не є проблемою, оскільки відповідає географічній спеціалізації;

- структурна (молочна продукція, свинина) - новоутворена і викликає занепокоєння, оскільки Україна історично мала експортний потенціал у цих

категоріях і втрачає його на тлі зростання імпорту готової продукції з високою доданою вартістю (сир, масло).

Як бачимо, що агроекспорт України пройшов шлях від кризового обвалу та вимушеної переорієнтації на ЄС (2022) через стабілізацію на трьох ключових ринках – ЄС, Азія, Африка (2023-2024) – до сучасної фази диверсифікованої, але водночас товарно-концентрованої моделі (2025-2026), де майже 60% виручки й далі залежить від трьох культур. При цьому стійкість системи забезпечується не так культурною, як географічною гнучкістю – здатністю швидко переорієнтовувати потоки тієї самої продукції між ринками збуту в разі втрати одного з них.

Альтернативні напрямки для подальшої диверсифікації для України Європа

Частина експертів вважає пріоритетними ринками Іспанію, Нідерланди, Італію.

Іспанія стала найбільшим європейським споживачем українського зерна за час війни, але експерти застерігають від «перегрівання» ринку через ризик протестів фермерів (вересень 2024).

Нідерланди – традиційний імпортер кукурудзи (до 2 млн. т/рік); імпорт уже перевищив довоєнний рівень (2,08 млн. т за 9 місяців 2024 року).

Італія за час війни у 2-3 рази наростила імпорт кукурудзи.

Критичну роль відіграють транзитні країни – Румунія та Польща.

Локальні інтереси та конкуренція в ЄС. Україна має в ЄС локальні і product-специфічні інтереси: Польща купує український соєвий шрот для тваринницького сектору, Німеччина – ріпак для своїх переробних заводів, Болгарія – насіння соняшнику. Усі ці ринки потрібно системно утримувати, навіть за наявних мит проти РФ, оскільки на окремих ринках ЄС Україні все одно доводиться конкурувати з країною-агресором – тому важливі і споживачі, і транзитери, і країни з потенціалом росту експорту [87].

Можливість відмови від транзиту і споживання російської агропродукції розглядають Литва і Польща. Це не основні ринки Європи за обсягами споживання, але вони формують політику ЄС щодо покарання країни-агресора за розв'язану війну; ідею можуть підтримати балтійські та скандинавські країни. Втім, повної відмови найбільших споживачів в ЄС від російської сільгоспсировини на користь України очікувати не варто: європейці керуються стратегією власної продовольчої безпеки, тому Україні варто думати не лише про ринок ЄС як основний, а й про азійські та африканські ринки [87].

Азія

Втрачені та проблемні ринки. РФ об'єктивно залишається серйозним постачальником зернових і олійних культур на Середній та Близький Схід і в Південно-Східну Азію. Україна є помітним гравцем на азійських ринках: з початком повномасштабної війни українська продукція не зникла з континенту, а вітчизняні експортери та зернотрейдери досить швидко адаптувалися й частково відновили присутність. Водночас за останні роки суттєво скоротилося постачання

української агропродукції до Саудівської Аравії, Південної Кореї, Іраку, Філіппін, Ємену та Пакистану. Окремо є ринки, які Україна може вважати втраченими на роки, – Іран (великий споживач сільгосппродукції, співучасник російської агресії) та КНДР [87].

Індонезія (280 млн. населення) – третій за обсягом довоєнний ринок пшениці для України (до 3 млн. т/рік), визначена як напрям з найбільшим потенціалом зростання завдяки демографічній динаміці. Ринок частково втрачено за час війни: постачання впали до 0,35 млн. тонн у 2022 році, зросли до 0,66 млн. тонн у 2023-му і до 1,96 млн. тонн за 9 місяців 2024 року. За останні два роки позиції на цьому ринку посилили Австралія та РФ. Ринок на 280 млн. людей є дуже цікавим для України через швидкий ріст населення та споживання, і практично щосезону там виникають додаткові торговельні ніші [87].

Туреччина – стабільний партнер у чорноморському регіоні (до 1 млн. тонн кукурудзи щороку), хоча підтримує тісні зв'язки з РФ, тому відносини вибудовуються не лише навколо торгівлі, а й безпекових питань. Туреччина входить до ТОП-10 торговельних партнерів України і є покупцем пшениці, кукурудзи та ячменю, регулюючи ввезення пшениці й ячменю імпортними митами. Завдяки Чорноморській ініціативі (за посередництва Туреччини й ООН) країна у 2022-2023 рр. стала одним з основних імпортерів української агропродукції: завезла понад 400 тис. тонн ячменю, посівши перше місце серед імпортерів і випередивши традиційного лідера Китай, а пшениці у 2022 і 2023 рр. імпортувала понад 2 млн. тонн, посівши відповідно перше та друге місце [87].

В'єтнам. За даними USDA, глобальний попит на кормове зерно у 2025/26 МР зростає в Ірані, Мексиці, Туреччині і В'єтнамі. В'єтнам імпортував з України зернових на \$168 млн. у 2023 році [85].

Африка

Ключові ринки – Єгипет (традиційний лідер імпорту пшениці й кукурудзи), Лівія, Алжир, Туніс, а також перспективні напрями в Західній Африці – Нігерія, Гана, Сенегал.

Дипломатичні виклики. За час війни експортні відвантаження зростають, але присутність РФ в африканському дипломатичному полі ускладнює Україні комунікацію. Про це говорив колишній міністр агрополітики Микола Сольський після візиту в Нігерію, Гану та Сенегал на початку 2023 року. На неофіційному рівні представники цих країн розуміють агресивний характер війни, розв'язаної Росією, але на офіційному рівні не завжди готові про це заявити через політичні й торгові зв'язки з країною-агресором. Тому Україна постійно проводить спільні заходи з країнами Африки та встановлює нові контакти В2В – без цього діалогу український бізнес випаде з ринків, де демпінгує Росія. Торгові відносини з Африкою – це робота вдовгу, як з погляду експорту, так і з погляду зменшення залежності африканських країн від імпортного продовольства [87].

Приклад Єгипту. Україну в Єгипті частково замістила російська продукція, частково – продукція з європейських країн, зокрема Румунії та Франції. До повномасштабного вторгнення Україна була найбільшим постачальником зерна до цієї країни, але у 2023 році її частка скоротилась до 12%, тоді як частка Росії

зросла майже до 70%. У 2024 році ситуація для України покращилася, однак усе ще не досягла довоєнного рівня [87].

Технологічне партнерство. Україна може не лише експортувати агропродукцію в Африку, а й стати партнером у розвитку технологій на континенті, щоб африканські країни самостійно вирощували й переробляли зерно у спільних проєктах з українським бізнесом [87].

Ключова десятка експортерів, з якими Україні доводиться «штовхатись ліктями» на глобальних ринках, – Латинська Америка (Аргентина та Бразилія), Канада, Австралія, ЄС та РФ (за словами гендиректора УАК) [87].

Стратегічний напрям – перехід від сировини до переробки

Товарна диверсифікація – системний спосіб знизити залежність від будь-якого одного ринку збуту.

Потенціал зростання несировинного експорту оцінюється щонайменше в 15-20% щорічно.

У 2025 році частка переробленої продукції в українському експорті становила близько 35%, тоді як у Польщі - понад 60%. Це системно знижує вразливість до примх будь-якого одного сировинного ринку, включно з китайським [85].

Три треки диверсифікації

Жоден окремий ринок не здатен поглинути обсяг, еквівалентний китайському, тому пропонується поєднання трьох напрямів [85]:

Утримання й поглиблення вже відновлених позицій в ЄС (Іспанія, Нідерланди, Італія) без «перегрівання» цих ринків.

Активне повернення на довоєнні африканські ринки (Єгипет, Алжир, Нігерія) і нарощування присутності в Індонезії та В'єтнамі як демографічно перспективних азійських напрямках поза жорстким регулюванням Китаю.

Структурний перехід від експорту сировини до переробленої продукції, що знижує саму залежність від будь-якого концентрованого ринку збуту незалежно від країни.

Стратегічна перебудова українського експорту передбачає глибоку переробку, технології та продукцію з високою доданою вартістю [86]. Пріоритетними названо галузі, де Україна вже має конкурентні переваги: харчова переробка (борошно, олія, готові продукти), легка промисловість, фармацевтика, виробництво будівельних матеріалів та військово-промисловий комплекс. Окремий акцент – на ІТ-експорті, який не потребує фізичної логістики [86].

Підприємства з достатньо великим рівнем переробки продукції з великою доданою вартістю меншою мірою страждають від будь-яких фінансових змін, оскільки їхня діяльність досить надійна. Для майбутнього розвитку України потрібно розглядати не просто аграрний експорт, а загалом аграрний кластер розвитку української економіки.

Фактор можливої війни за Тайвань

Тайванська протока щорічно обробляє понад 2,45 трильйона доларів - це понад 20% від загального обсягу морської торгівлі в усьому світі - та включає

величезну кількість зернових та харчових олій. Будь-яка блокада цього водного шляху дуже швидко спричинить значне зростання цін на ці товари. Ймовірно, це призведе до величезного тиску на ціни на молоко та м'ясо, оскільки ланцюги постачань кормів для тварин будуть серйозно порушені [9].

Але не лише продукти тваринного походження будуть під загрозою. Китай відіграє величезну роль у світовому виробництві добрив, особливо завдяки експорту двох ключових інгредієнтів: фосфатів та сечовини. Китай є найбільшим експортером обох у світі, на який припадає близько третини та 15 відсотків відповідно всього експорту. Дефіцит постачань матиме значний вплив на врожайність сільськогосподарських культур, ціни на продукти харчування та їх доступність у світовому масштабі. У середньостроковій та довгостроковій перспективі труднощі посиляться через брак життєво важливих агротехнологічних компонентів, які Китай постачає у світ [9].

Створення безпрецедентної системи резервів КНР підпорядковане чітким військово-стратегічним цілям - захист від потенційної морської блокади. У разі військового зіткнення навколо Тайваню та перекриття Малаккської протоки ВМС США, Китай зможе автономно забезпечувати населення хлібом протягом року без будь-якого імпорту.

Амортизація глобальних санкцій. Великі запаси сировини дозволяють Китаю ігнорувати загрозу аграрних ембарго та санкцій з боку західних країн.

Підтримання внутрішньої соціальної стабільності. Будь-яке різке зростання цін на продовольство історично загрожувало стабільності китайських династій. Контрольовані ціни на їжу є запорукою лояльності середнього класу до КПК.

Контроль над внутрішнім ринком. Можливість проведення масштабних товарних інтервенцій дозволяє уряду КНР ефективно нівелювати спроби спекулятивного розхищення цін приватними трейдерами.

У сценаріях, пов'язаних з напруженістю навколо Тайваню або суперечок у Південно-китайському морі, аналітики стверджують, що виснажені резерви можуть обмежити можливості Китаю щодо тривалих військових дій, враховуючи, що міські моделі споживання вимагають постійного імпорту, вразливого до морських блоkad або санкцій. Запаси служать стримуючим фактором, сигналізуючи про стійкість до економічного примусу, тоді як закордонні сільськогосподарські інвестиції в рамках ініціативи «Пояс і шлях» розширюють вплив у регіонах-експортерах продуктів харчування, таких як Латинська Америка та Африка, потенційно змінюючи глобальну торговельну залежність [22].

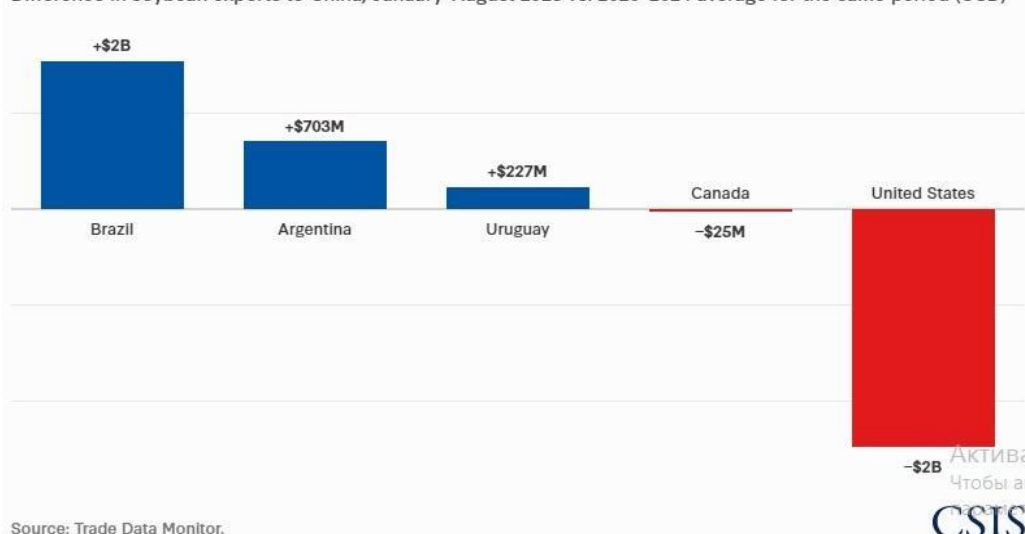
Китайський вплив на аграрний сектор Південної Америки

Інструменти китайського проникнення в агропромисловий комплекс регіону Латинської Америки, особливо країн Південного конусу (Бразилія, Аргентина, Парагвай), є основним географічним вектором диверсифікації китайського імпорту. Зіткнувшись з політичною протидією та законодавчими обмеженнями на пряму купівлю орних земель іноземцями, Китай кардинально перебудував свою стратегію проникнення в регіон. Сучасна модель впливу базується на інвестуванні в логістичну інфраструктуру, наданні цільових кредитів та

поглинанні міжнародних логістичних гігантів. Державний конгломерат COFCO, отримавши мільярдні кредитні лінії від Державного банку розвитку Китаю (CDB) та Спеціального фонду зовнішньоекономічного співробітництва, викупив активи великих міжнародних трейдерів (зокрема Noble Group та Nidera), отримавши прямий контроль над мережею портових терміналів у Південній Америці. Пекін фінансує будівництво «Біокеанічного залізничного коридору» та модернізацію портових комплексів на узбережжі Тихого та Атлантичного океанів, що дозволяє китайським компаніям самостійно викуповувати зерно у місцевих фермерів, обминаючи американських посередників та безпосередньо впливаючи на структуру посівних площ у регіоні.

Найбільше вигоди від відмови Китаю від американської сої отримала Бразилія. Оскільки сезони вирощування та збору сої в Бразилії протилежні сезонам Сполучених Штатів, то Китай купує бразильську сою в першій половині календарного року, а американську – у другій. Невизначеність навколо ринку США спонукала китайських покупців здійснювати свої річні закупівлі з Бразилії наперед. З початку 2025 року Бразилія перевищила свій історичний експорт в середньому на 10,7% на місяць. Щоб досягти цього, бразильські фермери вирубують тропічні ліси Амазонії, щоб розчистити землю для більшого врожаю сої [1].

Figure 5: Brazil and Argentina Are Replacing U.S. Soybean Exports to China
Difference in soybean exports to China, January–August 2025 vs. 2020–2024 average for the same period (USD)

Активна
Чтобы ак
CSIS [1]

Бразилія не може повністю компенсувати потреби Китаю; Аргентина також втручається, щоб скоротити цей розрив. Соєва промисловість Аргентини набагато менша, ніж бразильська, експортуючи сою на 2 мільярди доларів у 2024 році порівняно з 43 мільярдами доларів Бразилії. Але соєва промисловість Аргентини, за підтримки нових податкових пільг, поспішає задовольнити незадоволений китайський попит, і її загальний експорт зріс більш ніж на 21 відсоток з січня по серпень 2025 року порівняно з аналогічним періодом 2024 року. Це зростання аргентинського експорту сої створює перешкоди для пріоритетів зовнішньої політики адміністрації Трампа, а саме, її 20-мільярдної допомоги Буенос-Айресу, який стикається з критикою з боку сенаторів, що представляють штати США з великими соєвими галузями [1].

Як Китай веде торговельні війни

У березні 2025 року Китай дозволив закінчити термін дії експортних ліцензій сотень американських підприємств з виробництва яловичини, фактично заблокувавши їм продаж до Китаю. Відтоді щомісячний експорт яловичини з США до Китаю скоротився на понад 90%. Більшість цього втраченого імпорту були замінені австралійським експортом яловичини, який різко зріс за той самий період.

Figure 6: Australia Is Replacing U.S. Beef Exports to China

Beef exports to China, three-month running average (USD)

Source: Trade Data Monitor; HS codes 0201 (meat of bovine animals, fresh or chilled) and 0202 (meat of bovine animals, frozen).

Активал
CSIS
Часовий
параметр:

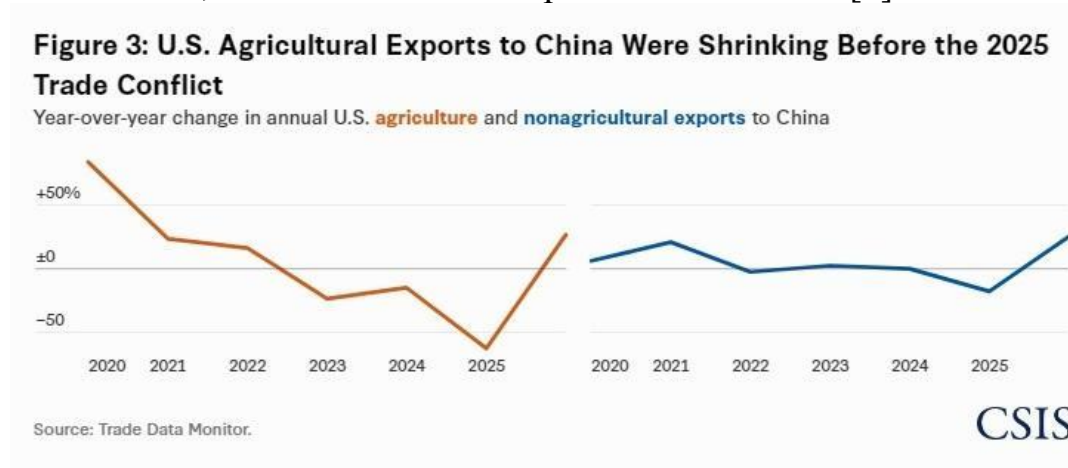
Ці втрати продажів поширилися по всьому сільськогосподарському центру Америки. Техас, Канзас і Небраска експортували понад 1 мільярд доларів яловичої продукції у 2023 році, і п'ять штатів заявили, що яловичина є їхнім основним експортним товаром сільськогосподарської продукції того ж року.

Виробники мигдалю в США також відчували наслідки торговельної війни, головним чином після того, як Китай підвищив тарифи на їхній імпорт до 45% у березні 2025 року. Цей вплив найбільше вплинув на Каліфорнію, яка виробляє майже 80% світових поставок мигдалю. Однак, на відміну від м'ясної та соєвої промисловості, виробники мигдалю працювали над тим, щоб захистити себе від цих потрясінь за допомогою цілеспрямованої стратегії диверсифікації, запущеної у 2018 році. Ця політика допомогла відкрити нові ринки та розподілити ризики між кількома покупцями, зокрема Індією, яка зараз є найбільшим ринком для експорту мигдалю з США [1].

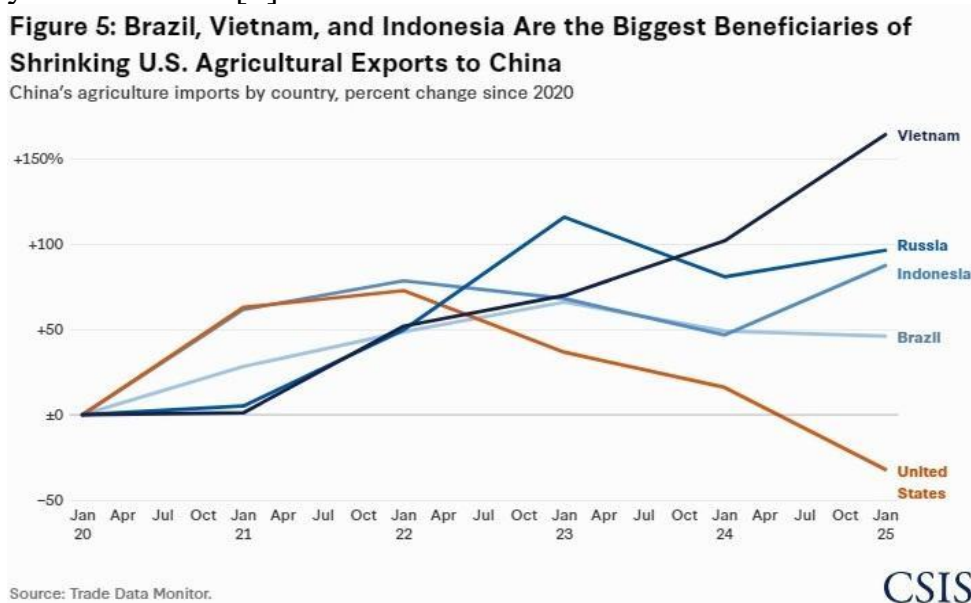
Окрім безпосередніх потрясінь щодо експорту та витрат на сировину, тарифи ризикують змінити структуру самого сільського господарства США. За останніми оцінками Міністерства сільського господарства США, відповідні тарифи з 2018 року скоротили експорт сільськогосподарської продукції США більш ніж на 27 мільярдів доларів, а хвиля 2025 року готова поглибити ці втрати. Втрати від експорту зменшують грошовий потік, тоді як вищі витрати на сировину, від добрих до обладнання, збільшують операційні витрати.

Загальний експорт сільськогосподарської продукції США до Китаю у 2025 році скоротився на 62,7 відсотка порівняно з минулим роком, що номінально становить скорочення на 15,9 мільярда доларів. Експорт сільськогосподарської

продукції США до Китаю скорочувався щороку до цього, починаючи з 2022 року. У кожному з цих років експорт сільськогосподарської продукції США до Китаю скорочувався швидше, ніж загальний експорт США до Китаю [4].

У сільськогосподарських галузях, де Китай залишається залежним від імпорту, Пекін прагне зменшити залежність, зокрема, від Сполучених Штатів. В результаті цих зусиль американська продукція займає все меншу частку кошика сільськогосподарського імпорту Китаю. Бразилія претендувала на найбільшу частку ринку з 2021 по 2023 рік, але найбільшими переможцями від зміни у 2025 році стали В'єтнам та Індонезія - тенденція, яка отримала відносно мало обговорення у Вашингтоні [4].

В останні роки американські експортери сої втратили деякі цінові переваги, які підвищували конкурентоспроможність на світових ринках. Зростання виробництва в Бразилії та Аргентині призвело до зниження цін, тоді як американські виробники постраждали від зростання витрат на сировину. Різниця в цінах на пшеницю залишалася відносно стабільною в останні роки, а різниця в цінах на кукурудзу навіть стала більш сприятливою для американських виробників [4].

Уповільнення торгівлі з Китаєм відбувається в той час, коли американські фермери стикаються з серйозним фінансовим тиском з інших джерел. Військовий

наступ США проти Ірану та подальше закриття Ормузької протоки порушили ключові ланцюги постачання сировини для добрив, що призвело до зростання цін на деякі добрива (зокрема, сечовину) більш ніж на 50% за два місяці з початку конфлікту. Це сталося після того, як підвищення тарифів США призвело до зростання цін на добрива протягом 2025 року. Згідно з дослідженням Університету штату Північна Дакота, додатковий 8% тариф на діамонійфосфат (DAP) призвів до зростання оптових цін до 27%. Враховуючи надзвичайно низьку операційну рентабельність сільськогосподарського сектору США, багато фермерів не мають іншого вибору, окрім як перекладати ці витрати на споживачів [4].

Китай обмежує експорт добрив, щоб захистити свій внутрішній ринок, що створює додаткове навантаження на світові ринки, які вже стикаються з дефіцитом, спричиненим війною США та Ізраїлю проти Ірану. Китай є одним з найбільших експортерів добрив – минулого року відвантажив їх на суму понад 13 мільярдів доларів США – і має історію контролю експорту, щоб утримувати низькі ціни для фермерів [6]. Поставки через Ормузьку протоку, заблоковану війною, становлять приблизно третину морських поставок. У середині березня Пекін заборонив експорт сумішей азотно-калійних добрив та деяких різновидів фосфатів.

«Ця тенденція є постійною: Китай обмежує поставки, а не приходить на допомогу під час глобальної напруги», - сказав Метью Біггін, старший аналітик з сировинних товарів у ВМІ [6].

Обмеження Пекіна відбуваються на тлі обмеження урядами експорту продуктів, сировина яких опинилась під загрозою через збої війни, посилення дефіциту та зростання цін у всьому світі. Міжнародні ціни на сечовину зросли приблизно на 40 відсотків порівняно з довоєнним рівнем. У Китаї ф'ючерси на сечовину знаходяться поблизу 10-місячного максимуму [6].

Вищі ціни можуть призвести до зменшення використання, або фермери можуть перейти на культури, які потребують менше добрив. Минулого року Китай відправив приблизно п'яту частину свого імпорту добрив до Бразилії, Індонезії та Таїланду, а для Малайзії та Нової Зеландії цей показник становив третину. Для Індії, згідно з її торговельними даними, цей показник становив близько 16 відсотків. Згідно з аналізом даних китайської митниці, проведеним Reuters, від половини до 80% цього експорту зараз обмежено. «Покупці сподівалися, що Китай втрутиться та заповнить дефіцит поставок, але це рішення лише ще більше посилить постачання», - сказав представник компанії з виробництва добрив з Нью-Делі, посиляючись на нещодавні обмеження. Представник компанії відмовився називати своє ім'я через делікатність питання [6].

Індія, яка минулого року імпортувала з Близького Сходу понад 40 відсотків своєї сечовини, азотного добрива, та суміші DAP, звернулася до Китаю з проханням надати експортні квоти на сечовину. Філіппіни в середу заявили, що Китай запевнив їх, що експорт добрив не буде обмежений. На наступний день, коли речника Міністерства закордонних справ Китаю запитали про коментарі, він передав це питання іншим відомствам. Головне митне управління Китаю,

Національна комісія з розвитку та реформ і Міністерство торгівлі не одразу відповіли на запити про коментарі. На конференції з добрив у Шанхаї, на якій у середу було присутнє агентство Reuters, п'ять продавців заявили, що не очікують скасування заборони на добрива до серпня, після пікового періоду експорту в Китаї з червня по серпень. Виробники стежать за сигналами від уряду після весняної посадки, щоб побачити, чи будуть продовжені заборони [6].

США залежать від китайського імпорту багатьох основних агрохімічних активних інгредієнтів та проміжних продуктів. Торговельна вартість такого імпорту оцінювалася від 2 до 3 мільярдів доларів США у 2024 році, включаючи як активні інгредієнти, так і спеціально розроблені пестициди. Білий дім включив деякі агрохімічні активні інгредієнти, включаючи гліфосат, глюфосинат, паракват та дикват, до списку винятків для 125% взаємного тарифу, але 20% тариф, пов'язаний з питаннями фентанілу, все ще діє. Тим не менш, очікується, що загальні високі тарифи призведуть до суттєвого зниження обсягів експорту, якщо торговельна угода не буде укладена. Вплив цих тарифів на окремі китайські агрохімічні компанії залежатиме від їхнього асортименту продукції та експортної присутності на ринку США [11].

Основними провідниками китайського впливу в агросекторі Південної Америки виступають Державна рада КНР, Міністерство комерції, Державний банк розвитку Китаю (CDB) та Експортно-імпортний банк Китаю, які забезпечують довгострокове пільгове фінансування проєктів.

Державні корпорації КНР на кшталт COFCO (логістика, закупівля, переробка) та корпорації Sinochem (постачання пестицидів та добрив). Губернатори провінцій Аргентини та Бразилії, великі латифундисти та експортні лобістські групи (такі як Sino-Argentine Chamber of Commerce під керівництвом Серхіо Спадоне) зацікавлені у збереженні стабільних каналів збуту та залученні китайського капіталу. Економічна комісія ООН для Латинської Америки та Карибського басейну (CEPAL/ECLAC) здійснює моніторинг інвестиційних потоків та надає експертну оцінку макроекономічного впливу Китаю на регіон.

Вплив температурних аномалій 2026 року на сільське господарство

Літні місяці 2026 року відзначилися рекордною спекою, тривалими посухами та хвилями теплового стресу, які завдали суттєвого удару по сільському господарству в багатьох регіонах світу. Нижче систематизовано наслідки цих кліматичних явищ за регіонами та напрямками впливу.

Європа – погіршення прогнозів врожайності. За даними останнього видання бюлетеня JRC MARS, постійна спека та значний дефіцит води суттєво погіршили перспективи літніх посівів у західній та більшій частині центральної Європи – вплив коливається від помірного зниження врожайності до серйозних втрат. Продуктивність і доступність пасовищ також значно знизилися, що спричинило занепокоєння щодо постачання кормів. Загальний прогноз врожайності літніх культур у ЄС опустився нижче п'ятирічного середнього значення на 14% [118].

Наслідки спеки та посух є широкомасштабними, особливо для літніх культур [118]. Обмежений доступ до зрошувальної води та обмеження на її використання посилили стрес для врожаю в кількох регіонах:

- Західна Франція, північна та центральна Італія, південно-західна Німеччина, південна Чехія, Словаччина, Угорщина, західна Румунія – ситуація погіршилася порівняно навіть з липнем 2026 року; врожайність значно знизиться, ймовірний локальний неврожай [118].

- Країни Бенілюксу, Словенія, Хорватія – спекотні й посушливі умови посилюються з кінця червня на критичних стадіях розвитку культур; очікується зниження врожайності, особливо кукурудзи [118].

- Південна Ірландія, північна Німеччина, Данія – низька вологість ґрунту після опадів нижче середнього. Суттєвого впливу на врожай не виявлено, але ризик зберігається за умови продовження посухи.

- Південна Польща, західна Україна, західна Болгарія – локальний дефіцит вологи ґрунту. Вплив на національному рівні обмежений завдяки сприятливішим умовам в інших регіонах.

- Північна Іспанія, південна Туреччина – локально дуже високі температури, поки що з обмеженим впливом на стан врожаю [118].

Економічні втрати європейського зерновиробництва

Причиною стала комбінація факторів: явище Ель Ніньйо, яке посилює температурні аномалії, та загальне глобальне підвищення температур. Спека припала на критичні фази розвитку рослин (запилення та налив зерна), що призвело до скорочення врожайності; хвилі спеки наприкінці червня прискорили дозрівання.

За оцінками Відділу енергетичної та кліматичної розвідки (ECIU), прямі втрати європейських аграріїв через червневу та липневу спеку становлять щонайменше €1,8-2 млрд. (приблизно 9-10 млн. тонн втраченого запланованого врожаю зернових) [120]. Червнева спека вплинула на налив зерна під час запилення пшениці та кукурудзи; з урахуванням кращих перспектив урожаю в Болгарії оцінка втрат скоригована з приблизно 2 млрд. до 1,8 млрд. євро [120].

У Великій Британії зафіксовано три з п'яти найгірших врожаїв за всю історію спостережень цього десятиліття. Найбільше скорочення прогнозованого виробництва – у Франції (врожай кукурудзи очікується меншим на 3,4 млн. тонн; втрати кукурудзи та інших зернових лише у Франції – 891 млн. євро), далі йдуть Угорщина (2,4 млн. тонн) та Іспанія (1,4 млн. тонн). Ці втрати, ймовірно, посилять залежність Європи від імпорту та тиснутимуть на світові ціни сировинних товарів залежно від перспектив урожаю в Південній півкулі наприкінці 2026 – на початку 2027 року [120]. Паралельно США переживають сильну й виняткову посуху в південних і західних штатах, що впливає як на рослинництво, так і на тваринництво [120].

Виноробство Європи в умовах адаптації

Високі температури й нестача води зміщують ритм вирощування винограду та збору врожаю. У Франції виробники Лангедока, Бургундії та Шампані

розпочали збір на один-два тижні раніше, ніж торік, через прискорений хвилями спеки цикл дозрівання. В Італії сицилійський кооператив Cantine Ermes розпочав збір раннього білого винограду наприкінці липня. Його президент Росаріо Ді Марія зазначила, що загальна врожайність буде нижчою за звичайний рік [121].

В Іспанії каталонська виноробня Juve y Camps вперше запровадила нічний збір урожаю для збереження прохолоди винограду, зменшення окислення та збереження ароматів. Мігель Торрес (Familia Torres) попередив, що за подальшого потепління й посух традиційних регіонів частину виноградарських господарств доведеться переносити з Каталонії протягом наступних 30-50 років [121]. Familia Torres вже впроваджує методи культивування для уповільнення дозрівання винограду й розширює виноградники у високогірні прохолодніші райони – компанія вже посадила ділянки на висоті 950 м і придбала землю на висоті 1100 м як резерв [121].

За прогнозом Національної конфедерації виробників вин та міцних напоїв контролюваного походження, загальне виробництво вина у Франції цього року не перевищить 40 млн. гектолітрів. За даними консалтингової фірми Altares, кількість корпоративних банкрутств у секторі зросла на 32% у першому кварталі 2026 року та на 16% у другому кварталі (рік до року).

Зернові та картопля

За прогнозами Німецької асоціації фермерів, загальне виробництво зерна в Німеччині цього року скоротиться на 7% рік до року – до 41,9 млн. тонн – через посуху та спеку [121]. У Словаччині, де приблизно три чверті території стикаються з надзвичайною посухою (за даними Національного гідрометеорологічного інституту, SHMU), загальне виробництво зерна очікується на 17% нижчим за рівень минулого року. За оцінками Інституту сільськогосподарської економіки, врожайність кукурудзи в Сербії цього сезону очікується на 30-40% нижчою за норму, а в деяких північних районах прогнозується майже повний неврожай.

У Бельгії постійна спека й посуха негативно впливають на виробництво картоплі. За даними сільськогосподарського інституту Viaverda, врожайність картоплі зростає лише на 1-2 тонни з гектара на тиждень на тлі майже нульової кількості опадів у липні – серпні [121]. У Нідерландах Нідерландська сільськогосподарська та садівнича організація прогнозує врожайність картоплі щонайменше на 8% нижчу, ніж у 2025 році.

Лісові пожежі як додатковий фактор тиску. Лісові пожежі посилюють тиск на сільське господарство, знищуючи угіддя. Пожежа 13 серпня в Сівірі (регіон Халкідікі, Греція) вразила близько 250 га, пошкодивши ферми, оливкові гаї та критичну інфраструктуру. В Іспанії станом на 17 серпня заяви про збитки від пожеж охопили майже 15900 га сільськогосподарських угідь – другий за величиною показник за десятиліття (за даними страхової компанії Agroseguro) [121].

Стійкість системи та заходи адаптації

Дослідники Національного дослідницького інституту сільськогосподарства, продовольства та навколишнього середовища Франції (INRAE)

наголосили, що аграрна система послаблюється не лише інтенсивністю окремих хвиль спеки, а й, що важливіше, повторюваністю екстремальних погодних умов – ці складні потрясіння підривають стійкість системи та змушують сектор прискорювати коротко-, середньо- та довгострокову адаптацію до зміни клімату [121].

Безпека водних ресурсів стала ключовим пріоритетом: низький рівень річок безпосередньо впливає на сільське господарство, підвищуючи ціни на продукти харчування та позначаючись на повсякденному житті домогосподарств. У Бельгії фламандський уряд тимчасово послабив вимоги до дозволів на певні види використання очищеної води та планує розширити водосховища, покращити утримання води в ґрунті й підвищити ефективність водокористування в рамках політики «Блакитної угоди». Сербія прийняла Стратегію сільського господарства до 2034 року, що реформує систему субсидій і спрямовує більше державного фінансування на модернізацію та довгострокову стійкість господарств.

За оцінками, посухи, повені та пошкодження інфраструктури, спричинені кліматом, можуть коштувати Німеччині від 280 до 900 млрд. євро (327-1053 млрд. дол. США) до 2050 року [121]. ***Як зазначається, дорогою є не кліматична дія, а ціна бездіяльності.***

Погодні умови та стан посівів в Україні

Цього року від посухи більше постраждали західні області України, зокрема на Рівненщині, Волині і Львівщині, де через посуху та спеку ранні зернові й ріпак дозрівають у критичних умовах. Сезон 2026 року характеризується екстремальною спекою та критичним браком дощів, що ускладнює ситуацію для аграріїв. На Тернопільщині ситуація виглядає дещо кращою, а по Хмельниччині – набагато кращою як за рівнем вологості, так і за загальним станом посівів [130].

Підвищена температура та нестача вологості можуть призвести до серйозних втрат у врожайності, що, своєю чергою, вплине на продовольчу безпеку регіону. У зв'язку з цим державним органам та аграрним асоціаціям варто вжити заходів для підтримки фермерів, зокрема:

- впровадження нових технологій зрошення;
- збільшення кількості сховищ для врожаю;
- ефективніше управління водними ресурсами [130].

Збиральна кампанія та ринок ріпаку. Збиральна кампанія ріпаку в Україні фактично завершена: аграрії намолотили близько 3,7-3,8 млн. т із 99% площ – найкращий результат, починаючи з 2022 року. Водночас на внутрішньому ринку попит на ріпак починає перевищувати пропозицію [131].

Важливим орієнтиром для українського ринку залишається динаміка європейських біржових котирувань ріпаку на Euronext. У серпні 2026 року вони знижувалися після того, як ціна кілька днів поспіль сягала €550-560 за тону; корекцію спричинило поєднання технічних і фундаментальних факторів, зокрема нові торговельні суперечності між США та Канадою. Попри це, середньострокові перспективи ринку залишаються позитивними [131].

Внутрішні ціни підтримує скорочення пропозиції, оскільки покупців більше, а продавці не поспішають виходити на ринок. У вересні-жовтні пропозиція ріпаку

може бути точковою й зростати переважно в моменти зупинки або корекції біржових котирувань. За поточних умов у вересні ріпак може додати близько \$15-20 за тону: світовий ринок, імовірно, рухатиметься вгору, і український реагуватиме на цю тенденцію, хоча через подорожчання логістики – лише частково [131]. Якщо ж виробники не реалізують культуру восени, на початку наступного року умови реалізації можуть ще покращитися.

Прогнози врожайності ЄС проти України (MARS)

Експерти Служби моніторингу врожаю ЄС (MARS) у серпневому звіті різко знизили оцінки врожайності основних культур, оскільки тривала спека та дефіцит вологи на заході та в центрі Європи зменшили налив зерна й прискорили дозрівання посівів. Порівняно з липневими оцінками прогнози врожайності знижено:

- сої – на 12%, до 2,31 т/га (на 14% нижче середнього 5-річного показника);
- кукурудзи на зерно – на 5%, до 6,61 т/га (-7% до середнього 5-річного рівня);
- соняшника – на 1%, до 1,92 т/га (-3%);
- ріпаку – на 2%, до 3,09 т/га (-4%) [132].

Водночас урожайність озимих зернових культур у ЄС підтверджена на рівні, близькому до середніх 5-річних значень:

- м'яка пшениця – 5,88 т/га (0% до середнього 5-річного показника, -7% порівняно з 2025 р.);
- ячмінь – 5,02 т/га (0%, -11%).

Кілька хвиль спеки різко збільшили втрати ярих культур, а в найбільш постраждалих регіонах можливий повний неврожай, повідомляє MARS [132].

На відміну від більшості країн ЄС, для України прогнози MARS на цей сезон перевищують середні 5-річні показники. Очікується, що середня врожайність агрокультур в Україні складе:

- пшениця м 4,74 т/га (+10% до середнього 5-річного показника, +14% порівняно з 2025 роком);
- ячмінь – 4,1 т/га (+14%, +17%);
- кукурудза на зерно – 8 т/га (+13%, +15%);
- соя – 2,69 т/га (+9%, +11%) [132].

Ринок соняшнику. Ціни на новий урожай соняшнику в серпні 2026 в Україні продовжували коригуватися, при цьому нерідко зростали на 500-1000 грн/т через небажання аграріїв контрахувати сировину за раніше встановленим рівнем цін. Попит на соняшник зростає на експортному напрямку – переважно в портах у напрямку Болгарії та Туреччини [133].

Регіональна диференціація продовольчих ризиків в Африці

Південна Африка. Станом на кінець липня 2026 року сукупне виробництво зернових оцінювалося у 43,4 млн. тонн – майже на 10% вище середнього показника за п'ять років. Очікується зростання виробництва кукурудзи на 10% (порівняно з середнім показником за 5 років). У Замбії прогнозується рекордний урожай кукурудзи (4,94 млн. тонн), у Зімбабве – зростання на 2%. Водночас

тривала посуха в Анголі та повені в Мозамбіку знизили місцеву врожайність [119].

Східна Африка. Липневі спекотні хвилі та посушливі періоди поєднуються з посиленням наслідків Ель-Ніньйо. У Судані, Південному Судані, Ефіопії, Еритреї та Сомалі очікується тривала посуха. За прогнозами ICRAC та Copernicus Climate Change Service, опади до вересня будуть нижчими за середні, що додатково погіршить врожайність [119]. У Судані та Південному Судані конфлікти посилюють кризу – мільйони людей стикаються з гострою продовольчою небезпекою, а КФБ (IPC) попереджає про високий ризик голоду в 14 районах Північного Дарфуру, Південного Дарфуру та Південного Кордофану без термінового нарощування гуманітарної допомоги [119].

Західна Африка. Завдяки березневим дощам біомаса кукурудзи основного сезону залишається доброю до серпневого врожаю. Проте значний дефіцит опадів у Сенегалі, Малі та Буркіна-Фасо затримав початок вегетаційного періоду; погані умови біомаси фіксуються також у Нігерії та Чаді. Це посилює продовольчу небезпеку для 54,8 млн. осіб, які вже потерпають від конфліктів і кліматичних потрясінь; прогнозовані посушливіші умови до вересня погіршують перспективи для скотарів [119].

Північна Африка. Потужне відновлення після років низьких врожаїв. Очікується значне зростання виробництва пшениці в Алжирі, Марокко й Тунісі. Водночас Ємен стикається з дефіцитом опадів, критичним для посівів сорго та проса. На тлі посухи, конфліктів та економічної кризи 17 млн. осіб перебувають у стані гострої продовольчої небезпеки [119].

Неоднорідність врожаю в Азії та Латинській Америці

Прогнози врожаю в Афганістані є позитивними завдяки стабільним опадам, хоча 14 млн. осіб стикаються з гострою продовольчою небезпекою через соціально-економічні умови та періодичні посухи. У Південній Азії сприятлива погода підтримує перспективи вирощування рису та кукурудзи в Пакистані, Бангладеш і Шрі-Ланці [119].

У Латинській Америці та Карибському басейні цикли первинної кукурудзи і бобів перебувають у вегетаційній стадії, тоді як у Південній Америці триває збір урожаю. Ель-Ніньйо створює два контрастні сценарії: сильна спека й посуха завдають значних втрат урожаю в Центральньоамериканському сухому коридорі, Карибському басейні та частинах північної Південної Америки, тоді як на тихоокеанському узбережжі Південної Америки та в Андському регіоні зростає ризик повеней і зсувів. Це посилює наявні проблеми, включно з високими виробничими витратами та серйозними сільськогосподарськими кризами на Кубі та Гаїті [119].

Ризики для основних культур Китаю

Екстремально високі температури та дефіцит опадів створюють серйозні ризики для сільського господарства Китаю. Влада попередила про можливе зниження врожайності кукурудзи, рису, сої та бавовни через тривалу хвилю спеки, яка припала на критичний період розвитку посівів. Найбільше

занепокоєння викликають північні регіони, де зосереджено виробництво основних польових культур.

У провінції Шаньдун, яка забезпечує близько 10% виробництва кукурудзи країни, зафіксовано підвищення температури до 35-38°C. У Сінцзян-Уйгурському автономному районі температура місцями сягала 50°C, що створює значні ризики для врожаю бавовни; додатковим фактором є висока вологість повітря, яка сприяє поширенню хвороб і шкідників. Уряд закликав аграріїв активізувати зрошення та вживати додаткових захисних заходів. Офіційних оцінок втрат урожаю поки не оприлюднено [122]. Синоптики прогнозують продовження спеки, а також сильні зливи, повені й тайфуни, тоді як на півдні країни надлишок опадів уже підвищує ризик поширення хвороб рису.

Оскільки Китай є одним з найбільших світових імпортерів зернових та олійних культур, можливе скорочення внутрішнього виробництва уважно відстежують учасники світового аграрного ринку. Якщо врожай виявиться нижчим за очікування, країна може збільшити зовнішні закупівлі, що підтримає світові ціни на зернові та олійні культури [122]. Експерти зазначають, що хвилі аномальної спеки стають довгостроковим викликом для сільського господарства Китаю, що змушує виробників інвестувати у стійкіші сорти культур, розвиток зрошення та системи раннього попередження про погодні ризики [122].

Наукові рішення для збереження врожайності рису в Китаї

На тлі несприятливих погодних умов виробництво раннього рису в Китаї у 2026 році загалом залишалось стабільним, а китайські вчені виявили рідкісний варіант гена, здатний допомогти рису дозрівати раніше без втрати врожайності.

Дослідження, опубліковане в онлайн-журналі Science, показало, що проблему селекції рису – поєднання ранньої стиглості з високою врожайністю – можна вирішити. Дослідницька група під керівництвом Джана Дзяня (Китайський національний науково-дослідний інститут рису) ідентифікувала та клонувала рідкісний тип TGW1aJZ, здатний одночасно скорочувати тривалість росту рису та збільшувати врожайність зерна. Ген кодує флоригеноподібний білок, який сприяє цвітінню, реагує на азотні сигнали та покращує поглинання й використання азоту [123]. Відкриття особливо актуальне для південного Китаю, де фермери часто застосовують системи багатокультурного вирощування (ранній рис, пізній рис, олійні культури) – скорочення кількох днів циклу росту дає змогу вмістити більше врожаїв в один вегетаційний період [123].

За даними Національного бюро статистики (NBS), цього року Китай виробив 28,29 млн. тонн раннього рису – виробництво залишається на рівні понад 28 млн. тонн шостий рік поспіль, хоча й скоротилося на 0,8% порівняно з 2025 роком. Площа посівів раннього рису дещо зросла – до 4,74 млн. га.

Вей Фенхуа, директор Департаменту сільських районів NBS, частково пояснив зниження врожайності несприятливими погодними умовами на ключових етапах виробництва, адже тривалі сильні дощі в південному Китаї під час колосіння та цвітіння вплинули на запилення й зав'язування зерна, а декілька тайфунів під час збору врожаю спричинили перезволоження та вилягання посівів на низинних полях, що позначилося на наливі зерна та його збиранні. За

цитуванням пекінської газети Science and Technology Daily, Вей зазначив, що уряд продовжує підтримувати виробників рису через субсидії на захист родючості ґрунту і сівозміну, а також заходи зі стабілізації очікувань фермерів, які вирощують ранній рис індика [123].

Висновки

Продовольча політика КНР виступає жорстким внутрішнім стабілізатором для самої країни, але є потужним дестабілізуючим фактором для глобальної продовольчої безпеки.

Егоїстичний та неринковий характер китайської стратегії створює критичні загрози для світової спільноти:

- штучне обмеження світової пропозиції. Акумуляція та консервація у китайських сховищах понад 50-60% світових запасів кукурудзи, рису та пшениці вилучає ці обсяги з вільного ринкового обігу, позбавляючи світовий ринок ліквідності та роблячи ціни надзвичайно волатильними та чутливими до найменших шоків виробництва в інших регіонах;

- свідоме закриття Китаєм експорту мінеральних добрив (карбаміду, фосфатів, калійних сумішей) для захисту внутрішнього ринку позбавляє сільськогосподарські сектори Бразилії, Індії та Нової Зеландії необхідного ресурсу, знижуючи їхню врожайність та роздмухуючи світову продовольчу інфляцію;

- прагнення Китаю диверсифікувати імпорту сої та м'яса призводить до стрімкої інтенсифікації сільського господарства в Південній Америці, посилюючи вирубку лісів Амазонії та ведучи до зростання цін на землю, що обмежує можливості місцевих фермерів виробляти продукти для внутрішнього споживання.

Китай виробляє близько 715 млн. тонн зерна на рік (рекорд 2025 р.), забезпечуючи харчування майже 1,4 млрд. людей – це знімає величезне навантаження з глобальних ринків. Завдяки власним величезним резервам Китай рідше вдається до панічних закупівель під час криз, що теоретично пом'якшує цінові сплески.

Монополізація світових запасів. Китай акумулює приблизно 60% світових запасів зернових. Ці резерви вилучені з вільного обігу – будь-який регіональний шок (посуха, повінь) призводить до непропорційного цінового стрибка, бо ліквідного зерна для решти світу критично мало.

Маніпулювання ринком через тарифні інструменти. У квітні 2025 р. підвищення мита на американську сою до 34% обвалило експорт США до Китаю і завдало фермерам збитків на \$5,7 млрд - і це лише один епізод системного використання продовольства як зброї в геополітичному протистоянні.

Обмеження експорту добрив. У березні 2026 р. Пекін заблокував вивезення азотно-калійних сумішей та фосфатів - і ціни на сечовину злетіли на 40%. Китай контролює ~30% світового експорту азотних добрив та близько 15% фосфатних. Такі раптові заборони без попередження обвалюють урожайність в Індії, Бразилії, Новій Зеландії та інших залежних країнах.

Перекладання тягаря криз на бідні країни. Купуючи в дешеві часи та закриваючи резерви під час глобальних криз, Китай фактично перекладає весь адаптаційний тягар на країни Глобального Півдня з низькими доходами.

Посилення вирубки лісів Амазонії. Відмовившись від американської сої, Китай збільшив закупівлі в Бразилії, а та нарощує виробництво за рахунок тропічних лісів. Це довгострокова екологічна загроза глобальному клімату і, відповідно, врожайності.

Військово-стратегічне використання резервів. Система запасів КНР прямо підпорядкована сценарію блокади під час можливого конфлікту навколо Тайваню. Якщо Тайванська протока буде перекрита, через неї проходить понад \$2,45 трлн морської торгівлі на рік, включно із зерном та харчовими оліями – катастрофічні наслідки для всього світу.

Альянс з Росією в агросекторі. Угода 2023 р. про зерновий коридор «Росія-Китай» вартістю \$26 млрд. та будівництво нового хабу на кордоні допомагають Москві обходити санкції й підтримувати агресію проти України, водночас руйнуючи архітектуру глобальної продовольчої безпеки.

Продовольча політика КНР є жорстким внутрішнім стабілізатором для самої країни, але потужним дестабілізуючим фактором для глобальної системи – через неринковий характер стратегії, закритість резервів і готовність використовувати продовольство як геополітичний інструмент.

Порівняння двох моделей – китайської та української – відображає фундаментальну відмінність у логіці впливу на глобальну продовольчу безпеку. Китай діє як велика, самодостатня і закрита система, яка мінімізує власні ризики за рахунок непрозорості та контролю над потоками зерна й добрив, перекладаючи наслідки нестабільності на бідніші країни-імпортери. Україна, навпаки, залишається відкритим і вкрай уразливим, але системно необхідним постачальником, чия здатність експортувати продовольство – під постійними ударами з боку Росії – прямо визначає, чи матимуть десятки мільйонів людей у Африці, на Близькому Сході та в Азії доступ до хліба за прийнятною ціною.

З цього випливає, що гарантування безпеки українських експортних маршрутів є не лише питанням підтримки самої України, а прямою інвестицією у стабільність глобальних продовольчих ринків – тоді як подальше зміцнення непрозорих альянсів на кшталт китайсько-російського зернового коридору, навпаки, закладає нові системні ризики, ефекти яких світ повною мірою відчує лише за наступного серйозного потрясіння.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Philip Luck, Hugh Grant-Chapman, and Duc Minh Nguyet (Moon) Nguyen. When a Trade War Becomes a Food Fight. <https://www.csis.org/analysis/when-trade-war-becomes-food-fight>
2. Summary of the Annual Report on Food, Agriculture and Rural Areas in Japan. May 2025 https://www.maff.go.jp/e/data/publish/Annual_Report/AnnualReportonFoodAgricultureandRuralAreas_FY2024.pdf
3. OECD-FAO Agricultural Outlook 2025-2034. PUBLICATION | 2025 https://knowledge4policy.ec.europa.eu/publication/oecd-fao-agricultural-outlook-2025-2034_en
4. How Might the Trump-Xi Summit Impact U.S. Farmers? Hugh Grant-Chapman. May 13, 2026 <https://www.csis.org/analysis/how-might-trump-xi-summit-impact-us-farmers>
5. AUSTRALIA'S GRAIN OUTLOOK 2030. Ross Kingwell <https://www.aegic.org.au/wp-content/uploads/2024/11/AEGIC-Australias-Grain-Outlook-2030.pdf>
6. China restricts fertilizer exports, further crimping war-tightened supply. Fri, March 20, 2026 <https://www.thejakartapost.com/business/2026/03/20/china-restricts-fertilizer-exports-further-crimping-war-tightened-supply>
7. Food, peace and security <https://www.sipri.org/research/peace-and-development/sustainable-peace/food-peace-and-security>
8. China's Food Security: Key Challenges and Emerging Policy Responses. Kevin Dong, Mallie Prytherch, Lily McElwee, Patricia Kim, Jude Blanchette, and Ryan Hass Published March 15, 2024 <https://www.csis.org/analysis/chinas-food-security-key-challenges-and-emerging-policy-responses>
9. China-Taiwan conflict: prepare for a tectonic shock to the global food system. Chris Elliott. July 15, 2025 <https://www.newfoodmagazine.com/china-taiwan-conflict-prepare-for-a-tectonic-shock-to-the-global-food-system/843209.article>
10. <https://www.bostonglobe.com/2026/04/07/opinion/china-food-security/>
11. IMPACT OF TARIFF WAR ON CHINA'S FOOD ECONOMY. Impact of Tariff War on China's Food Economy. May 30, 2025 <https://www.rabobankna.com/knowledge-hub/the-us-china-tariff-war-will-have-a-limited-impact-on-the-chinese-food-economy/>
12. China agrees to boost trade for U.S. agricultural products after Trump-Xi summit. Didi Tang | The Associated Press • Published May 18, 2026 <https://www.nbcnewyork.com/news/national-international/china-agrees-boost-trade-us-agricultural-products/6502880/>
13. China Deploys Food as Weapon in Trade War. Stephanie Phang. March 10, 2025 <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2025-03-10/china-deploys-food-as-weapon-in-trade-war>
14. China's grand plan for food self-sufficiency. GENEVIEVE DONNELLON-MAY. FEBRUARY 27, 2025 <https://asiatimes.com/2025/02/chinas-grand-plan-for-food-self-sufficiency/>
15. Why China's next 5-year plan will double down on food security <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3329086/why-chinas-next-5-year-plan-will-double-down-food-security>
16. Multidimensional analysis of food security and safety in China: insights from overseas think tanks and media Front. Sustain. Food Syst., 12 January 2026 <https://www.frontiersin.org/journals/sustainable-food-systems/articles/10.3389/fsufs.2025.1680618/full>
17. China's grand plan for food self-sufficiency. GENEVIEVE DONNELLON-MAY. FEBRUARY 27, 2025 <https://asiatimes.com/2025/02/chinas-grand-plan-for-food-self-sufficiency/>
18. Navigating the Path to Food Security in China: Challenges, Policies, and Future Directions 2025 Feb 14 <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11854333/>
19. Building Resilient Food Security Against Global Crisis: New Evidence From China. Zuanxu Chen, Marina Zhang, Rebecca Kechen Dong, Shengpeng Wang. First published: 09 October 2024 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/fes3.70008>
20. Найбільші експортери сільськогосподарської продукції у світі у 2025 році. Павло Левчин. Кві 10, 2025 <https://intime.ua/najbilshi-eksportery-silskogospodarskoyi-produkcziyi-u-sviti-u-2025-roczii/>
22. National Food and Strategic Reserves Administration https://gropedia.com/page/national_food_and_strategic_reserves_administration
23. Випередила РФ. Україна стала найбільшим постачальником до Китаю одного з товарів з часткою 72%. 10 червня 2026 <https://biz.nv.ua/ukr/markets/ukrajina-viperedila-rf-i-stala-naybilshim-postachalnikom-do-kitayu-odnogo-z-tovariv-z-velikim-vidrivom-50614898.html>
24. Китай замість ЄС. <https://www.instagram.com/p/DXqgRAeAfaM/>
25. У 2025/26 МР Китай дещо збільшить імпорт ячменю <https://www.apk-inform.com/uk/news/1553337>
26. Україна відкрила ринок Китаю для борошна. Квітень 2026 <https://www.apk-inform.com/uk/news/1553870>
27. Україна отримала право експортувати горох до Китаю. Березень 2026 <https://www.apk-inform.com/uk/news/1553669>
28. Китай збільшує частку імпорту казахстанської олії, зменшуючи закупівлі в Україні та РФ. Березень 2026 <https://www.apk-inform.com/uk/news/1553320>
29. https://24tv.ua/economy/eksport-do-kitayu-ukrayina-vpershe-vidpravila-kukurudzu-za-ostanni_n2979022
30. Україна на глобальному ринку: чим торгували та за що платили у 2025. 11.04.2026. Микола Деркач <https://psm7.com/uk/analytics/ukrayina-na-globalnomu-rynku-chym-torguvaly-ta-za-shho-platyly-u-2025.html>

31. З початку 2026 року Україна найбільше імпортувала китайських товарів — на понад \$8 млрд <https://ain.ua/2026/05/08/z-pocatku-2026-roku-ukrayina-naibilse-importovala-kitaiskix-tovariv/>
32. Морським коридором України пройшло вже 200 млн тонн вантажів. Дар'я Нинько. 4 червня 2026 р. <https://www.dw.com/uk/morskim-koridorom-ukraini-zagalom-projslo-vze-200-mln-tonn-vantaziv/a-77416283>
33. Судна РФ, які прийшли в Чорне море, повертаються на північ. 24.06.2026 <https://usm.media/pidsankezjini-sudna-rf-yaki-prijshli-dlya-kradizhki-zerna-v-chorne-more-povertayutsya-na-pivnich/>
34. Крадений український ячмінь ішов до Ірану як розрахунок за дрони Shahed, - СБУ. 23.06.2026 <https://usm.media/kradeniy-ukrajinskij-jaczminj-iszow-do-iranu-jak-rozraxunok-za-drony-shahed-sbu/>
35. Гібридне море. Ситуація в Чорному морі в умовах російсько-української війни. 21:28 13.08.2024 <https://www.blackseanews.net/read/220724>
36. FAO Food Outlook: Global food commodity market trends face rising geopolitical and weather risks. 18/06/2026 <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-food-outlook--global-food-commodity-market-trends-face-rising-geopolitical-and-weather-risks/en>
37. ТОП-10 світових постачальників вже експортували в 2025/26 МР понад 51 млн тонн соєвого шроту - IGC. 29 черв. 2026 р <https://www.apk-inform.com/uk/news/1555193>
38. Не лише США та Китай: назвали 10 країн, які контролюють торгівлю у світі. Ірина Гайдук. 1 червня 2026 https://24tv.ua/economy/svitova-torgivlya-yaki-10-krayin-stali-liderami-za-importom-eksportom_n3078944
39. У грудні українська пшениця експортувалася здебільшого в Африку та на Близький Схід. Василь Розтрюпа 23 грудня 2025 року https://24tv.ua/agro24/pshenitsyu-ukrayini-eksportovali-afriku-blizkiy-shid-grudni-2025_n2975721
40. The State of Food Security and Nutrition in the World 2025 <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/de95e011-1af9-4b28-9a07-d8ce61f8aa6c/content/cd6008en.html#gsc.tab=0>
41. FAO. Statistical Yearbook — World Food and Agriculture 2023 [Electronic resource]. Rome : FAO, 2023. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/28cfd24e-81a9-4ebc-b2b5-4095fe5b1dab/content/cc8166en.html>
42. 2026 Global Report on Food Crises – Joint analysis for better decisions. Rome, FAO & WFP. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/86067cbb-9396-4e7d-8d19-e60ad00d2f73/content>
43. USDA WASDE. World Agricultural Supply and Demand Estimates, February 2026. <https://www.dtnpf.com/agriculture/web/ag/news/article/2026/02/10/usda-bumps-2025-26-us-corn-exports-3>
44. U.S. soybean exports 'surge' in markets other than China, global share still declines. Capital Press, February 23, 2026 By Matthew Weaver. <https://capitalpress.com/2026/02/23/u-s-soybean-exports-surge-in-markets-other-than-china-global-share-still-declines/>
45. Brazil Agribusiness Exports Hit Record US\$169.2 Billion in 2025. Global Agriculture, 12.01.2026. <https://www.global-agriculture.com/latam-agriculture/brazil-agribusiness-exports-hit-record-us169-2-billion-in-2025/>
46. Agricultural exports continue to grow, imports grow faster. Wageningen University & Research, 16.01.2026. <https://www.wur.nl/en/news/agricultural-exports-continue-grow-imports-grow-faster>
47. Top Commodity Exports from India. Navi Exports, 2026. <https://www.naviexports.com/blog/top-commodity-exports-from-india-cotton-rice-sugar-more/>
48. From grain to poultry – who shapes Ukraine's main agricultural exports. YHH, 2026. <https://unn.ua/en/news/from-grain-to-poultry-who-shapes-ukraines-main-agricultural-exports>
49. Ukraine retains its crown as the biggest sunflower oil exporter. The New Voice of Ukraine, 23.04.2026. <https://english.nv.ua/business/ukraine-keeps-its-title-as-the-top-global-exporter-despite-russian-pressure-50602485.html>
50. Argentina Agricultural Market Report. Verified Market Research, 2025. <https://www.verifiedmarketresearch.com/product/argentina-agricultural-market/>
51. Canada's agri-food trade and the prospect of increased protectionism. Pouliot Economics, 2024. https://www.seplt.com/en/blog/trade_canada_february-2024/
52. Drier conditions on the horizon after record year. ABARES/DAFF, 2026. <https://www.agriculture.gov.au/about/news/abares-march-reports>
53. France – a safe and sustainable food-producing powerhouse. Business France. <https://www.businessfrance.fr/en/invest-in-france/key-sectors/the-agricultural-and-agri-food-sector>
54. Argentina's Top 10 Exports. Daniel Workman <https://www.worldstopexports.com/argentinas-top-10-exports/>
55. Світове виробництво та експорт яловичини: прогнозоване скорочення у 2025-2026 роках. 23.12.2025 <https://agroreview.com/content/tvaryny/svitove-vyrobnycztvo-eksport-yalovychyny-prognozovane/>
56. Cereals Canada – Securing Global Markets for Canadian Wheat (збір 2025-2026): <https://cerealscanada.ca/wp-content/uploads/2026/04/21696-CCAN-Brochure-SecuringGlobalMarkets8.5x11-Apr2026-FNL2.pdf>
57. Farmonaut – Canada's Largest Agricultural Export: Canola In 2025: <https://farmonaut.com/canada/canadas-largest-agricultural-export-canola-in-2025>
58. Canada Action – Canada's Top Agricultural Exports by Country (2024): <https://www.canadaaction.ca/canada-agricultural-seafood-exports-by-country>
59. Made in CA – Agriculture Industry Statistics in Canada: <https://madeinca.ca/agriculture-industry-statistics-canada/>

60. ABARES (офіційне джерело, Department of Agriculture, Fisheries and Forestry) - Agricultural Commodities Report, березень 2026 (з підтвердженою цифрою 80,5 млрд AUD): <https://www.agriculture.gov.au/about/news/abares-march-reports>
61. ABARES - Agricultural Commodities Report, вересень 2025: <https://www.agriculture.gov.au/abares/research-topics/agricultural-outlook/september-2025>
62. INSEE – Commerce extérieur de produits agroalimentaires (офіційна статистика): <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2015402>
63. FranceAgriMer - Les performances à l'export des filières agricoles et agroalimentaires françaises (звіт за 2024 рік, 82,1 млрд €): https://www.franceagrimer.fr/sites/default/files/2025-05/BIL-MUL-PERF_AGRIS_AGRIS_EXPORT_2024.pdf
64. Agreste (статистична служба Міністерства сільського господарства Франції) - звіт про сальдо агропродовольчої торгівлі за 2025 рік: <https://agreste.agriculture.gouv.fr/agreste-web/disaron/IraCex2617/detail/>
65. Team France Export (огляд балансу за 2025 рік з даними по вино/спиртним напоям) <https://www.teamfrance-export.fr/actualites/balance-commerciale-agro-francaise-enjeux-exportateurs-2026>
66. Food Insecurity in Africa: Drivers and Solutions. Dr Caroline Delgado, Dr Kristina Tschunkert and Dan Smith. January 2023. Stockholm. SIPRI <https://www.sipri.org/publications/2023/policy-reports/food-insecurity-africa-drivers-and-solutions>
67. The Impact of Energy Price Fluctuations on Food Security: Empirical Evidence from Egypt and KSA Using RCGE Model. Energies 2026 <https://www.mdpi.com/1996-1073/19/4/1066>
68. The State of Food Security and Nutrition in the World 2026 <https://www.fao.org/publications/fao-flagship-publications/the-state-of-food-security-and-nutrition-in-the-world/en>
69. New law in China to achieve food security. June 5, 2024 <https://www.gulfoday.ae/Opinion/2024/06/05/New-law-in-China-to-achieve-food-security>
70. Global Wheat Production. Jan 13, 2026 <https://www.economyinsights.com/p/global-wheat-production>
71. Bulletin on the National Grain Production in 2025. National Bureau of Statistics of China 2025-12-13 https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202512/t20251215_1962079.html
72. India Summons Russian Envoy Over Black Sea Strike that Killed Four Indians. 21/Jul/202 <https://thewire.in/world/india-summons-russian-envoy-over-black-sea-strike-that-killed-four-indians>
73. Beacon on the Black Sea 17 липня 2023 <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative>
74. What is the Black Sea Initiative? | The UN Explained <https://www.un.org/en/video/what-black-sea-initiative-un-explained>
75. Ukraine Targeted Analysis <https://fewsn.net/europe-and-eurasia/ukraine/targeted-analysis/january-2023>
76. Russia, Ukraine, and Global Food Security: A One-Year Assessment. Caitlin Welsh. February 24, 2023 <https://www.csis.org/analysis/russia-ukraine-and-global-food-security-one-year-assessment>
77. Global economic effects of war-induced agricultural export declines from Ukraine. Amanda M. Countryman, Valentyn Litvinov, Ivan Kolodiaznyi, Mariia Bogonos, Oleg Nivievskiy. 01 September 2024 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/aecp.13468>
78. https://x.com/andrii_sybiha/status/2011702388336234546
79. Russia's Shadow Fleet in Moldova. 7 Aug 2024 <https://www.rise.md/en/article/russias-shadow-fleet-in-moldova/>
80. NLGC Group of Companies signed 5 strategic contracts at the EEF-2023. 15 September 2023 <https://www.nlgc.ru/en/news/nlgc-group-of-companies-signed-5-strategic-contracts-at-the-eeef-2023/>
81. YC. Market Команда YC. Market 09.04.2026 <https://youcontrol.market/blog/zovnishnia-torghivlia-ukrayini-2025-shcho-ieksporuie-ta-importuie-krayina-diefitsit-i-struktura-rinku/>
82. Китай чи ЄС – куди експортує агропродукцію Україна – 10 років у цифрах. 3 лютого 2026 <https://kurkul.com/spetsproekty/1839-kitay-chi-yes-kudi-eksportuyue-agroproduksiyu-ukrayina--10-rokiv-u-tsifrah>
83. Щоб витримати конкуренцію, Україні потрібно буде "купити попит" на кукурудзу – Risoil. Тимур Шишлов. 27 лист. 2021 р. <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/opinion/1523688>
84. Ukraine and global agricultural markets two years later Joseph Glauber. February 26, 2024 <https://www.ifpri.org/blog/ukraine-and-global-agricultural-markets-two-years-later/>
85. USDA Exports: Unknown buys soybeans, July 24, 2026. The 2026-27 marketing year for corn and soybeans begins Sept. 1 <https://www.farmprogress.com/marketing/flash-sales>
86. Уряд запускає масштабну трансформацію експорту: Україна злазить із «зернової голки». Тиждень. Адріана Нікітіна. 05.06.2026 <https://week.ukrainianwall.com/161987-uryad-zapuskaye-masshtabnu-transformaciyu-eksportu-ukrajina-zlazit-iz-zernovoji-golki>
87. Український агроекспорт в сезоні 2024/2025: які в нас шанси проти кремлівської дипломатії та демпінгу зерном <https://uga.ua/meanings/ukrayinskyj-agroekspost-v-sezoni-2024-2025-yaki-v-nas-shansy-proty-kremlivskoyi-dyplomatiyi-ta-dempingu-zernom/>
88. ДИВЕРСИФІКАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ТА НАПРЯМИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ. Л. В. СМОЛІЙ. М. І. МОСТОВ'ЯК. Уманський національний університет <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/106.2/38.pdf>
89. АПК РФ в 2025 году увеличил на 12,2% экспорт продукции с добавленной стоимостью. 17 марта 2026 <https://www.interfax.ru/business/1078377>

90. Россия в 2025 г. увеличила экспорт агротехнологий примерно на треть, до \$16 млрд. 8 июня 2026 <https://www.interfax.ru/business/1094634>
91. Россия в сельхозсезоне 2025/2026 увеличила экспорт пшеницы почти на 14% <https://tass.ru/ekonomika/27898209>
92. Аграрный экспорт регионов России в 2025 году https://aemcx.ru/wp-content/uploads/2026/04/agrarnyj-eksport-regionov-rossii_2025.pdf
93. Центральнo-Черноземный регион <https://ekonivasemena.ru/katalog/spisok-regionov/central-no-chernozemnyj-region/>
94. Перевалка зерна в российских портах и стоимость фрахта: итоги сезона 2024/2025 и прогнозы на текущий сезон. 21 июля 2025 <https://www.zol.ru/n/3f12d>
94. Перевалка зерна в российских портах и стоимость фрахта: итоги сезона 2024/2025 и прогнозы на текущий сезон. 21 июля 2025 <https://www.zol.ru/n/3f12d>
95. Рекордный экспорт в конце года придал импульс ставкам перевалки 30.01.2026. <https://pbc-index.ru/markets/markets-sea-wheat-ports.html>
96. Новороссийск закрепляется как главный экспортный порт России в 2026 году.30.06.2026 <https://transgid.com/insight/novorossiysk-glavnyy-eksportnyy-port-rossii/>
97. Балтийский бассейн стал единственным в России со снижением грузооборота. 13.07.2026. Марина Чернухина <https://klg.aif.ru/society/baltiyskiy-basseyn-stal-edinstvennym-v-rossii-so-snizheniem-gruzooborota>
98. Почему Балтийские порты теряют грузы несмотря на рост морского экспорта России. 21 июля 2026 <https://www.tks.ru/logistics/2026/07/21/0002/pochemu-baltijskie-portyi-teryayut-gruzyi-nesmotrya-na-rost-morskogo-eksporta-rossii/>
99. Астрахань и Оля обеспечили каспийским портам рост грузооборота на 60%. 17.07.2026 <https://www.kommersant.ru/doc/8828945>
100. Россия вовлекает Каспийский бассейн в войну в Украине <https://caliber.az/post/rossiya-vovlekaet-kaspijskiy-bassejn-v-voynu-v-ukraine>
101. Russia resumes grain exports to Iran via Caspian Sea. Olga Popova and Gleb Stolyarov. March 10, 2026 <https://www.reuters.com/world/middle-east/russia-resumes-grain-exports-iran-via-caspian-sea-sources-say-2026-03-10/>
102. Блокада Азовського моря обвалила експорт російської пшениці до мінімуму за десятиліття. 22 липня 2026 <https://delo.ua/news/blokada-azovskogo-morya-obvalila-eksport-rosiiskoyi-psenici-do-minimumu-za-desyatilittya-469480/>
103. Дальневосточный бассейн занимает 3 место в российском объеме морских перевозок <https://vc.ru/transport/1819761-dalnevostochnyi-bassein-zanimaet-3-mesto-v-rossiiskom-obeme-morskih-perevozok>
104. Путин заявил, что мощности арктических портов РФ планируют удвоить к 2030 году. 12.09.2023 <https://corpmsp.ru/about/press/news/novosti-ekonomiki/putin-zayavil-chto-moshchnosti-arkticheskikh-portov-rf-planiruyut-udvoit-k-2030-godu/>
105. Контейнерооборот Арктического бассейна в июне 2026 увеличился на 12,7% <https://seanews.ru/2026/07/29/ru-kontejnerooborot-arkticheskogo-bassejna-v-ijune-2026-uvelichilsja-na-12-7/>
106. Экспорт зерна из РФ за сезон 2025-2026 вырастет до 55,35 млн тонн – прогноз. 28 января 2026 <https://www.zol.ru/n/407e9>
107. Россия в сезоне 2025/2026 может поставить на мировые рынки порядка 53-55 млн тонн зерновых. 22 июля 2025 <https://portnews.ru/news/379632/>
108. Крупнейшими покупателями российской пшеницы стали Египет, Судан, Турция, Саудовская Аравия и Израиль 01.07.2026 <https://vg-news.ru/news/economy/120106/>
109. Пошлины на экспорт пшеницы, кукурузы и ячменя с 15 по 21 июля останутся нулевыми. 10 июля 2026 г. https://www.alta.ru/external_news/129457/
110. Постановление Правительства Российской Федерации от 31.12.2021 г. № 2595. 31 декабря 2021 <http://government.ru/docs/all/138720/>
111. Сильная диспозиция: рекордные расчеты в нацвалютах удержат рубль крепким на долгое время. 3 марта 2026 https://www.alta.ru/external_news/126081/
112. Указ Президента Российской Федерации от 21.01.2020 г. № 20 <http://www.kremlin.ru/acts/bank/45106>
113. Russia, Ukraine, and Global Food Security: A Two-Year Assessment. February 27, 2024 <https://www.csis.org/analysis/russia-ukraine-and-global-food-security-two-year-assessment>
114. How Russia Weaponises Food Security in Africa. Pavlo Martyshev. 09.10.2025 <https://www.zois-berlin.de/en/publications/zois-spotlight/how-russia-weaponises-food-security-in-africa>
115. Диверсифікація аграрного експорту України 2025: аналіз та перспективи <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/4103>
116. Зерновой жд терминал полного цикла Забайкальск-Маньчжурия приступил к отгрузкам на экспорт. 06.06.2023 <https://morvesti.ru/news/1678/103062/>
117. Зовнішньоторговельний обіг продукції АПК у січні – червні 2026 року (за даними Державної митної служби України). Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу. В. М. Івченко, О. Е. Майданюк. Київ, 2026.
118. Exceptionally dry and hot weather threatens summer crops. 24 August 2026 https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/exceptionally-dry-and-hot-weather-threatens-summer-crops-2026-08-24_en

119. Climate risks in East Africa and Latin America; bumper crops in Southern Africa and Asia. 11 August 2026 https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/climate-risks-east-africa-and-latin-america-bumper-crops-southern-africa-and-asia-2026-08-11_en
120. June heatwave knocks €2 billion off European harvest prospects – new analysis. 22 Jul. 2026 <https://eciu.net/media/press-releases/june-heatwave-knocks-2-billion-off-european-harvest-prospects-new-analysis>
121. Economic Watch: Heatwaves, drought put European agriculture under mounting pressure. Xinhua August 22, 2026. http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2026-08/22/content_118659877.shtml
122. Аномальна спека в Китаї загрожує врожаю кукурудзи та сої. 7 Серпня 2026 <https://ukragroconsult.com/news/anomalyna-speka-v-kytayi-zagrozhuye-vrozhayu-kukurudzy-ta-soyi/>
123. Chinese scientists find a way to boost rice yields while shortening growth cycle. By Global Times. Aug 23, 2026 <https://www.globaltimes.cn/page/202608/1368848.shtml>
123. Микола Калашник звернувся до ІМО щодо постійних атак росіянами суден у Чорному морі та загрозу продовольчій безпеці світу. 21.08.2026 <https://mininfra.gov.ua/news/mykola-kalashnyk-zvernuvsia-do-imo-shchodo-postiinykh-atak-rosiianamy-suden-u-chornomu-mori-ta-zahrozu-prodovolchii-bezpetsi-svitu>
125. Ескалація Росії у Чорному морі ставить під загрозу роботу українського морського коридору 21.08.2026 <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4156266-eskalacia-rosii-u-cornomu-mori-stavit-pid-zagrozu-robotu-ukrainskogo-morskogo-koridoru.html#:~:text=%22%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BE%D0%BC%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%BF%D0%BD%D1%8F%202026%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83,%D0%B7%20%D0%BD%D0%B8%D1%85%2C%20%D0%B0%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20-%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B1%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B0%20%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%85.>
126. Зеленський заперечив тотальне блокування Чорноморського коридору. Вікторія Шабранська — 24 серпня <https://www.pravda.com.ua/news/2026/08/24/8050117/>
127. Росіяни знову "закрили" Чорне море. Що буде з українським експортом? Артур Крижний — 5 серпня https://epravda.com.ua/biznes/blokada-portiv-odesi-yak-vona-vpline-na-agrarijiv-metallurgiv-ta-ekonomiku-ukrajini-824305/?_gl=1*1ly8ajz*_gcl_au*NjA4MDgyMDY1LjE3ODc4Mjk2Mjc.*_ga*NTUwMjQ0MDA5LjE3ODc4Mjk2Mjc.*_ga_6ELQ7YCNBS*cZ3ODc4Mjk2MjYkbzEkZzAkdDE3ODc4Mjk5MjQkajYwJGwwJGgw
128. Wheat Hits Three-Year High as Russia Prepares to Escalate War. Hallie Gu and Eleanor Thornber. August 27, 2026 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2026-08-27/wheat-hits-three-year-high-as-russia-prepares-to-escalate-war>
129. Коласу з експортом немає: у Мінінфраструктури оцінили потенціал альтернативних шляхів за умов блокади РФ морських портів. Дмитро Марценишин. 25 серпня, 2026 https://espresso.tv/ekonomika-kolapsu-z-eksportom-nemaє-u-mininfrastrukturi-otsinili-potentsial-alternativnih-shlyakhiv-za-umov-blokadi-rf-morskikh-portiv#goog_rewarded
130. Посуха на Заході України знищує врожай ранніх зернових. 01.07.2026 <https://inkorr.com/posuha-na-zahodi-ukraini-znisue-vrozaj-rannih-zernovih-336960>
131. Продавати ріпак восени не радять аналітики через перспективу подальшого росту цін. 27 серпня 2026 <https://superagronom.com/news/23330-prodavati-ripak-voseni-ne-radyat-analitiki-cherez-perspektivu-podalshogo-rostu-tsin>
132. MARS різко знизила оцінки урожайності кукурудзи, сої та соняшника в ЄС через спеку 2026-08-26 <https://graintrade.com.ua/novosti/mars-rizko-znizila-otcinki-urozhajnosti-kukurudzi-soi-ta-sonyashnika-v-es-cherez-speku.html>
133. Ціни на соняшник нового врожаю піднялися на 500-1000 грн/т 25 серпня 2026 <https://www.apk-inform.com/uk/news/1556129>

© *Центр глобалістики «Стратегія XXI»*

«Глобальна продовольча безпека: китайський та український чинники в контексті російсько-української війни». Спеціальний випуск

Автори: Сергій Лесняк, Яніна Чайківська

Бюро Східної Азії Центру «Стратегія XXI»

Центр глобалістики «Стратегія XXI»

вул. Щекавицька, 51 Офіс 26

Київ, 04071, Україна

Е-пошта: info@geostrategy.org.ua

<https://geostrategy.org.ua/>